॥ जैनीय-वैराग्यशतकं भाषान्तरसहितं ॥

॥ प्रारम्भः ॥

॥ वैराग्यशतकं भाषान्तरसहितम् ॥

टिप्पण तथा भाषान्तर करनार.

शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ.

छपावी प्रसिद्ध करनार.

शास्त्री लक्ष्मीनारायण रामचंद्र.

ठेकाणुं सांकडी शेरी जतिनी पोळ मु० अमदावाद.

आवृत्ति ॥ ३ ॥

कीमत १। सवा रूपैयो.

आ ग्रन्थना सर्वे हक, सने १८६७ ना २५ मा आक्ट प्रमाणे
रजिष्टर करावी कर्त्ता पुरुषे स्वाधीन राख्या छे.

संवत १९६१-सने १९०५

अमदावादमां.

“राजनगर प्रिन्टींग प्रेसमां” शा. मगनलाल हठीसंगे छाप्युं.

लाप करती थकी पुत्र प्रत्ये आ प्रकारे कहेती हवी. "हे जात! तुं अमारे एकज पुत्र छे, अने अमने इष्ट कहेतां वल्लज्न, अने कांत कहेतां मनोज्ञ, अने प्रिय कहेतां प्रियकारी एवो, अने आज्नरणना करंमिया समान, एटले अमूल्य रत्नतुल्य एवो, अने हृदयने आनंद उत्पन्न करनार एवो, अने उंवराना फूलनी पेठे डुर्लज्न एवो तुं अमारे छे. एज कारण माटे क्षण मात्र पण तारा वियोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हे जात! ज्यांसुधी अमे जीवीए त्यांसुधी तुं घरमां रहे. पछी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्रहण करजे. एटले दीक्षा लेजे." त्यार पछी ते कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! तमारुं कहेवुं सत्य छे. परंतु आ मनुष्यनो ज्नव अनेक जन्म जरा मरण रुप, तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशे डुःखनुं वेदवु एटले ज्नोगववुं ते रुप उपद्रवे करीने पराज्नव पामेलो एवो, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वत एवो; अने संध्यां समयनां वादलांना रंग सरखो एवो; अने जलना परपोटा सरखो एवो; अने वीजलीना सरखो चंचल एवो; अने सम्नी जवुं, पम्नी

ध्रुव, नाश पामवुं, ए व धर्म कहेता स्वभाव ते जेनो एवो छे. ते प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य छे. एटले मूकवोज पडशे. हवे कोण जाणे आपणा मध्ये कोण पहेलुं परलोके जशे? अथवा कोण पछी जशे? एवी खबर पडती नथी. ते कारण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणांज हुं दीक्षा लेवाने इच्छुं छुं." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यारपछी फरीने माता पिता ते कुमारने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारुं शरीर विशेष रूपवालुं एवुं, अने *लक्षण †व्यंजन रूप गुणे करीने सहित एवुं, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवुं, अने सौभाग्य पणाए करीने सहित एवुं, अने न हणाएलां एवां, अने उदात्त कहेतां मनोहर अने कांत कहेतां मनोज्ञ एवां, पांच इंद्रिय तेमणे करीने सोभायमान एवुं, एटले अखंडित मनोहर पांच इंद्रियोए करीने रूप सौभाग्यादि गुणोने अनुभवीने एटले भोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक्व अवस्थावालो थइने पछी प्र-

*लक्षण =हाथ पगनी रेखादिक. †व्यंजन=मष तिलकादिक.

गांरुवो कठण नथी. तेमज सोना महोर मले, त्यारे रुपियो गांरुवो कठण नथी. तेमज रत्न मले, त्यारे सोना महोर गांरुवी कठण नथी. तेमज पार्श्वमणि मले, त्यारे रत्न गांरुवुं कठण नथी. तेमज चिन्तामणि रत्न मले, त्यारे ते पूर्वे कहेलुं सघलुं धन मूकवुं कांइ कठण नथी. माटे चिंतामणि रत्न समान तो आत्मगुण छे. ते आत्मगुण प्रकट करवाने माटेज सर्व क्रिया अनुष्ठान करवां पडे छे. ते पण आत्म ज्ञान पूर्वक विधि सहित करे, त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. ते आत्मगुणोनो अंत कोइथी कही शकाय तेम नथी. जेम के, आकाशनो अंत कोइ पक्षीथी पामी शकातो नथी. जेम जे पक्षी, पोतानी पांखना बलवडे जेटला आकाशमां ऊडी शके छे, ते पक्षी, आ आटलुंज आकाश छे, एम समजे छे. जेम मगतरु, चरकलु, समली, अनल पक्षी, अष्टापदनामा पक्षी अने गरुड पक्षी ए सर्वे पांखवाला छे, तेउ पोते पोतानी पांखना बल प्रमाणे आकाशमां गमन करी शके छे, परंतु ते सर्वने पण आकाश अपारने अपार रहे छे. तेम आत्माना ज्ञानादिक गुणो अपार साररूप छे, तेथी उलटो आ सघलो संसार असाररूप छे. अर्थात् अनेक प्रकारना आधि

तथा व्याधि तथा उपाधि तेणे करीने आत्मगुण प्रकट करवानो उद्यम बिलकुल करि शकतो नथी. ने कदापि करे छे, तो देहने पोतानुं रूप मानीने करे छे, एटले मनाया पूजावादिकनी लालचे करेछे. माटे ते आत्मगुण शी रीते प्रगट थाय? परंतु ते आत्मगुणो तो, क्यारे प्रकट थाय? के, ज्यारे आ संसारने विषे देहादिक सर्व पदार्थने असाररूप जाणे त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. अर्थात् वैराग्य पाम्या विना आत्मगुण प्रकट थायज नही. माटे मोक्ष मार्गमां चालनार पुरुषने तो, वैराग्य पगने ठेकाणे छे, ज्ञान हृदयने ठेकाणे छे, अने धर्म माथाने ठेकाणे छे. तो पण एक बीजाने परस्पर संबंध रहेलो छे. एटले मोक्षमां जनार पुरुषने पूर्वोक्त त्रणे पदार्थोनुं संपूर्ण बल जोइए. परंतु तेमां मोक्षमार्गे चालनारने प्रथम पगनुं बल बरोबर जोइए; केमके, पगविना चाली शकातुं नथी. एटलाजमाटे वैराग्यनुं बल दृढ जोइए, ते वैराग्यने जागृत करनार एवो आ वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ कोइ पूर्व धर पुरुषे पूर्वमांथी उधरो छे तेने गूजराती भाषान्तर सहित करी, प्रगट करुंछुं.

॥ लि. शास्त्री रामचन्द्र दीनानाथ. ॥

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥ ६९८

॥ श्री वैराग्यशतकम् ॥

श्री मानुभाई पंगा जहर

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥
वैराग्यशतकस्यास्य । भाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो छे, अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गच्छीय श्री जिनचंद्रसूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनय नामा आचार्ये करी छे. तेनो भावार्थ लइने आ बालावबोध कर्यो छे.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

संसारे ४ असारे १ नास्ति ६ सुखं ५ व्याधिवेदनाप्रचुरे २

संसारंमि असारे । नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥

जानन् इह जीवः न करोति जिनदर्शितं धर्मं
७ ९ ८ ११ १२ ९ १०

जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥१॥

अर्थ-(असारे के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि दुःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबंधि दुःख, तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा भरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारंमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नत्थि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिणदेसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो! ॥ १ ॥

भावार्थ-अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे; अने अनुभवे छे; तोप पण आ मूढ जीव जिन परमात्माना कहेला धर्मने नथी करतो!!

आ प्रथम गाथामां एम कह्युं के, आ जीव संसारनुं असारपणुं जाणे छे, तो
य पण श्री जिनप्रणीत धर्मने नथी करतो; एवुं कह्युं. परंतु न्हानी उम्मरवाला
अने तेज नवने विषे मोक्ष जनारा अने श्री वीरभगवाननी देशना फकत् एकज
वार सांभलवाथी दृढ वैराग्यवान् थएला, एटलुंज नही पण ते संसारना असार
पणा संबंधी माता पिता साथे प्रत्युत्तर करी छेवटे माता पितानी आज्ञा लेइ जे
णे बाल्यावस्थामां दीक्षा अंगिकार करी, एवा श्री अतिमुक्तककुमारनुं वृत्तांत
श्री अंतगमदशांग अने भगवत्यादि सूत्रने अनुसारे नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले
पटराणी, ते बे जणनो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे करी-
ने महोटो थयो, अनुक्रमे करीने छ वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरनी बहार श्री
वीरस्वामी समोसस्या. एटले पधास्या. त्यार पछी ज्ञानवंत एवा गौतम गणधर,

श्री वीरस्वामीने पूछी भिक्षा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आव्या, ते अवसरे छोकराउनी संगाथे रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे कोण छो? अने केम फरो छो?" एम पूछे सते गौतमस्वामीए कह्युं के, "अमे श्रमण छीए, अने भिक्षाने अर्थे फरीए छीये." त्यारे कुमार बोल्यो. "हे पूज्य! आवो, हुं तमने भिक्षा अपावुं." एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने पोताने घेर आव्यो. ते अवसरे श्रीदेवी घणी खुशी थइ थकी भक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाभती हवी. एटले आहार पाणी आप्यां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे क्यां रहो छो?" त्यार पछी गौतमस्वामी कहेता हवा. "हे भद्र! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे छे त्यां अमे वसीए छीए." एवुं कह्युं. ते अवसरे ते कुमार बोल्यो. "हे स्वामिन्! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आवुं?" त्यार पछी गौतमस्वामी

कहेता हवा, "यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लन्न! जेम तने सुख उपजे तेम." त्यार पछी गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार नगवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पछी नगवंते धर्मनो उपदेश दीधो, ते उपदेश सांन्नलीने प्रतिबोध पाम्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इच्छतो सतो माता पितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे, घेर आवीने माता पिताने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांन्नळ्यो. ते धर्म मने रुच्यो. एटले ते धर्म करवानो मने अन्निलाष थयो छे." ते अवसरे ते माता पिता कहेतां हवां. "हे पुत्र! तुं धन्य छुं, तुं कृतपुण्य छुं, तुं कृतार्थ छुं. एटले तने धन्य छे अने करयुं छे पुण्य ते जेणे एवो तुं थयो, अने कर्यो छे अर्थ नाम प्रयोजन ते जेणे एवो तुं थयो. जे कारण माटे तें वीरस्वामीजीनी समीपे धर्म सांन्नळ्यो, अने वली ते धर्म तने रुच्यो, ते कारण माटे." त्यारपछी ते कुमार फरीने ए प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! हुं ते धर्म सांन्नल-

वाक्ये करीने संसारना जये करीने उद्विग्न एटले उपरांठा मनवालो एवो अने जन्म मरणना जयथकी जय पामेलो एवो थयो छुं, ते कारण माटे तमारी अनुज्ञाए करीने एटले रजाए करीने श्री वीरप्रभुजीनी समीपे प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इच्छुं छुं." एवुं कह्युं. त्यारपछी ते कुमारनी माता अनिष्ट कहेतां वल्लभ नहीं एवुं, अने एकांतपणे अणगमतुं एवुं, अने अप्रिय एवुं, अने प्रथम कोइ दहाडो न सांभलेलुं एवुं, ते कुमारनुं वचन सांभलीने तत्काल शोकना समूह प्रत्ये पामी. एटले शोकातुर थई. अने दीन अने उदास एवा मने करीने सहित छे मुख ते जेनुं एवी थइ सती, मूर्छा पामीने अंगणतलने विषे एटले घरना आंगणामां पडती सर्व अंगोए करीने पडी. ते अवसरे दासीओए शीघ्र, सोनानो कलश लावीने ते कलशना मुखथकी नीकलतुं एवुं शीतल अने निर्मल एवुं जल तेनी धाराओए करीने एटले सुगंधवाली पाणीनी धाराओए छांटी, अने करस्यो छे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी करी सती चेतना पामीने वि-

व्रज्या ग्रहण करजे." त्यार पछी ते कुमार फरीने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब ! हे तात! जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं, ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु कहेतां निश्चे दुःखनुंज स्थानक छे, अने नाना प्रकारनी शेंकमो व्याधियोने रहेवानुं घर एवुं, अने हामकां रूप लाकमांथी उत्पन्न थएलुं एवुं; अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना ज्ञांमनी पेठे दुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुद्गलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सम्री जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए छे धर्म नाम स्वन्नाव ते जेनो एवुं आ शरीर, प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण माटे आवा शरीरमां कोण बुद्धिवंत पुरुष रीझ पामे? एटले जे बुद्धिशाली पुरुष होय, ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी कुमारनां माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारा वापदादाथी आवेलुं एवुं विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान द्रव्य छे. जे द्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांम्युं अने पोते ज्ञोगववा मांम्युं होय तोपण क्षय न थाय, एटले

खुटी न जाय एवुं छे. ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ द्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रूडे प्रकारे जोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोजायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी राजकन्याने परणीने तेमनी साथे आश्चर्यकारी एवां संसार संबंधि जोगसुख जोगवीने पछी दीक्षा लेज्यो." त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे द्रव्यादिकनुं स्वरूप कह्युं तेनुं एवी रीते जाणवुं के, ते द्रव्य, खलु कहेतां निश्चे अग्नि, जल, चोर, राजा, दायाद कहेतां गोत्रीलोको ए आदिक घणा लोकोने साधारण छे, एटले घणा लोकोने वश्य छे; पण द्रव्य कांइ एक जणानी पासे रहेतुं नथी, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वतुं छे. एटले ते द्रव्य कांइ निरंतर रहेतुं नथी. अने प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा योग्य थशे, एटले मूकवुंज पडशे. तथा मनुष्य संबंधि कामजोग पण अशुचि एटले अपवित्र एवा, अने अशाश्वत एवा, अने वात, पित्त, कफ, शुक्र कहेतां वीर्य अने शोणित कहेतां रुधिर एटलानो छे आश्रय ते जेमने एवा, एटले वात, पित्त, कफ, शुक्र, शोणित

मय एवा, अने अमनोज्ञ कहेतां असुंदर एवा, अने विरूप कहेतां माठा मूत्र अने पुरीष कहेतां विष्टा तेणे करीने भरेला एवा, अने दुर्गंध एवा छे उच्छ्वास अने निश्वास ते जेमना, एटले उंचोश्वास अने निचोश्वास जेमनो दुर्गंध छे एवा, अने मूर्ख लोकोए अतिशे करीने सेवेला एवा, अने निरंतर साधुजनने निंदवा जोग्य एवा, अने उत्कृष्ट भागे अनंत संसारना वधारनार एवा, अने कडवां फल रूप छे विपाक ते जेमनो, एटले अंते दुर्गतिना फलने आपनार एवा कामभोग छे. इहां कामभोग कहेवे करीने तेना आधारभूत एटले तेमने रहेवानु स्थानक एवां स्त्री पुरुषनां शरीर जाणवां. ते शरीर पूर्वे कहेला वेशेषणोए करीने सहित छे, एज कारण माटे तेमने अर्थे एटले ते कामभोगोने अर्थे कोण पुरुष पोताना जीवितने निष्फल करे? एटले जे डाह्यो पुरुष होय ते नज करे." आ रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी ते कुमारनां माता पिता, ए प्रकारे विषयने अनुकूल एवां बहु वचनोए करीने ते कुमारने लोभाववाने असमर्थ थयां. पछी विषयने प्रतिकूल एवां, अने संजमना भयने देखाडनार एवां वचनोए करीने आ प्रकारे कहेतां

हवा. "हे पुत्र! नैर्ग्रंथ प्रवचनं कहेतां वीतरागनुं कहेलुं एवुं सिद्धांत अथवा शासन ते सत्य छे. कहेतां साचुं छे, अने अनुत्तर कहेतां प्रधान छे. अने शुद्ध कहेतां दोष रहित छे. अने शल्यकर्तन कहेतां माया शल्य, नियाण शल्य, अने मिथ्यात्व शल्य, ए त्रण शल्यने नाश करनारुं छे. अने मुक्तिनो मार्ग छे. अने सर्व दुःखने नाश करनार एवुं वीतरागनुं कहेलुं प्रवचन छे. ते प्रवचनमां एटले जैनशासनमां रहेला एवाज जीवो सिद्धिपदने वरे छे. एटले वीतरागनी आज्ञाना पालनार एवाज जीवो सर्व कर्मे करीने रहित थाय छे. परंतु आ प्रवचन, लोढाना चणा चाववानी पेठे अतिशे दुष्कर छे अने वेलुना कोलियानी पेठे स्वादे करीने रहित छे. अने बे भुजादण्डे करीने महोटा समुद्र तरवानी पेठे दुस्तर छे एटले दुःखे तरवा जोग्य छे. अने वळी आ प्रवचन छे ते तीक्ष्ण खड्गादिने उल्लंघन करवा जेवुं छे. तथा दोरडादिके करीने बांधेली एवी महाशिलादिक वस्तु तेने हस्तादिके करीने धारण करवा जेवुं छे. तथा असिधारा व्रत सेवन करवानी पेठे, एटले जेम खड्गादि, अतिक्रमण करवाने अशक्य छे, तेम आ महाव्रतनुं पालवुं अश-

कप वे. वली जैनशासनमां साधुजने आधाकर्मिक औद्देशिकादि जोगववाने न कल्पे. एटले जैनना जे साधु होय ते पोताने वास्ते करेलुं ए आदिक बेतालीश दोष सहित वस्तु ग्रहण करे नही. अने हे पुत्र! तुं तो सदाय काल सुखमां उत्पन्न थएलो वुं. कोइ दहाडो पण डुःखमां रह्योज नथी. एज कारण माटे तुं शीत कहेतां टाढ अने उष्ण कहेतां घांम, क्षुत् कहेतां क्षुधा, पिपासा कहेतां तृषा, दंश कहेतां डांस, मशक कहेतां मगतरां, अने नाना प्रकारना रोगादि रूप, परिषह, उपसर्गो प्रत्ये सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हमणां तने दीक्षा लेवाने अर्थे आज्ञा आपवाने अमे इच्छतां नथी. अर्थात् हमणां तने आज्ञा नही आपीए." त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे संजमनी डुष्करता देखाडी, ते डुष्करता खलु कहेतां निश्चे क्लिव पुरुषोने अने कातर पुरुषोने एटले कायर पुरुषोने अने कुत्सित पुरुषोने अने आलोकने विषे प्रतिबंधवाला पुरुषोने एटले आ लोकमांज सुख मानी बेठेला तेवाओने, अने परलोकथी अवला मुखवाला थएला एवा लोकोने एटले परलोकना सुखना अजाण लोको

ने, अने विषयनी तृष्णावाला लोकोने छे. एटले पूर्वे कहेला एवा लोकोने संजमनुं दुष्करपणुं लागे छे. पण खलु कहेतां निश्चे धीर पुरुषने अने संसारना भयथी उद्विग्न थएला एवा पुरुषने दुष्कर नथी. एटले संजम पालवो कठण नथी. ते कारण माटे हुं तमारी आज्ञाए करीने हमणांज प्रव्रज्या लेवाने इच्छुं छुं." त्यार पछी ते माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे वाल! आटलो हठ तुं न कर. तुं शुं समजे छे?" त्यारे अतिमुक्तक कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! जे हुं जाणुं छुं तेज नथी जाणतो. अने जे नथी जाणतो तेज हुं जाणुं छुं." त्यार पछी ते माता पिता कहेतां हवां. "हे पुत्र! आम केम बोले छे?" त्यारे ते कुमार कहेतो हवो. "हे माता पिताउ! हुं जाणुं छुं के, जे जन्म्यो तेने जरूर मरवुं छे. परंतु एटलुं नथी जाणतो के, ते क्यारे मरशे? अथवा किया स्थानमां मरशे? अथवा केवे प्रकारे मरशे? अथवा केटले काले मरशे? ए हुं नथी जाणतो. तथा हुं नथी जाणतो के, किया कर्मोए करीने नरकादिकने विषे जीवो उत्पन्न थाय छे? पण आटलुं जाणुं छु के, पोतानां करेलां कर्मोए करीने जीव नरकादिकोमां उत्पन्न थाय

ए

छे." ए रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी तेनां माता पिताउ ते कुमारने, संजमने विषे स्थिर चित्तवालो जाणीने महोटा आरूंबरे करीने निकलवानो महोटो उत्सव करतां हवां. ते अवसरे अतिमुक्तक कुमारे स्नान कहेतां नहावुं, अने विलेपन कहेतां शरीरे चंदनादिकनो लेप करवो, अने वस्त्र आन्नरणादिकोए करीने शोन्नाव्युं छे शरीर ते जेणे एवो, अने माता पितादिक बहु परिवारे करीने परिवरेलो एवो, महोटी शिबिकामां (पालखीमां) बेसीने नाना प्रकारना वाजिंत्रनो शब्द थये सते ज्यारे नगर मध्ये थइने निकलतो हवो, त्यारे घणा इव्यना अर्थि नट्टादि लोको, मनोज्ञ वाणीए करीने आ प्रकारे आशिष देता हवा. के, हे राजकुमार! तुं धर्मे करीने अने वली तपे करीने कर्मरूप शत्रु प्रत्ये जीत. वली हे जगतने आनंदना करनार! तहारुं कल्याण थाउ. वली तुं उत्तम कहेतां प्रधान एवा ज्ञान दर्शन चारित्रोए करीने नर्जातिलां एवां इंड्रियो प्रत्ये जीत. अने अंगीकार करेलो एवो साधुनो धर्म ते प्रत्ये रूरे प्रकारे पाल. वली तुं निर्विघ्नपणे करीने सिद्दि स्थानकने पाम्य. ए प्रकारे आशिष दीधी. त्यार पछी ते अतिमुक्तक

कुमार ए प्रकारे जाचक लोकोए स्तवना करवा मांडेलो एवो, अने नगरना रहे नार नर नारीउए आदर सहित जोवा मांडेलो एवो, अने जाचक लोकोने वांछित दान प्रत्ये आपतो एवो, नगर थकी बहार निकलीने ज्यां श्री वीरस्वामीजीनुं समवसरण छे; त्यां आवीने शिबिका थकी उतर्यो. एटले पालखीथी हेठो उतर्यो. त्यार पछी माता पिता, ते कुमारने आगल करीने श्री वीरस्वामीजीनी समीपे आवीने वंदनादि पूर्वक एटले वंदनादि नमस्कार करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे स्वामिन्! आ अतिमुक्तक कुमार अमने वहालो छे, अने अमने मनोज्ञ छे, अने ए अमारे एकज पुत्र छे. परंतु जेम कमल, कादवने विषे उत्पन्न थाय छे, अने वली पाणीने विषे वृद्धि पामे छे. पण कादव अने पाणीए करीने लेपातुं नथी; तेम आ अतिमुक्तक कुमार पण शब्द, रूप, ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा कामोने विषे उत्पन्न थयो छे, अने गंध, रस, अने स्पर्श ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा जोगोने विषे वृद्धि प्रत्ये पाम्यो छे, पण ते कामजोगोने विषे अने मित्र, ज्ञाति, स्वजन, संबंधि एवा लोकोने विषे लेपायो नथी. अर्थात् ममताए करीने रहित छे. व

ली आ कुमार संसारना भये करीने उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इच्छे छे. ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप भिक्षा प्रत्ये आपीए छीए. आप पण आ शिष्यरूप भिक्षा प्रत्ये अंगीकार करो. त्यारे स्वामिए कह्युं, हे देवानुप्रियो! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही, एटले ममता करशो नही. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार भगवंतनुं वचन सांभलीने खुशी थयो सतो भगवंत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कूणमां जइने पोतानी मेलज आभरण माल्य अलंकार प्रत्ये मूकतो हवो. ते अवसरे माता, उज्वल वस्त्रे करीने आभरणादिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मूकती थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकार कहेती हवी. हे पुत्र! पामेला एवा संजम जोगोने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने न पामेला एवा संजम जोगोने पामवाने अर्थे घटना एटले रचना करवी. वली प्रवज्या पालवाने विषे पोताना पुरुषपणानो अभिमान सफल करवो. अने प्रमाद तो करवोज नही. ए प्रकारे कहीने त्यार पछी

माता पिताए भगवंत प्रत्ये नमस्कार करीने परिवार सहित पोताने स्थानके गयां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे आवीने वंदनादि करीने प्रव्रजित थयो. त्यार पछी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करावीने क्रिया कलापादि शीखववाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुंप्यो. त्यार पछी प्रकृतिए करीने भद्रक एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो महोटी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते काखने विषे पात्रुं अने रजोहरण लेइने बहार निकल्यो. त्यां जलनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे छे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पात्राने, आ महारी नाव छे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसरे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने शुं जेम! एम भगवत् समीपे आवीने भगवंतने ए प्रकारे पूछता हवा. हे स्वामिन्! आपनो अंतेवासी अतिमुक्त-

क नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे? त्यारे भगवंते कह्युं. हे आर्यो! म्हारो अंतेवासी अतिमुक्तक साधु, एज भवमां सिद्धिपदने वरशे. ते कारण माटे हे रूडा पुरुषो! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी जात्यादिकने उघाडवाथकी हीलना न करशो. अने तेनी उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशो. अने मने करीने लोकनी समक्ष गर्हा न करशो. अने तेनी अवज्ञा न करशो. वली हे देवानुप्रियो! ए अतिमुक्तक साधुने अखेदे करीने अंगीकार करो. अने अखेदे करीने तेनी सहाय्य करो. तथा भात पाणी लावी आपवारूप विनये करीने एनी वैयावच्च करो. जे कारण माटे आ मुनि, भवनो अंत करनारज छे. एटले संसारनो उच्छेद करनारज छे. अने चरम शरीरवालो छे. एटले आ एने छेलुं शरीर छे. ए रीते ते ज्ञानवंत एवा स्थविर मुनियोने भगवंते कह्युं. त्यार पछी ते स्थविर मुनियो भगवंतने वंदन नमस्कार करीने भगवंतना वचनने विनय पूर्वक अंगीकार करीने अतिमुक्तक कुमार श्रमण प्रत्ये अखेदे करीने अंगीकार करता हवा. जावत् वैयावच्च प्रत्ये करता हवा. त्यार पछी अति-

मुक्तक मुनि जे ते पण, ते पापस्थानने आलोवीने नाना प्रकारनी तपश्चर्यादिके करीने संजम प्रत्ये सम्यक् प्रकारे आराधन करीने अंते अंतकृत केवली थइ सिद्धि प्रत्ये जता हवा. इति अतिमुक्तक मुनिनुं वृत्तांत जाणवुं. इहां अतिमुक्तक कुमारने ७ वर्षनी जन्मरमां दीक्षा आपी छे. तेनुं कारण के, जगवंत पोतेज दीक्षा आप नार छे; माटे तेमां विरोध जाणवो नही.

अद्य कल्ये परस्मिन् परतरस्मिन्वर्षे पुरुषाः चिन्तयंति अर्थसंपत्तिं
२ ३ ४ ५ १ ७ ६
अज्ज कल्लं परं परारिं । पुरिसा चिंतंति अत्थसंपत्तिं ॥
अंजलिगतं इव तोयं गलत् आयुः न पश्यंति
८ १० ९ ११ १२ १३ १४
अंजलिगयं व तोयं । गलंतमाऽऽउं न पिच्छंति ॥ ७ ॥

अर्थ—(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अज्जं के०) आज (कल्लं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्षे, (परारिं के०) परास्य. एटले

तेथी पण आगळ्ये वर्थ, (अत्र के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति ते ने (चिंतंति के०) चिंतवे छे. एटले विचारे छे. अर्थात् आज मारे संपत्ति थशे, काल्य म्हारे संपत्ति थशे, पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आ शाये करीने दिवस गमावे छे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेठे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्रवतुं एवुं (आउं के०) आउखाने (न पिछंति के०) नथी देखता ॥ २ ॥

भावार्थ–वली ते मुढ पुरुषो मनमां एम विचारे छे के, मह्रारे आज, काल्य, पहोर अथवा परारुय, धननी घणी प्राप्ति थशे. एम विचार कर्या करे छे. परंतु हाथेलिमां रहेला पाणीनी पेठे क्षणे क्षणे नाश पामता एवा पोताना आउखा-नो विचार नथी करता ॥ २ ॥

यत् कल्ये कर्त्तव्यं तत् अद्य एव कुरुध्वं त्वरमाणाः
१ २ ३ ४ ५ ६ ८ ७

जं कल्ले कायव्वं । तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥

वहुविघ्नं एत्र मुहूर्त्तं मा अपराह्णं मतीक्ष्व
११ १० ८ १३ १२ १४

वहुविग्घो हु मुहुत्तो । मा अवरएहं पडिक्केह ॥ ३ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (जं के०) जे धर्मकार्य (कड्ढं के०) काव्य (कायव्वं के०) करवा योग्य होय, (तं के०) तेने (अज्जंचिय के०) आजज (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो. केमके, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (वहुविग्घो के०) घणा विघ्नवालो छे. माटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरएहं के०) अपराह्ण एटले पाछला पहोरे करीशुं. एम (मा पडिक्केह के०) विलंब न करो ॥ ३ ॥

भावार्थ—हे भव्य जीवो ! जे धर्म संबंधी काम काव्य करवानुं होय, तेने उतावलथी आजज करो. केमके, सारां काम करवानी वखते, निश्चे घणां विघ्न आवी पडे छे. माटे जे धर्मकार्य पाछला पहोरे करवानुं होय, तेने पहेला पहोर मांज करी ल्यो. अर्थात् जे धर्मकार्य, जे वखते करवुं घटतुं होय, तेने तेज वख

मां प्रमाद न करो ॥ ५ ॥

वार्थ—हे धर्मार्थि जीवो! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी धन होय, तेमणे लुटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए हेवुं, तेम धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो संसार तेमां वेसी न रहेवुं, शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुष्मनो पारी पुंठे निरंतर फरेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां साव-

के, जेना स्वन्नावनो विचार करता तरतज खेद उत्पन्न थाय छे ! ! केमके, जे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढां बंधायेलां छे, तेवां स्वजनादिक पण जे प्रातःकाले दीठां होय, तेनां तेज, स्वजनादिक सांजे देखातां नथी ! ! एटले स्नेहानुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पमवो जोइए, तोपण संसारनो एवो स्वन्नाव छे के, जे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीजा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थाय छे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे छे ॥ ४ ॥

मा स्वपिथ जागरितव्ये पलायितव्ये कस्मात् विश्राम्यथ
२ ३ १ ४ ५ ६

मा सुअह जग्गिअव्वे । पलाइअव्वंमि कीस वीसमेह ॥

त्रयः जनाः अनुलग्नाः रोगः च जरा च मृत्युः एव
१३ १४ १५ ७ ८ ९ १० ११ १२

तिन्नि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥५॥

अर्थ—हे लोको! (जग्गिअव्व के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअव्वंमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमां निरांते केम वेशी रह्या छो? केमके, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था (अ के०) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) एज (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पूंठे लाग्या छे. एटले तमारी केडे पड्या छे. माटे धर्म कृत्यमां प्रमाद न करो ॥ ५ ॥

भावार्थ—हे धर्मार्थि जीवो! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लुटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए वेसी न रहेवुं, तेम धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां वेसी न रहेवुं, शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुष्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां साव-

धान रहो. ॥ ५ ॥

दिवसनिशाघटीमालया आयुःसलिलं जीवानां गृहीत्वा
२ ४ ३ ५

दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥

चंद्रादित्यबलीवर्दौ कालएवअरहट्टस्तं भ्रामयतः
१ ६ ७

चंदाइच्चबइल्ला । कालरहट्टं भमाडंति ॥ ६ ॥

अर्थ–(चंदाइच्च के०) चंद्र सूर्य रूप (बइल्ला के०) बलद जे ते (दिवस निसा घडिमालं के०) दिवस रात्रि रूप घडानी श्रेणियो वडे (जीआण के०) जीवनुं आउ के०) आउखा रूप (सलिलं के०) पाणीने (घित्तूणं के०) ग्रहण करीने (कालरहट्टं के०) काल रूप रहेंटने (भमाडंति के०) ऊंचे नीचे भमावे छे; अर्थात् ऊंचे नीचे फेरवे छे. ॥ ६ ॥

भावार्थ–चंद्र अने सूर्य ए रूप धोळो ने रातो एवा घणा बलवान् बे बलद जे

ते दिवस अने रात्रि ते रूप लाल ने काला घम्नानी श्रेणियोवम्ने, जीवोनुं आउखा रूप पाणीने उलेची नांखवाने, काल रूप रहेंटने फेरवे छे; माटे हे ज्ञव्य प्राणियो! आवुं नजरे जोइने पण तमने संसार उपरथी उदास ज्ञाव केम नथी थतो? ॥६॥

सा नास्ति कला तत् नास्ति औषधं तत् नास्ति किमपि विज्ञानं शिल्पं
६ ८ ७ ए ११ १० १२ १५ १३ १४

सा नत्थि कला तं नत्थि। उसहं तं नत्थि किंपि विन्नाणं ॥

येन ध्रियते कायः खाद्यमानः कालसर्पेण
४ ५ ३ २ १

जेण धरिज्जइ काया। खज्जंती कालसप्पेणं ॥ ७ ॥

अर्थ—हे ज्ञव्य जीवो! (काल सप्पेणं के०) काल रूप सर्पे (खज्जंती के०) खावा मांम्ली एवी (काया के०) देह जे ते (जेण के०) जेणे करीने (धरिज्जइ (के०) धारण करीए, अर्थात् रक्षा करीए, (सा के०) ते. अर्थात् तेवी (कला के०) बहोतेर कला मांहिली कोइ पण कला(नत्थि के०) नथी (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं

(जसइं के०) औषध (नत्थि के० नथी. (तं के०) ते अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कांइ पण (विन्नाणं के०) विज्ञान. अर्थात् शिल्प चातुरी (नत्थि के०) नथी. अर्थात् पमता शरीरनी रक्षा करे, एवी कोइ पण वस्तु नथी. ॥ ७ ॥

भावार्थ–काल रूप सर्प, आ शरीरनुं भक्षण करी ले छे, ते कालरूप सर्पने निवारण करे एवी कोइ पण कला नथी. तथा काल रूप सर्पे डशेली कायानुं झेर उतारवा समर्थ कोइ पण औषध नथी, तथा जगतमां अनेक प्रकारनी शिल्प चातुरी छे, पण कोइ शिल्प चातुर्य एवुं नथी के, जेथी काल रुप सर्पनुं झेर लागेज नहीं. माटे हे भव्य प्राणियो ! मोटा मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समान शरीरने पण काल रूप सर्प गली गयो छे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायानो शो भरुसो ? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो. ॥ ७ ॥.

दीर्घफणींद्रपनाले महीधराएवकेसरे दिगाजमहादले

३ ४ ५

दीहरफणिंदनाले । महिहरकेसर दिसामहदलिल्ले ॥ १६

हुं इतिपश्चात्तापे पिबति कालएवभ्रमरः जनाएवमकरंदं पृथ्वीएवकमले
१ ८ २ ७ ६

हुं पीअइ कालभमरो । जणमयरंदं पुहविपउमे ॥८॥

अर्थ–(हु के०) हु इति खेदे ! एटले आ घणी खेद कारक वार्त्ता छे. अर्थात् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय छे. (काल भमरो के०) काल रुप भ्रमर जे ते (दीहर के०) दीर्घ एटले महोटुं (फणिंदनाल के०) शेषनाग रुप छे नाल ते जेनुं एवुं, ने (महिअर केसर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप छे केसरा ते जेने विषे एवुं, ने (दिसा महदलिल्ले के०) दिशा रुप छे महोटां पत्र ते जेने विषे एवुं (पुहवि पउमे के०) पृथ्वी रूप कमलने विषे (जणमयरंदं के०) जनरुप मकरंदने अर्थात् लोकरुप रसने (पीअइ के०) पीए छे. ॥ ८ ॥

भावार्थ–लोकमां एवी प्रसिद्धि छे के, भमरो कमलमांथी एवी रीते रस ले के, जेथी करीने ते कमलने लगार मात्र इजा न थाय, तेवी रीते पोताने खप जेटलोज मधुरे स्वरे बोलीने थोडो थोडो रस ले छे; परंतु आ जग्याए तो तेना-

थी तमाम उलटी रीते जाणवा जेवुं छे. माटे ते वार्त्तानो विचार करतां भव्य प्राणीउने तो दयाना अधिक प्रणामथी कंपारो छूट्या विना रहेज नही !! जेम के, कालरूप असंतोषी एवो एक भमरो छे. ते पृथ्वीरूप कमलमांथी लोकरूप तमाम रसने, व्याधि वेदनारूप क्रूरपणुं वापरीने चूशी ले छे. एटले कोइ माणसने ते काल भक्षण कर्या विना रहेतोज नथी. इहां पृथ्वीरूप कमलनुं शेषनागरूप नालवुं कह्युं, ते लोकोक्तिथी जाणवुं. एटले लोकमां एवुं कहेवाय छे के, आ वधी पृथ्वीने शेषनागे माथा उपर उपाडी लीधी छे. वली ए पृथ्वीरूप कमलमां पर्वतो, ते केसराने ठेकाणे छे. ने दश दिशायो ते महोटां महोटां पांनडांने ठेकाणे छे. आवा महोटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप भमरो आज सुधी पण तृप्त थयो नथी; ने थतो पण नथी, अने थशे पण नही. माटे हे भव्य प्राणियो ! कालरूप भमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्मस्वरूपने पामवाना साधनमां; प्रमाद छोडीने उद्यम करो !! ॥ ८ ॥

छायामिषेण कालः सकलजीवानां छलं गवेषयन्सन्
४ ३ ५ १ २

छायामिसेण कालो । सयलजीत्र्प्राणं छलं गवेसंतो ॥

पार्श्वं कथमपि न मुञ्चति तस्मात् धर्मे उद्यमं कुरुध्वं
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३

पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥ ९ ॥

अर्थ–(छलं के०) छलने (गवेसंतो के०) गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जे ते, (छायामिसेण के०) शरीरनी छायाने मिषे (सयलजीत्र्प्राणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासुं तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो ॥ ९ ॥

भावार्थ–हे भव्य प्राणियो! रात्रि दिवस, छिद्रने खोलतो एटले आ प्राणि क्यारे स्खलना पामे के, एने हुं पकडी लेउं, एवी वांछाये निरंतर छायाने मिषे

पकरुवाने माटे पठवामे पमेलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सूधी कालना ऊपाटामां बराबर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ ए ॥

कलौ अनादौ जीवानां विविधकर्मवशगानां
२ १ ४ ३
कालंसि अणाईए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥
तन् नास्ति संविधान-भेदत्वं संसारे यदेकेंद्रियादिरं न संभवति
१० ११ ७ ५ ६ ८ ए
तं नत्थि संविहाणं । संसारे जं न संभवइ ॥ १० ॥

अर्थ—(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नाना प्रकारना कर्मने वश

थएला एवा (जीवाणंके०) जीवोने (संसारेके०) संसारनेविषे (जंके०)जे संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् एकेंडियादिक नेद (न संन्नवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संन्नवतो एम, (तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्वे एकेंडियादिक नेद ए जीवने थएला संन्नवे ले. ॥ १० ॥

नावार्थ–काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेनुं अनादिपणुं ले, माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंडियादिक नेदने पामी चूक्यो ले. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक नेद नथी पाम्यो. माटे हे नव्य प्राणियो ! आज तमे अहंकार करोलो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेमा पण थया लो, कूतरा पण थया लो, अने वली ज्यारे वोर मूला मोगरी आदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां लोकराए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर मारयामा पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीमापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या लो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा लो. माटे तमे सर्व

पकमवाने माटे पठवाने पमेलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सूधी कालना झपाटामां बराबर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ ए ॥

कले अनादौ जीवानां विविधकर्मवशगानां
२ १ ४ ३
कालंसि अणाईए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥
तत् नास्ति संविधान-भेदत्वं संसारे यदेकेंद्रियादिरं न संभवति
१० ११ ७ ५ ६ ८ ए
तं नत्थि संविहाणं । संसारे जं न संभवइ ॥ १० ॥

अर्थ–(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नाना प्रकारना कर्मने वश

थएला एवा (जीवाणंके०) जीवोने (संसारेके०) संसारनेविषे (जं के०)जे संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् एकेंड्रियादिक ज्नेद (न संज्नवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संज्न वतो एम, (तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्व एकेंड्रियादिक ज्नेद ए जीवने थएला संज्नवे ले. ॥ १० ॥

ज्नावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वनुं अनादिपणुं ले, माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंड्रियादिक ज्नेदने पामी चूक्यो ले. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक ज्नेद नथी पाम्यो. माटे हे ज्नव्य प्राणियो ! आज तमे अहंकार करोलो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया लो, कूतरा पण थया लो, अने वली ज्यारे बोर मूला मोगरी आदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां लोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर मार्यामा पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या लो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा लो. माटे तमे सर्व

पकमवाने माटे पळवामे पमेलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सूधी कालना झपाटामां बराबर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ ए ॥

कले अनादौ जीवानां विविधकर्मवशगानां

२ १ ४ ३

कालंमि अणाईए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥

तत् नास्ति संविधान-जेदत्वं संसारे यदेकेंद्रियादित्वं न संजवति

१० ११ ७ ५ ६ ८ ए

तं नत्थि संविहाणं । संसारे जं न संजवइ ॥ १८ ॥

अर्थ–(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नाना प्रकारना कर्मने वश

फोगट छे ॥ १२ ॥

अष्टकर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः जीवः संसार एव चारके बंदिगृहे तिष्ठति

१ २ ३ ४

अठ्ठकम्मपासबद्धो । जीवो संसारचारए ठाइ ॥

अष्टकर्मपाशमुक्तः आत्मा शिवमंदिरे तिष्ठति

५ ६ ७ ८

अठ्ठकम्मपासमुक्को । *आया सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (अठ्ठकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूप पासे बंधाणो एवो (जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे छे. ने (अठ्ठकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (ठाइ के०)

---

* आ जीव ज्यांसुधी कर्म वडे बंधायेलो छे, त्यां सुधी एने महोटा पुरुषो जीव कहे छे. अने जेम जेम कर्मथी मुकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बोलावे छे. तेवी वात जणाववाने माटे आ गाथामां जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकेला छे.

अर्थ–(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो जे ते (विहरंति के०) विघटे छे. अर्थात् तेनो विजोग थाय छे. तेज रीते (बंधवा के०) स्वजन जे ते (विहरंति के०) विघटे छे. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय छे. (य के०) वली (वल्लहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहरंति के०) विघटे छे. एटले तेनो पण विजोग थाय छे. एज रीते सर्व वस्तुउनो विजोग थाय छे, पण (इक्को के०) एक (जिणन्नणिउ के०) जिनपरमात्माये कहेलो (धम्मो के०) धर्म जे ते (कइवि के०) क्यारे पण (न विहरुइ के०) वियोग पामतो नथी. ॥ १२ ॥

ज्ञावार्थ–हे मुग्ध जीव! तुं विचार कस्य के, आ संसारमां तहारुं कोण छे? केम के, पुत्र, स्वजन, अने वहाली स्त्रीयो इत्यादिक सर्वनो विजोग थाय छे. एटले तेमने मूकीने तुं जइश, अथवा तने मूकीने ते जशे. माटे ज्यां संयोग छे, त्यां निमाये विजोग छेज. पण एक जिनराजनो कहेलो धर्म एटले जीवने डुःखमां पम्तां धरी राखे माटे धर्म कहीए, ते धर्मनो कोइ काले पण विजोग नथी थतो. अर्थात् आ जीवने साचुं सगपण तो धर्मनुंज छे. अने बीजुं सर्वे सगपण

फोगट छे ॥ १२ ॥

अष्टकर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः जीवः संसार एव चारके बंदिगृहे तिष्ठति
१ २ ३ ४

अट्ठकम्मपासबद्धो । जीवो संसारचारए ठाइ ॥

अष्टकर्मपाशमुक्तः आत्मा शिवमंदिरे तिष्ठति
५ ६ ७ ८

अट्ठकम्मपासमुक्को । *आया सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (अट्ठकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूप पासे बंधाणो एवो (जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे छे. ने (अट्ठकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (ठाइ के०)

* आ जीव ज्यांसूधी कर्म वमे बंधायेलो छे, त्यां सूधी एने महोटा पुरुषो जीव कहे छे. अने जेम जेम कर्मथी मूकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बोलावे छे. तेवी वात जणाववाने माटे आ गाथामां जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकेला छे.

रहे छे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे छे. ॥१३॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचार करय के, आ जगत्‌मां एक पास वडे बंधाये लो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूप आठ पास. वडे बंधायेलो छुं, ने तेमां वली संसाररूप बंधिखानाना घरमां पड्यो छुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो छुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे ज्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्मरूप पासने तो डीश; त्यारेज तुं मोक्ष मंदिरमां जईश. पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी ॥ १३ ॥

विभवः १ स्वजनसंगः २ विषयसुखानि ४ विलासललितानि ३

विहवो सज्जणसंगो । विसयसुहाइं विलासललिआइं ॥

नलिनीदलाग्रघोलनशीलः ७ जललव इव परिचंचलं ६ सर्वं ५

नलिणीदलग्गघोलिर । जललवपरिचंचलं सव्वं ॥ १४ ॥

अर्थ–(विहवो के०) विज्ञव एटले लक्ष्मी जे ते, तथा (सज्जणसंगो के०) माता, पिता, ज्ञाई, ज्ञार्या, इत्यादिकनो जे संबंध ते, तथा (विलास के०) विलासे करीने (ललिआइं के०) सुंदर एवां (विसय सुहाइं के०) विषय सुख (सव्वं के०) ए सर्व जे ते (नलिणी के०) कमलिनी (पोयणी) तेना (दलग्ग के०) पांनमांना अग्र ज्ञागने विषे (घोलिर के०) घुमरातुं अर्थात् रहेलुं एवुं (जललव के०) पाणीनो बिंदु तेना जेवुं (परिचंचलं के०) अतिशे चंचल छे. अर्थात् अल्प वायुथी पण शीघ्रपणे पमी जाय तेवुं छे ॥ १४ ॥

ज्ञावार्थ–आ जीवे मानी लीधेलां एवां जे सुखकारी पदार्थ, जेवां के, लक्ष्मी, सगां, संबंधी, तथा अनेक प्रकारना विलासे करीने शोज्ञतां एवां पंच विषयनां सुख ए सर्वे अतिशे चंचल छे. जेम कमलना पांनमाना अग्रज्ञागमां रहेलुं पाणीनुं टीपुं थोमी वारमां स्वज्ञावेज नाश पामे छे. तेम ते सघलुं सुख पण थोमा कालमां हतुं नहोतुं थइ जाय छे. माटे हे जीव! एवा अतिशे अस्थिर विषयसुखने विषे तुं शुं आसक्त थाय छे! ॥ १४ ॥

तत् कुत्रगतं पत्नं तत् कुत्र यौवनं अंगस्य चंगिमा शोभा कुत्र
१ ३ २ ४ ६ ५ ७ ८
तं कत्थ बलं तं कत्थ । जुव्वणं अंगचंगिमा कत्थ ॥
सर्वं अनित्यं पश्यत दृष्टं पूर्वं नष्टं पश्चात् कृतान्तेन कृत्वा
११ १२ १३ १० ९
सव्वमणिच्चं पिच्छह । दिठ्ठनठ्ठं कयंतेण ॥ १५ ॥

अर्थ—हे प्राणियो! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनुं बल (कत्थ के०) क्यां गयुं? वली (तं के०) ते (जुव्वणं के०) जवानीपणुं (कत्थ के०) क्यां गयुं? वली (अंगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदरपणुं (कत्थ के०) क्यां गयुं? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिठ्ठनठ्ठं के०) प्रथम दीठुं, ने पछी नाश पाम्युं एवुं, (सव्वं के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिछह के०) अवलोकन करो. अर्थात् विचारी जुओ. ॥ १५ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके संहित

जोइने, पछी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करे छे. के, हे प्राणिन्! तारी जवानीपणानी शोभाये सहित शरीरनुं बलादिक क्यां गयुं? अहो! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं.!! माटे सर्व वस्तु अनित्य छे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांम्लेली एवी शरीरनी शुश्रूषा तेने छंडी करो, केमके, तमे गमे तेटलुं द्रव्यादिकनुं खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थाउ. ॥ १५ ॥

घनानि कर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः भव एव नगरचतुष्पथानि तेषु विविधाः

१ ३ ४

घणकम्मपासबद्धो । भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥

प्राप्नोति विडंबनाः जीवः कः अत्रसंसारे शरणं तस्य

६ ५ २ ९ ७ १० ८

पावइ विडंबणाउ । जीवो को इह सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ–(घणकम्मपासबद्धो के०) निबिड कर्मरूप पासाए एटले गांठ्योए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) संसाररूप नगरना (चउप्पहेसु के०) चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे (विविहाउ के०) अनेक प्रकारनी दुःख दाइ एवी (विडंबणाउ के०) विटंबनाने (पावइ के०) पामे छे. ए हेतु माटे (इत्थ के०) ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार छे? अर्थात् कोइ पण नथी. ॥ १६ ॥

भावार्थ–हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गतिरूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादिरूप विटंबनाने पामे छे. त्यां तने रक्षण करवा कोण समर्थ छे! अर्थात् ते जीवनी रक्षा करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे[1] गर्भवासे[2] जठररूपसमुद्र एव जंबालः कर्दमस्तेन अशुचिबीभत्से[3]

घोरंमि गप्भवासे । कलमलजंबालअसुइबीभच्छे ॥

उषितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान् जीवः कर्मानुभावेन
७ ६ १ ५

वसिउ अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरम्मि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंबाल के०) कादव तेणे करीने (असुइ के०) अशुचि भरेलो एवो, ने (बीभच्छे के०) बीभत्स. कहेतां कमकमाट भरेलो एवो (गब्भवासे के०) गर्भवासने विषे (कम्माणुभावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभावे करीने (अणंत खुत्तो के०) अनंतीवार (वसिउ के०) रहेलो छे. पण ते दुःखने भूली जइने फरीथी अनंती वार गर्भवासमां दुःख भोगववुं पडे, एवुं कृत्य करे छे. परंतु फरीथी गर्भवासमां न आववुं पडे; एवो उद्यम नथी करतो ए घणुं आश्चर्य छे! ॥ १७ ॥

भावार्थ—हे महामुग्ध प्राणिन्!! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत छे के, जे जग्याए घणुंज दुःख पडयुं होय, ते जग्याए फरीथी न जाय. पण आ

जीवनोतो एवो अवलो स्वन्नाव ठे के, तेज जग्याए वारंवार जवाय एवो उपाय कस्या करे ठे. पण ते थकी विराम नथी पामतो. तेने जोइने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे ठे के, गर्न्नवासमां घणुंज कष्ट ठे. के, जेनुं वर्णन पण वरोवर थइ शक्तुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए ठीए. ते गर्न्नवास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी उर्गंधथी न्नरपूर ठे. के, जेमां सारी हवा आववानो तो लेश मात्र रस्तोज नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुठ ते गर्न्नना कोमल शरीरने घणी वेदना उपजावे ठे. ने, ते गर्न्नने नाशी जवानी जग्या नथी मलती, तेथी वारंवार मूर्ज्ञाखाइ तेनी ते वेदना सहन करे ठे. वली त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थाय ठे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट न्नरेली अनेक वेदनाउने सहन करतो उंधे माथे नवमास सुधी टटलतो हतो. माटे हे जीव! ते उःखना दिवस तें अनंतीवार न्नोगव्या तोपण तुं केम नूली जाय ठे? अने फरीथी पाठां तेनांतेज उःख पामवाना उपाय केम कस्या करे ठे? ॥ १७ ॥

चतुरशीतिः किल लोके शास्त्रे योनीनां प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षाणि विद्यंते
३ ५ १ २ ४

चुलसीइ किर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइं ॥

एकैकस्यां योनौ च जीवः अनंतकृत्वः समुत्पन्नः
७ ८ ६ ९ १०

इक्किकम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ—(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख, जीवने उपजवानां स्थानक छे. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली छे. ते चोराशी लाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव ज ते (इक्किकम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो छे ॥ १८ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण

करी आव्यो छुं. ने, ते ते जीवा जोनीने विषे अनेक प्रकारनां छेदन भेदननां दुः-ख, ते अनंतीवार सहन कर्यां, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांथी कंटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तुं प्रीति केम जोमतो नथी? ॥ १८ ॥

मातापितृबंधुभिः संसारस्थैः पूरितः लोकः
३ १ ५ ४

मायापियबंधूहिं । संसारत्थेहिं पूरिउं लोउं ॥

बहुयोनिनिवासिभिः नन ते त्राणं पुनः शरणं पुनः
२ ११ ६ ८ ७ १० ९

बहुजोणि निवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥ १९ ॥

अर्थ–(संसारत्थेहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुजोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनि, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मायापियबंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोउं के०) लोक जे ते (पूरिउं के०) पूरेलो छे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली ताहरुं

(ताणं के०) रक्षण करनार, अने (च के०) वली ताहरे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केम के, जे पोतेज बंधनमां पड्या होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे? ॥ १ए ॥

भावार्थ—हे जीव! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो छे. परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्युं नथी. माटे ते ताहरे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा दुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलावनार) छे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य छे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी ॥ १ए ॥

जीवः व्याधिविलुप्तः सफरो मत्स्यः इव निर्जले आकुलीभवति
२ १ ४ ५ ३ ६

जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निज्जले तम्फडई ॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन्! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मज्झ के०) (महारे (सुहहेऊ के०) सुखनुं कारण थशे. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि के०) न जाणीश. केम के, (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंताणं के०) नरक तिर्यंच इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उलटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थाय छे. ॥ ११ ॥

भावार्थ—अरे रे जीव! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ छे? के, दुःखनुं कारण छे, तेनेज तुं, एकांते सुखनुं कारण मानी बेठो छुं! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज महोटुं बंधन छे. ते बंधनने तुं एम जाणे छे के, एथी महारे सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण तह्मारे सुख थवानुं नथी. कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे छे. तथा तिर्यंच गतिने विषे गधेडा कूतरादिकना निःशंकपणे विषय भोगववाना अवतार धरवा पडे छे. अने त्यां त्यां अनेक प्रकारनां दुःख सहन करवां पडे छे. तेनुं कारण एज छे के, आ महारी

स्त्री, आ म्हारो पुत्र इत्यादिक ममत्वभाव करवाथी एवां फल मले छे. ने आ भवमां तेनुं पालन पोषण करवामां रात्रि दिवस गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, आज वधो दिवस गयो, तथा आज वधी रात्री गइ, पण तेमां केटली घमी में म्हारा आत्मानुं साधन कर्युं? एवो विचार तुं केम नथी करतो? ॥२१॥

जननी भवांतरे जायते जाया स्त्री जाया माता पिता च पुत्रः चकारात्पुत्रःपिता
५ १३ ६ ८ ९ ११ ७ १२ १०

जणणी जायइ जाया। जाया माया पिया य पुत्तो य ॥

अनवस्थाऽस्ति संसारे कर्मवशात् सर्वजीवानां
४ १ २ ३

अणवत्था संसारे। कम्मवसा सव्वजीवाणं ॥ २२ ॥

अर्थ-(संसारे के०) संसारने विषे (कम्मवसा के०) कर्मना वश थकी (सव्वजीवाणं के०) सर्व जीवोनी (अणवत्था के०) अनवस्था. एटले एक जातनी स्थिति नथी रहेती. कारण के, (जणणी के०) माता जे ते, भवांतरे (जाया के०) स्त्री

नी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

॥ कथा १ ॥

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती. ते एक वखतमां पोताने गर्भ उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी. त्यारे तेनी माता कुट्टिनी तेणीए, तेने खेदवाली जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो. ते वैद्ये नाडी जोइने तेने रोग रहित जाणीने ए प्रकारे कह्युं. के, आना शरीरमां कोइ पण रोग नथी. फक्त पेटने विषे, पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं उत्पन्न थयुं छे. ए कारण माटे एने खेद वर्ते छे. त्यार पछी वैद्यने विदाय करीने ते कुट्टिनी, पुत्री प्रत्ये कहेती हवी, आ गर्भ तहारा प्राणनो नाश करनारो छे. ते कारण माटे राखवा जोग्य नथी. एतो पाडवा जोग्य छे. ते अवसरे वेश्या कहेती हवी. क्लेश (दुःख) पण सहन करीश, परंतु मारा गर्भने कुशल रहो. एम कहीने पछी ते वेश्याए गर्भनी वेदना सहन करीने अवसरे पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं प्रसव्युं. त्यारे वळी कुट्टिनी कहेतां तेनी मा, कहेती हवी. हे पुत्री! आ छोकरां

उदय-चन्दजी पूगलिया

नुं जोरूखुं तहारा जवानीपणाने नाश करनारुं थशे. ए कारण माटे आ जोरूखुं विष्टानी पेठे त्याग करीने, आजीविकानुं कारण एवुं पोतानुं जवानीपणुं राख्य. त्यारे वेश्या कहेती हवी. हे मातः! जो एम छे तो दश दिवस सूधी विलंव करो. पछी तमारुं कहेलुं करीश. त्यार पछी तेनी माताये आज्ञा आपी. त्यार पछी ते वेश्या दश दिवस सूधी धवरावीने ते वालकोनुं सम्यक् प्रकारे प्रतिपालन करीने अगीयारमे दिवसे, एक जणनुं कुवेरदत्त, अने एक जणीनुं कुवेरदत्ता ए प्रकारे वे जणनां नाम पाडीने पछी तेमना नाम सहित एवी वे वींटीयो करावीने ते वे जणनी आंगलीयोमां घालीने पछी एक लाकडानी पेटीमां ते वे जणने मांही मूकीने संध्या समये यमुना नदीना प्रवाहने विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पछी ते पेटी जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा वे शेठना पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एक जणे तेनी मध्ये एक वालक अने वालिकाने जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो. अने

बीजो पुत्रीनो अर्थ हतो, तेणे बालिका लीधी. ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्युं. पछी मुद्रिकामां लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनुं नाम पाड्युं. त्यार पछी ते कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने मोटां थयां. पछी अनुक्रमे करीने जोवन अवस्था पाम्यां. त्यारे ते बे बालकोनुं सरखुं रूप जाणीने, ए बे शाहुकारो ते बेउ जणो मांहो मांहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव कर्यो. त्यार पछी ते स्त्री भरतार, एक दहाडो सोगटां बाजी रमवा बेठां. ते अवसरे कुबेरदत्तना हाथथकी ते नामांकित मुद्रिका कोइक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्ताना आगल पडी. त्यार पछी तेणीए ते मुद्रिका पोतानी मुद्रिकानी साथे सरखी आकृतिवाली, अने एक देशमां घडेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने मनने विषे कुबेरदत्तने पोतानो भाइ छे, एम निश्चे करीने ते बे वींटीयो कुबेरदत्तना हाथमां घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते वींटी जोवा थकी तेमज तेने पोतानी बहेन छे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पछी ते बे जण पण

पोताना विवाहना कार्यने अकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं! एम जाणतां एवां पोतानो संदेह निवारवाने माटे पोतपोतानी माताने सम खवरावीने अति शे आग्रहे करीने पोतपोतानुं स्वरूप पूछ्युं. ते अवसरे तेमनी माताउए ते वे ज णनी आगल मंजूषामांथी (पेटीमांथी) कहाड्यां त्यांथी मांडीने सर्व पण वृत्तांत कह्युं. त्यार पछी कुवेरदत्त माता पिताने केहेवा लाग्यो के, तमे अमने जो ड्ले जन्मेलां जाणीने पण आवुं अकार्य केम कर्युं? त्यारे ते केहेवा लाग्यां के, तहारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मल्यो नहीं. तेथी स रखां शोभादि गुणवालां तमने जाणीने तमारा वेनोज मांहोमांहे विवाह कर्यो. परंतु हजु सूधी कांइपण वगड्युं नथी. जे कारण माटे तमारा वेनुं एक करपी ड्नज थयुं छे. एटले फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो छे. पण मैथुन कर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने वीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पछी कुवेरदत्ते कह्युं. तमारुं वचन महारे प्रमाण छे. परंतु हमणां तो हुं व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी इछा राखुं छुं. ए कारण माटे मने आज्ञा आपो. त्यार पछी

३० ते शेठ शेगणीए आज्ञा आपी. पछी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बेहेनने कही ३०
ने, घणांक क्रियाणां लेइने, दैवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनुं स्थानक एवी मथु-
३१ रा नगरीए गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहा-
डो कोइक माठा कर्मना जोगथकी अद्भूतरूपे करीने शोभायमान एवी, पो-
तानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने, कामे पीडीत थयो सतो, ते वेश्याने बहु
द्रव्य आपीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी संगाथे विषय संबंधी सुख भो
गवतो हवो. त्यां अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो. हवे शौर्यपुरने विषे ते कु-
बेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति सांभलीने, तत्काल वै-
राग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी) नो संजोग थये सते दीक्षाग्रहण करीने,
घणां महोटां तप करीने, विशुद्ध अध्यवसायना योग थकी थोडा कालमांज,
तेणीए अवधिज्ञान उत्पन्न कर्युं. त्यार पछी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बले करीने
पोताना भाइनुं स्वरूप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता संगाथे
लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो, तेने देखीने कर्मनो गतिने धिक्कार करती ए ३१

टले धिक्कार पमो कर्मने !!! एम कहेती सती पोताना भाइने अकारजरूप महोटा पापरूप कादव थकी उद्धारवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आवीने, कुवेरसेना वेश्यानेज घेर जइने, धर्मलाभरूप आशिष् देइने तेनी पासे पोताने उतरवानुं स्थानक माग्युं. ते अवसरे कुवेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी. हे महासती! हुं वेश्या छुं. पण हमणां एक भरतारना संजोगथकी निश्चे कुलस्त्री थइ छुं. ते कारण माटे तमे सुखे करीने महारा घरनी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रवर्त्तावो. त्यार पछी कुवेरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार सहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल भूंइ उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं महारो भाई छुं. ॥ १॥ तुं महारो पुत्र छुं. ॥२॥ तुं माहारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं महारा भाईनो पुत्र छुं, एटले भत्रिजो छुं. ॥४॥ तुं महारो काको छुं.

वे७ ॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र छुं. ॥६॥ तथा जे तहारो पिता छे, ते महारो ३१७
जाई छे. ॥१॥ अने महारो पिता छे. ॥२॥ अने महारा पितानो पिता, एटले म
३१ हारो यमाउन छे. ॥३॥ माहारो जरतार छे. ॥४॥ महारो पुत्र छे. ॥५॥ अने म
हारो ससरो पण छे. ॥६॥—तथा जे तहारी माता छे, ते महारी माता छे.॥१॥
अने महारा पितानी माता छे. ॥२॥ अने महारा जाइनी स्त्री छे. ॥३॥ अने म-
हारी वहु छे. ॥४॥ अने महारी सासु छे. ॥५॥ अने महारी शोक्य पण छे. ॥६॥
ए रीते कहीने साध्वी ते वालकने वारंवार वोलावे छे. त्यार पछी एक दहाडो
कुबेरदत्त तेनुं वचन सांजलीने, आश्चर्य पाम्यो सतो, ते साध्वीने कहेतो हवो.
हे आर्ये! वारंवार आवुं अजुक्त शुं वोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी. हुं अ-
जुक्त नथी वोलती. जे कारण माटे आ वालक एक मातापणा थकी जाई छे,
एटले तेनी अने महारी एक माता छे. तेथी महारो जाई थाय छे. ॥१॥ अने म
हारा जरतारनो पुत्र छे, माटे महारो पुत्र थाय छे. ॥२॥ अने महारा जरतारनो
नहानो जाई छे, माटे महारो दीयर छे. ॥३॥ अने महारा जाइनो पुत्र छे, माटे ३१

म्हारो भत्रीजो छे.॥४॥ अने म्हारी माताना पतिनो भाई छे, माटे म्हारो काको लागे छे. ॥५॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे म्हारो पोत्रो लागे छे. ॥६॥—ए प्रकारे बालकनी संघाथे पोताना छ संबंध देखाडीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनो पिता छे, ते म्हारे एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी अने म्हारी एक माता छे, माटे भाइ थाय छे. ॥१॥ अने म्हारी मातानो भरतार थयो, तेथी म्हारो पिता थाय छे. ॥२॥ अने म्हारा काकानो पिता थयो, तेथी म्हारो वडाभइ थयो. ॥३॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे म्हारो भरतार थाय छे ॥४॥ अने म्हारी शोक्यनो पुत्र थाय छे, माटे म्हारो पुत्र पण थाय छे ॥५॥ अने म्हारा दीयरनो पिता थाय, माटे म्हारो ससरो छे ॥६॥—ए प्रकारे बालकना पिता कुबेरदत्तनी साथे पोताना छ संबंध कहीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनी माता छे, ते मने पण जणनारी छे, माटे म्हारी पण माता छे ॥१॥ अने म्हारा काकानी माता छे, तेथी म्हारी दादी लागे छे ॥२॥ अने म्हारा भाइनी स्त्री थइ, तेथी म्हारी भोजाइ थाय छे ॥३॥ अने म्हारी शोक्यना

पुत्रनी स्त्री थइ, माटे महारी वहु थइ ॥४॥ अने महारा भरतारनी माता थइ, तेथी महारी सासु थइ ॥५॥ अने महारा भाइनी बीजी स्त्री थइ, माटे महारी शोक्य थइ ॥६॥ ए रीते आ बालकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या. ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्रहण कर्युं ते अवसरे राखेली पोतानी वींटी कुबेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण ते वींटी देखीने सर्व संबंधनुं विरुद्धपणुं जाणीने, तत्काल वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा करतो सतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वली महा तप करतो हवो. तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांभलवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्तिनी पासे गइ, एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ. अनुक्रमे ए सर्व जीवो, पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिनां भजनार थयां. अर्थात् रुडी गतिमां गयां. ए प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत

कह्युं. आ एक जवनें आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक जवनी अपेक्षायें तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतीवार थया छे. ते प्रकारे श्री जगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशमां कह्युं छे, तेनो अर्थ इहां लखीए छीए.

हे जगवंत! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने, जाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुजावना अनुबंध सहितपणे करीने, घातकपणे करीने एटले मारनारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहायीपणे करीने, राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् शार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने, एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, जृतकपणे करीने एटले डुकालादिकने विषे अन्नसाटे लीधेलो तेपणे करीने, कर्षणादि

सान्नना न्नाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना न्नोगकारी नरपणे करीने, वली कला शीखवना जोग्यपणे करीने, अने वली वेष करवा जोग्यपणे करीने पूर्वे उत्पन्न थयो छे? ए रीते गौतमस्वामीए न्नगवंतने पूछ्युं. त्यारे न्नगवंत केहता हवा. हे गौतम! हा! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ जीव सर्व जीवोनी माता थइ, पिता थयो, न्नाई थयो, ए रीते उपर कह्या प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते सर्व जीवोने मांहोमांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे. इति संसारनी अनवस्था उपर कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री न्नगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थानं न तत् कुलम्

११ ७ १० १४ १२ १३ १७ १५ १६ २० १८ १९

न सा जाई न सा जोणी। न तं ठाणं न तं कुलं ॥

न जाताः न मृताः यत्र सर्वे जीवाः अनन्तशः
५ ६ ७ ८ १ २ ३ ४

न जाया न मुआ जह । सवे जीवा अणंतसो ॥ २३ ॥

अर्थः—(जह के०) ज्यां (सवे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया, तथा (न मुआ के०) नथी मरण पांम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति जे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनी जे ते न के०) नथी. अने (तं के०) ते अर्थात् तेवुं कोइ (ठाणं के०) स्थान जे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं कोइ (कुलं के०) कुल जे ते (न के०) नथी. एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहेलां सर्वे स्थानको अनंतीवार थयां छे ॥ २३ ॥

वली आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री भगवती सूत्र ना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकडानुं दृष्टांत जोइ लेज्यो.

विषयसुखने भोगवीने कांइ तृप्त थवातुं नथी पण, उलटी तेनी तृष्णा जेम बलता अग्निमां घी होमे, ने तेनी ज्वाला वृद्धि पामे, तेम विषय तृष्णा वृद्धि पामशे; माटे हे जीव! तुं एम विचार के, हुं सर्व ठेकाणे जइने सर्व जातिनां सुख दुःख अनंतीवार भोगवी आव्यो छुं. पण कोइ ठेकाणे नथी जइ आव्यो एम नथी. ए छुं विचारीने विषय सुखथी विराम पामीने तुं तद्दारा आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमां मग्न था. आ बे गाथानो भेगो भावार्थ छे. ॥२३॥ ॥२४॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

गताः कृत्स्नः भावाः सर्वेऽपि स्वजनसंबन्धाः
२ ३ ६ ४ ५

सव्वाउ रिद्धीउ । पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥

संसारे तस्मात् विरम ततःकृत्स्नादिभ्यः यदि जानासि सदा आत्मानं सुखिनं
१ ७ १२ ११ ८ १० ९

संसारे ता विरमसु । तत्तो जइ मुणसि अप्पाणं ॥२५॥

अर्थ–(संसारे के०) संसारने विषे (सव्वाउ के०) सर्व एवी (रिद्धीउ के०) ऋ-

द्धियो जे ते. तथा (सव्वेवि के०) सर्व एवा पण (सयणसंबंधा के०) स्वजन संबंध जे ते (पत्ता के०) पाम्यो छे (तो के०) ते कारण माटे (जइ के०) जो (अप्पाणं के०) आत्माने (मुणसि के०) जाणे छे, तो (तत्तो के०) ते ऋद्धिआदिक थकी (विरमसु के०) विराम पाम्य. अर्थात् निवृत्ति पाम्य. ॥ ९५ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! संसारने विषे अनादि कालथी भ्रमण करतां आ जीवे देव मनुष्यादिकनी सर्व समृद्धियो पामी छे. तथा सर्वेनी साथे, पोतानो माता पिता भाई भार्यादिक संबंध, जोडायो छे. माटे तेमां तहारे मोह राखवो घटतो नथी. केम के, जे स्त्री छे, ते पराभवनुं स्थानक छे. तथा जे बंधुजन छे, ते ज बंधन छे. तथा जे विषयसुख छे, तेज विष छे. (झेर छे.) ए प्रकारे जे तहारा शत्रु छे, तेनेज तुं मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेठो छे. ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुंज साचुं सुख मानीने, ते ऋद्धि, स्वजन, इत्यादिकनुं कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने दुःखरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पाम्य. ॥ ९५ ॥

एकः बध्नाति कर्म एकः वधबंधमरणव्यसनानि
१ ३ २ ११ ५

एगो बंधइ कम्मं । एगो वहबंधमरणवसणाइं ॥

विषहते भवे भ्रमति एक एव कर्मनियंत्रितः सन्
६ ७ १० ७ ८

विसहइ भवंमि भमडइ । एगुच्चिअ कम्मवेलविउ ॥२६॥

अर्थ–(एगो के०) एकलो. अर्थात् सहाय्य रहित एवो जीव जे ते (कम्मं के०) ज्ञानावरणीआदि कर्मने (बंधइ के०) आत्मानी संगाथे बांधे छे. तथा (एगो के०) एकलोज भवांतरने विषे (वह के०) ताडन. अने (बंध के०) बंधन. अने (मरण के०) प्राणनो वियोग. अने (वसणाइं के०) आपत्ति, तेमने (विसहइ के०) सहन करे छे. वली (एगुच्चिय के०) एकलोज आ जीव (कम्मवेलविउ के०) कर्मवडे ठगायो सतो (भवंमि के०) संसारने विषे (भमडइ के०) भमे छे. ॥ २६ ॥

भावार्थः–हे जीव! जे वखत तहारो जन्म थयो, ते वखत तें एकलेज घणुंज कष्ट सहन कर्युं, पण ते वखत तहारुं दुःख मटाडवाने माटे, तने कोइए स

हाय्य करी नहीं. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणनी वेदना प
ण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे. अने पछी ज्यारे नरकादिक भवांतर-
ने विषे जईश. त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे;
पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे, तथा संबंधीने अर्थे तें
अनेक प्रकारनां पाप कर्यां छे, परंतु, तेमांनु कोइ पण तहारी वेदनानो भाग ले
वाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा भवोमां पण कर्मवशे ठगायेलो तुं, एक-
लोज कष्ट भोगवीश. अर्थात् तहारां करेलां कृत्यने तुंज भोगवीश, पण ते कष्ट
भोगववाने बीजो कोइ पण आवशे नही. ॥ २६ ॥

अन्यः न कुरुते अहितं हितमपि आत्मा करोति नैव अन्यः
१ ३ ४ २ ५ ६ ७ ए ८

अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु अन्नो ॥

आत्मकृतं सुखदुःखं भुंक्षे ततः कस्मादसि दीनमुखः
११ १२ १३ १० १५ १४

अप्पकयं सुहदुक्खं । भुंजसि ता कीस दीणमुहो ॥२७॥

अर्थ-(जीव के०) हे प्राणिन्! (सयणगणा के०) माता, पिता, भाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंभ के०) तें, खेतीआदिक घणा आरंभे करीने (विढत्तं के०) उपार्जन कर्युं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेउ (विलसंति के०) विलास करे छे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक भोगवे छे. (पुणो के०) वली (तज्जणिय के०) ते आरंभे करीने उत्पन्न थयुं एवुं, जे (पावकम्मं के०) पाप कर्म, तेने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज (अणुहवसि के०) अनुभव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज भोगवीश. ॥ २८ ॥

भावार्थ—हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट छलभेद प्रपंचादिक केटलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्त्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां भमीने, तथा लडाइ प्रमुखमां मरणांत कष्ट माथे लइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग करीने तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन उपार्जन कर्युं; परंतु ते धनने स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक,

तह्हारो उपकार न गणतां, उलटा तने दबावीने, तथा तने तिरस्कार करीने, तथा पेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवमे करीने, एटले उंदरनी पेठे फूंकी फूंकीने तेउ खाइ जाय छे. अर्थात् धोळे दहाडे जस्या शेहेरमां ते स्वजनादिक चोर, तने लूटी ले छे. अने ते धन उपार्जन करतां जे पाप थयुं, तेना फलने तो नरकादिकने विषे, तुं एकलोज भोगवीश. पण बीजुं कोइ भोगववा आवशे नही. माटे हे भव्य प्राणिन्! कांइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने कांइक तो सारा मार्गमां वापरय! ॥ १८ ॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः भिन्नाः
४ ५ ६ ७ २ ८ ३
अह दुक्खिआइ तह भु । क्खियाइ जह चिंतिआइ भिंनाइ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वां हे जीव किं भणामः
९ ११ १२ १० १३ १ १४ १५
तह थोवंपि न अप्पा । विचिंतिओ जीव किं भणिमो ॥१९॥

अर्थ-(जीव के॰) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के॰) जेम (मिंत्ताइ के॰) आ महारां वालक जे ते. एटले महारां छोकरां जे ते (अह के॰) हवे दु(स्किआइ के॰) दुःखीयां छे. एटले टाढाडयमां जेहवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे छे. (तह के॰) तेमज (सुक्किआइ के॰) महारां वालक सूख्यां छे. एम (चिंतिआइ के॰) ते वालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे छे, परंतु (तह के॰) तेवी रीते, तें (अप्पा के॰) आत्मा जे ते (थोवंपि के॰) थोडो पण (न विचिंतिउ के॰) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं जणिमो के॰) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो उपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो. के, महारा आत्मानी शी गति थशे? एवो विचार लगार मात्र पण तुं करतो नथी. ॥ ३ए ॥

भावार्थ-हे जीव! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कर्या करे छे. के, आ महारां वालक, तथा आ महारी स्त्री इत्यादिक स्वजन भूख्यां छे, तरस्यां छे, तथा तेमने अन्न वस्त्रादिकनुं दुःख छे. इत्यादि अनेक प्रकारनी

चिंताने रात्रि दिवस कर्या करे छे, परंतु तुं तहारा आत्मानी चिंता करतो नथी के, में महारा आत्मानुं साधन केटलुं कर्युं? एटले आत्मा परभवे सुखी थाय. एवुं काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि कर्युं? एवो थोडो पण तहारा स्वार्थनो विचार तुं करतो नथी. केवल रात्रि दिवस पारकुंज वैतरुं कूट्या करेछे. माटे तुं मूर्ख छे. तेथी तने केटलो उपदेश दइए? केम के, उपदेश तो योग्यनेज थाय छे. ॥ २ए ॥

क्षणभंगुरं शरीरं जीवः अन्यः च शाश्वतस्वरूपः
१ २ ६ ४ ३ ५

खणभंगुरं सरीरं । जीवो अन्नो अ सासयसरूवो ॥

कर्मवशात् अनयोः संबंधः निर्बंधो मूर्ख अत्र शरीरे कः तव
७ ८ १२ ए ११ १०

कम्मवसा संबंधो । निब्बंधो इह को तुज्झ ॥३०॥

अर्थ—हे आत्मन्! (खणभंगुरं के०) क्षण भंगुर एटले क्षणमां नाश पाम-

ताना स्वभाव वालुं एवुं (शरीरं के०) आ शरीर छे. (अ के०) वली (अन्नो के०) शरीर थकी जूदो एवो; अने (सासयसरूवो के०) शाश्वतुं छे स्वरूप ते जेनुं, एवो (जीवो के०) जीव छे. तेने (कम्मवसा के०) कर्मना आधीनपणाथी शरीर नी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो छे. माटे (इत्थ के०) ए शरीरने विषे (तुज्झ के०) तहारे (को के०) श्यो (निब्बंधो के०) अनुबंध छे? एटले ए शरीरने विषे तहारे शी मूर्छा छे? ॥ ३० ॥

भावार्थ–हे जीव! तुं अछेद्य, अभेद्य, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय; ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, निर्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तुं निश्चे नय मते छे. परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे करीने, अनित्य, अने अशाश्वत एवुं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकामां रहेलुं मांस, अने मल मूत्र, ने दुर्गंध, ने बिभत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए भरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर छे. तेवा शरीरने विषे हे

जीव! तुं कर्मना वशथकी बंधाएलो छे. तने विषे महाराषणुं मानी लइने, एटले
आ शरीर ते हुं छुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वभाव राखीने शुं करवा मिथ्या
हेरान थाय छे? इहां प्रसंगानुसारे शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचार
वा जेवुं एक दृष्टांत लखीए छीए.–जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध कर्यो हो
य, तेणे करीने तेने सकत मजूरी साथे, महा दुःखदाइ बंधीखानामां, अमुक
वर्षनी टीप मारीने पूर्यो होय, तेम तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि
वस्तुए करीने भरेलो, अने दुर्गंधमय शरीररूप पुरुषनी आकृतिवालो तथा स्त्री
नी आकृतिवालो चामडानो कोथलो, तेमां तने अमुक मुदत सूधी पूर्यो छे. तो
पण तेवा शरीरने विषे तुं एवो ममत्व धारण करे छे के, हुं शेठ, हुं शेठाणी, हुं
राजा, हुं राणी, हुं ब्राह्मण, हुं ब्राह्मणी, इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने तथा ते
कोथलानो रंग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवाननी कल्पना करीने,
तुं मोह पामे छे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ म्हारा शरीरमां शेठ ते कि
यो? हाथ शेठ? पग शेठ? के, मांथुं शेठ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व

कल्पना मात्रज मालम पडशे. माटे एवी रीते वस्तुगते विचारीने, तुं शरीर उपरथी मूर्छा उतारय. किं बहुना ? आ अधिकारने विषे श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥ ३० ॥

कुतः आगतं कुत्र चलितं त्वमपि कुतः आगतः कुत्र गमिष्यसि
१ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

कह आयं कह चलियं । तुमंपि कह आगउ कहं गमिही॥

अन्योन्यस्मात् पुरा न जानीथः हे जीव कुटुम्बमिदं कुतः तव अन्तःकरणात्
१२ १३ १४ १ २ १६ १५

अन्नुन्नंपि न याणह । जीव कुडुंबं कउ तुज्फ ॥३१॥

अर्थ—(जीव के०) हे आत्मन् (कुडुंबं के०) आ माता पिता भाइ स्त्रीयादि कुटुंब (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं छे ? अने (कह चलियं के०) क्यां गयुं ? एटले अहिंथी मरीने क्यां गयुं ? अने (तुमंपि के०) तुं पण (कह आगउ के०) क्यांथी आव्यो ? अने (कहं गमिहि के०) क्यां जइश ? एम (अन्नुन्नंपि के०) पर-

स्पर एटले एक बीजाने पण (नयाणइ के०) नथी जाणतो. माटे (तुज्झ के०) तहारुं कुटुंब (कन्न के०) क्यांथी? अर्थात् एक बीजाने जाण्या वगर आ कुटंब महारुं छे, एम मानी बेठो छुं, ते मिथ्या छे. ॥ ३१ ॥

भावार्थ—हे जीव! जेना उपर तने घणो मोह छे, ने महारां महारां करे छे, ते तहारां माता पिता स्त्रीयादिक केइ गतिमांथी आव्यां छे? ने केइ गतिमां जशे? अने तुं पण केइ गतिमांथी आव्यो छे? ने केइ गतिमां जइश? ते संबंधी तने कांइ पण खबर नथी. एटले जेम परबने विषे कोइ क्यांथी आव्युं? ने कोइ क्यांथी आव्युं; ए रीते ते सर्वे आवीने एकठां मले छे. पछी तेउ पाणी पीने सउ सउने मार्गे वेराइ जाय छे. तेम आ भवरूप परबने विषे कुटुंबरूप सर्व लोक पण, कोइ नारकीमांथी, कोइ तिर्यंचमांथी, कोइ मनुष्यमांथी अने कोइ देवलोकमांथी, एम सउ सउनी गतिमांथी आवीने भेगां थयां छे. तेउ पोतपोताना कर्मने अनुसारे सुख दुःख भोगवीने, पोत पोतानां करेलां कृत्यने अनुसारे चाल्यां जाय छे. परंतु तेमने राखवाने माटे तुं अनेक प्रकारना उपाय करीश,

तोपपण ते रही शकवानां नथी, ते कारण माटे तेमने तुं एम मानी वेठो छुं के, आ महारुं कुटुंब छे, पण ते वस्तुगते तहारुं कुटुंब छेज नही. परंतु तहारुं सा चुं कुटुंब तो ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिक आत्मगुण छे. ॥ ३१ ॥

आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारांगजी सूत्र-ना प्रथम श्रुतस्कंधना प्रथम अध्ययनना, प्रथम उद्देशामां जोइ लेज्यो. ॥३१॥

क्षणभंगुरे शरीरे मनुजत्वे अभ्रपटलसदृशे
१ २ ४ ३

खणभंगुरे सरीरे । मणुअत्तवे अब्भपडलसारित्ते ॥

सारं एतावन्मात्रं यत्क्रियते शोभनः धर्मः
१० ६ ५ ७ ९ ८

सारं इत्तियमेत्तं । जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥३२॥

अर्थ—हे आत्मन! (खणभंगुरे के०) क्षण क्षणमां नाश पामतुं एवुं (सरीरे के०) शरीर छते, तथा (अब्भपडल सारित्ते के०) मेघना समूह जेवा एटले जेम

वायराथी मेघ शीघ्र नाश पामे ठे, तेम थोमा कालमां नाश पामे एवा. (मणुअन्नवे के०) मनुष्य न्नवने विषे (जं के०) जे (सोहणो के०) सारो. एटले पांच आश्रवथी विराम पामवा रूप (धम्मो के०) जिनप्रणीत धर्म जे ते (कीरइ के०) करीए. (इत्तियमित्तं के०) एटलुं मात्रज (सारं के०) सार ठे. अर्थात् आ संसारमां जेटलुं धर्म साधन थाय ठे, एटलुंज सार ठे. ॥ ३२ ॥

न्नावार्थ–हे न्नव्य जीव! देवादिक न्नवनी अपेक्षाए थोमा काल रहे एवो, आ मनुष्य न्नव ठे. तेमां वली आ शरीर क्षणे क्षणे नाश पामे ठे. अर्थात् चारे तरफथी बलवा मांमेला घर जेवुं आ शरीर ठे. तेवा क्षणिक शरीर वमे, जेटली घमि तुं धर्म साधन करीश, एटली वारनोज तहारो मनुष्यन्नव लेखानो ठे. जेम कोइ घर बलतुं होय, ने तेमाथी जेटलो सामान काढी लीधो, तेटलोज आपणो ठे. तेम नाश पामता शरीरथी जेटली घमि तुं तहारा आत्मानुं साधन करीश, एटलीजवार तहारो मनुष्यन्नव जाणवो. अने बाकीनो पशुना जेवो निरर्थक जाणवो. एटले जेम पशु ठे, ते आहार, नंघ अने मैथुन तेणे करीने पोता-

नो जन्मारो गमावे छे, तेम तहारो पण व्यर्थ जन्मारो गयो जाणवो. ॥३२॥

॥ अनुष्टुब्वृत्तम् ॥

जन्मदुःखं जरादुःखं रोगाः च मरणानि च
२ ३ ५ ॥ ७ ६

जन्मदुक्खं जरादुक्खं । रोगा य मरणाणि य ॥

अहो आश्चर्यं दुःखरूपः निश्चयें संसारः यत्र संसारे क्लिश्यंति जंतवः
१ १३ ० १२ ए ११ १०

अहो दुक्खो हु संसारो । जत्र कीसंति जंतुणो ॥३३॥

अर्थ—(अहो के०) अहो इति आश्चर्यं ! एटले आ वात आश्चर्यकारी छे. अथवा (अहो के०) हे जीव ! ए प्रकारे जीवनुं संबोधन करवुं. आ संसारमां पर्यटन करता प्राणियोने कोइ एवो पदार्थ नथी के, जे दुःखदायक न होय. अर्थात् सर्वे पदार्थ दुःखदायक छे. शुं शुं दुःखदायक छेः ते देखाडे छे. (जम्म दुक्खं के०) जन्म संबंधी दुःख, एटले आ जीवने जन्मती वखते घणुंज दुःख थाय छे. त-

था (जरा डुक्कं के०) वृद्धावस्था संबंधी डुःख, एटले घडपणमां अनेक प्रकार नां डुःख प्राप्त थाय ठे. य के०) वली (रोगा के०) अनेक प्रकारना व्याधि उत्पन्न थाय ठे. (य के०) वली (मरणाणि के०) अनेक प्रकारे मरणनी वेदना थाय ठे, माटे (हु के०) निश्चे (जह के०) जे संसारने विषे (जंतुणो के०) प्राणी जे ते (कीसंति के०) क्लेश पामे ठे, ते (संसारो के०) संसार जे ते (डुक्को के०) केवल डुःख रूपज ठे. अर्थात् आ संसारमां कांइ पण सुख नथी. ॥ ३३ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं विचार करय के, आ जीव ज्यांथी जन्मे ठे, त्यांथी ते मरण पर्यंत केवल डुःखमांज वर्ते ठे. केमके, जन्मती वख ते डुःख घणुं पडे ठे. ते विषे शास्त्रमां कह्युं ठे के, अग्नि वडे तपावीने, लालचोल करेली साडात्रण क्रोड सोयो, शरीरमां रहेली एवी साडात्रण कोटि रोमराय तेने विषे चांपतां जेटली वेदना थाय, तेथी आठगुणी वेदना गर्भने विषे थाय ठे. तथा जन्मती वखतनी वेदना तो, कांइ कही शकाय तेवी नथी; जेम जंतरडामां घालेला सोना रुपाना तारने, जेम बलात्कारे खेंची काढे ठे, ए दृष्टांते

री. श्वास अने शरीरनुं निर्बलपणु थाय छे, अंग भागे छे. तुटे छे अने फाटे छे. वळी मुखेथी बराबर चोख्खुं बोली शकातुं नथी. अने लोकने पण अनादर करवा जोग्य, तथा हांसी करवा जोग्य थाय छे. तथा दिवसे दिवसे ज्ञान पण ओछुं थतुं जाय छे. तोपण वधा काममां मडापण मोडोलवा घणो जाय छे, त्यारे पोतानी स्त्री तथा न्हाना पुत्र अने पुत्री विगेरे, ते डोसाने तिरस्कार करीने एम कहे छे के, तमे छानामाना खाटलामां पड्या रहो ने! नकामो लवारो शुं करवा करो छो! तमारुं दैवुं फूटी गयुं छे, पण कांइ अमारुं फुटी गयुं नथी के, तमारुं कह्युं करीए!! वळी घरना खुणाने विषे खांसी खातो खातो एक तुटमुट खाटलीमां पड्यो रहे छे. वळी जवानी अवस्थामां पुत्रादिकने पालन पोषण करेलां, ते एवी आशाए के. तेओ वृद्धावस्थामां महारी चाकरी करशे, तोपण ते स्त्री, पुत्र पुत्रनी स्त्रीओ, इत्यादि ते पण ते डोसाथी न सहन थाय तेवो, पराभव करे छे. अने वळी मोंढेथी बोले छे के, आ डोसो मरतोए नथी, ने मांचो मुकतो पण नथी. वळी ते डोसानी घरमां रहेला माणसोज निंदा करे छे, एटलुंज नहीं, परंतु ते

वृद्ध पोतेज, पोताना देहनी निंदा करे छे. ते उपर टीकामां लखेलुं काव्य, तथा तेनो अर्थ लखीए छीए.

वैतालीयवृत्तम्.

वलिसंततमस्थिशेषितं शिथिलस्नायुधृतं कलेवरम् ॥
स्वयमेव पुमान् जुगुप्सते किमु कान्ता कमनीयविग्रहा ॥१॥

अर्थ—वृद्धावस्थाथी जेना बधा शरीरनी त्वचा (चामडी) मां करचोलीयो वली गइ छे. तथा शरीरमां केवल हाडकांज देखाय छे. अने नाडियो पण, शिथिल थइ गइ छे. एवा वेढंगा कलेवरने जोई, ए वृद्ध पोते पोतानी मेलेज, ते शरीरनी निंदा करे छे, तो जेनुं शरीर सुंदर छे, एवी स्त्रीयो निंदे; तेमां तो शुंज कहेवुं ? ॥ १ ॥

वली ते वृद्धावस्थाना दुःख उपर टीकामां कथा लखेली छे, तेनो अर्थ लखीए छीए.

कथा. ३

कौशांबी नगरीने विषे घणा धनवालो, अने घणा पुत्रवालो एवो, एक धनो

नामे सार्थवाह हतो. तेणे एकलेज नाना प्रकारना उपाये करीने, धन उपार्जन कर्यु. ने ते सघलुं धन, दुःखनाला बंधुजन, तथा खजन, तथा मित्र, तथा स्त्री, अने छोकरां आदिक सर्वे संबंधीउना जागने अर्थे वापर्यु, त्यार पछी ते घनो, कालना परिपाकपणाथी वृद्ध अवस्थाने पाम्यो. ने तेना सघला पुत्रो, तेनुं सारी रीते पालन पोषण करवानी योग्य कलामां कुशल हता. अने संसार संबंधि सघला कामनी चिंतानो जार, तेणे ते पुत्रो उपरज नांख्यो हतो. तोपण ते पुत्रो एम बोले ले के, अमने आ पिताजीएज आवी सुंदर अवस्थाने पमाड्या ले. तथा सर्व लोकना अग्रेसर कर्या ले. तथा तेमणे अमारो बहु उपकार कर्यो ले. ए रीते पोतानुं सारुं कुलीनपणुं, ते पुत्रो जणावता हता. पछी कोई कार्य प्रसंग, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना स्वामीनी चाकरी करती हती. तेमां पण शरीर चोलीने स्नान करावर्युं, तथा जोजन करावर्वु इत्यादिक जे काले जेम करवुं घटे, ते तेम निरंतर करती हती. तेम करतां करतां केटलाएक दिवस गया, पछी वृद्धपणुं वृद्धि पाम्युं. एटले आखा शरीरनी इंद्रियो स्वाधिन न रही. अने सर्व

अंग कंपवा लाग्यां. अने नेत्रादिकमांथी पाणी गलवा मांड्युं. त्यारे हलवे हलवे ते स्त्रीयादिकोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाडवा मांडी. केमके, वृद्धपणुं तो वधवा लाग्युं माटे. वली ते वृद्ध चित्तना अभिमान वडे करीने, वृद्धावस्थाना दुःखरूप समुद्रमां पड्यो. वली ते वृद्धना दीकरानी स्त्रीयो एम कहे छे के, आ डोसानुं व ईतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां क्यां सूधी घाली मूक्युं हशे ? ते कांइ मालम पडतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीउ डोसाना पुत्रो, वली ते स्त्रीयोने समजावीने डोसानी चाकरीमां वलगाडे छे, त्यार पछी एक दिवस ते सर्वे स्त्रीयो, संप करीने पोत-पोताना भरतारने कहे छे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाकरी करीए छीए, तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकलताथी, अमारी करेली चाकरीना जसने बदले, उलटो अपजस आपे छे. माटे तमने जो अमारुं कह्युं मानवामां न आवतुं होय, तो बीजा कोई माणस पासे ते डोसानी चाकरी करावो; एटले खबर पडशे. पछी ते पुत्रोए तेमज कर्युं. त्यार पछी केटलाएक दिवसे पुत्रे पूछ्युं के, हे पिताजी ! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे ? त्यारे ते

डोसो बोल्यो के, जाई! शुं कहुं!! म्हारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात न
थी. एवी रीते ते डोसानुं वाक्य सांभळीने, ते सर्व स्त्रीयो पोताना पतिने कहे-
वा लागी के, तमे अमारुं कह्युं प्रथम नहोता मानता, पण हवे जखमारीने मा
न्युं!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते डोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सा
री रीते ठसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने
तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते ज्यारे तरफनुं दुःख तेणे थवाथी, ते डोसाए
पोतानुं मृत्यु मांग्युं. ते सांभळीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न प
चतुं नथी, ने नगर निवार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो!
वनलावनुं शेकीए. पछी ते स्त्रीयो पण लुगडाना दुचा सारी पेठे उना करीने जे
म फावे तेम डोसाने शेके छे. तेथी ते डोसाने घणी पीडा थवाथी डोसो ना
ना कहेतो जाय छे, तोपण पराणे पराणे शेके जाय छे. अने मनमां विचारे छे
के, आ डोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरी फरीने
खाणो साग मळनारो नथी. एम विचारीने, ते डोसाने बहु पजवण करे छे. त्या

२८ ४८ २१० ४८

र पछी ते मोसो पण आर्त्तध्याने करी थोमा दिवसमां मरण पाम्यो. ए रीते वृद्धावस्थानुं दुःख जाणवुं.

वली ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननुं बीजुं काव्य, टीकामां लख्युं छे, ते लखीए छीए.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गता।
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः, पत्नी न शुश्रूषते।
धिक् कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं, पुत्रोऽप्यवज्ञायते॥ २॥

अर्थ—वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे, एटले शरीरे करचोलीउ वले छे. अने गति पण विकल थाय छे, एटले ज्यां पग मूकवो धार्यो होय, त्यां न मूकातां बीजे ठेकाणे मुकइ जाय छे. अने दांत पण पमी जाय छे. अने आंखे पण झांख आववाथी बरावर देखातुं नथी. अने रूप पण दिवसे दिवसे घटतुं जाय छे. अने मुखमांथी लाल चूए छे. वली बांधवजन पण, ते वृद्धनुं कहुं

मोसो बोल्यो के, भाई! शुं कहुं!! महारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात न थी. एवी रीते ते मोसानुं बोलवुं सांभलीने, ते सर्व स्त्रीयो पोताना पतिने कहेवा लागी के, तमे अमारुं कहुं प्रथम नहोता मानता, पण हवे जखमारीने मान्युं!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते मोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीते ठसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते च्यारे तरफनुं दुःख भेगुं थवाथी, ते मोसाए पोको मूकवा मांडी. ते सांभलीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न पचतु नथी, ने वगर विचार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो! देवतावडे शेकीए. पछी ते स्त्रीयो पण लूगडाना डुचा सारी पेठे ऊंना करीने जेम फाम दे, तेम मोसाने शेके छे. तेथी ते मोसाने घणी पीडा थवाथी मोसो ना ना कहेतो जाय छे, तोपण पराणे पराणे शेके जाय छे. अने मनमां विचारे छे के, आ मोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरी फरीने आवो लाग मलवानो नथी. एम विचारीने, ते मोसाने बहु पराभव करे छे. त्या

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

सव्वे जीवावि इच्छंति । जीविउं न मरिज्जउं ॥
तम्हा पाणिवहं घोरं । निग्गंथा वज्जयंति णं ॥ ३ ॥

अर्थ—पूर्वे वृद्धावस्थानुं जे दुःख कह्युं, तेथी मरणनी वेदनानुं दुःख अत्यंत जाणवुं. माटेज शास्त्रमां कह्युं छे के, सर्वे जीवो जीववुं वांछे छे, पण कोइ जीवो मरवुं इच्छता नथी. एटलाज माटे निग्रंथ महामुनियो घोर एवा प्राणिवधनो त्याग करे छे. ॥ ३ ॥

वली एज अधिकारने विशेष जाणवाना अर्थि पुरुषोए, श्री आचारांगजी सूत्रमांथी जोइ लेवुं. वली गाथामां च शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे तेथी द्रव्य संबंधी पण घणुंज दुःख छे; ते देखाडे छे.

अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ॥
आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ—आ संसारने विषे मनुष्योने बे प्रकारना प्राण छे. तेमां एक अंतःप्राण, ने बीजा बहिःप्राण, तेमां अंतःप्राणतो प्रसिद्ध छे. अने बहिःप्राण ते धन छे. केम

१० करता नथी. अने परणेली स्त्री पण, सेवा करती नथी. माटे जराए (वृद्धावस्था
ए) करीने पराजय पामेला पुरुषने धिक्कार थाओ!!! केमके, पुत्र पण ते वृद्धने शाप
१ए तिरस्कार करे छे. माटे ए वृद्धपणानुं जीववुं, ते केवल कष्टरूप जाणवुं. ॥ २॥

वली कह्युं छे के, जेम ते वृद्धनी पोतानां घरनां माणसो निंदा करे छे. तेम ते वृद्ध पण पोताना घरना माणसोना, अनेक दोष प्रकट करीने, तेओनी निंदा करे छे. वली ते वृद्धे पूर्वे एटले जवानी अवस्थामां धर्म कर्यो हतो, तेथी केटला एक लोक ते वृद्धनो निर्वाह करता हता, ते पण आ वृद्धावस्थामां, तेनुं दुःख नाश करवाने समर्थ थता नथी. जेम कोइ माणस नौकामां (वहाणमां) बेठो होय, तेवामां ते नौका जर दरिया वच्चे भागी जाय, त्यारे तेमां बेठेला माणसोने, जेम दुःख थाय, तेम आ वृद्धने पण सहाय्यता न मलवाथी, तेवुं दुःख थाय छे. तथा वृद्धावस्थामां माथे सोल रोग उत्पन्न थाय छे, तथा जे वृद्धने जोवाथी बीजाने पण करुणा उत्पन्न थाय, तेवो ते वृद्ध दुःखी थाय छे. इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजीसूत्रथी जाणवो. वली शास्त्रमां कह्युं छे के, ४ए

अर्थ–हे जीव! (जाव के०) ज्यां सूधी (इंदियहाणी के०) इंद्रियोनी हानी, एटले इंद्रियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जर रक्कसी के०) जरारूप राक्षसी (न परिप्फुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदय मां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिने न गोपवतां तहाराथी बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले; नहिं तो पछीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे. ॥ ३४ ॥

भावार्थ–हे प्राणिन्! ज्यां सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने जरारूप राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमां घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बराबर नथी आव्यो; त्यां सूधी तुं जेटलुं आत्म साधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदीथी धर्मसाधन करव.॥३४॥

वली भर्तृहरिये पण कह्युं छे के,

चं० के, प्राण जतां जेवुं दुःख थाय छे, तेवुंज दुःख धन जतां पण थाय छे. एटला- श्रा०
प्र० ज माटे ज्ञानी पुरुषोए आ दुःखनी पंक्तिमां धनने पण गण्युं छे. केम के, (अ-
र्थीनां के०) धन मेलवतां पण दुःख छे, तेमज उपार्जन करेला धनने साचववा
मां पण दुःख छे, माटे धन आव्ये पण दुःख छे, अने धन गये पण दुःख छे.
अर्थात् ते धनज दुःखदायक छे. माटे दुःखनुं साधन एवा धनने धिक्कार थाओ!!
॥ ५ ॥–ए रीते जन्म, जरा, रोग, मरण अने धन, ते संबंधी दुःखनो विचार
करवो, पण अंधपरंपराए नचालवुं. ए उपदेश. ॥ ३३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

यावत् न इंद्रियाणां हानिः यावत् न जराराक्षसी परिस्फुरति
१ ३ २ ॥ ६ ५ ७

जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्खसी परिप्फुरई ॥

यावत् न रोगविकाराः यावत् न मृत्युः समाक्रिष्यति
८ १० ९ ११ १३ १२ १४

जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥३४॥ प्र०

कहाम्ी घर होलवायज नहीं. तेम वृद्धावस्थामां वधुं धर्मसाधन करीशुं, एम धारवुं ते सिद्ध थायज नहीं. केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्म साधन वनी शकवुं घणुंज कठण छे. माटे धर्म साधन करवामां प्रमाद न करवो ॥

वली एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे.

यथा गेहे प्रदीप्ते कूपं खनयितुं न शक्नोति कोऽपि
१ २ ३ ५ ६ ७ ८ ४

जह गेहंमि पलित्ते । कूवं खणिउं न सक्कए कोइ ॥

तथा संप्राप्ते मरणे धर्मः कथं क्रियते हे जीव
९ १२ ११ १३ १४ १५ १०

तह संपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥ ३५ ॥

अर्थ—हे जीव! (जह के०) जेम (गेहंमि के०) घर (पलित्ते के०) बलता सांज्ये सते (कोइ के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूवं के०) कूवाने (खणिउं के०) खोदवाने. अर्थात् कूवो खोदी पाणी काढीने, बलता घरने होलववा

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो[1] ।
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
प्रोद्दीप्ते[2] भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ–(यावत् के०) ज्यां सुधी आ शरीररूप घर साजुं छे, तथा ज्यां सुधी जरा नथी आवी, तथा ज्यां सुधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सुधी आवखुं पुरुं नथी थयुं, त्यां सुधी पंडित पुरुषे, पोताना कल्याणने अर्थे मोटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय; एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोई एवुं विचारे के, हालतो जवानी अवस्था छे, माटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्म साधन करीशुं, पण हे सज्जनो! जेम (प्रोद्दीप्ते के०) घर अतिशे बळवा मांड्युं. त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बळवा मांड्या पछी कूवो खोदी पाणी

१ यावत् दूरे जरा. २ संदीप्त.

कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो अथवा लाकडुं पडघुं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा वडे, घणे काले करीने घसाराथी ऊंडा कापा पडे छे. पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लोढानी सांकलथी आखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज विषय कषाय जुदा करवाने माटे धर्मसाधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करय ॥३५॥

रूपं अशाश्वतं एतत् विद्युल्लतावच्चंचलं जगति जीवितं
२ ३ १ ६ ४ ५

रूवमऽसासयमेयं । विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानुरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं
९ १० ७ ८

संझाणुरागसरिसं । खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ–हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरी

ने (न सक्कए के०) न समर्थ थाय; (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव! (मरणे के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थए सते एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरए के०) करी शकाय? ॥ ३५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं बीजे चाले चढी गयो, एटले विषयी जीवनी संगते पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति क्षीण थवाथी, नकामा जेवो थयो, अने वली ज्यारे तने कूतरानी पेठे, तहारां स्त्री पुत्रादिके तिरस्कार कर्यो, त्यारे तुं पराणे धर्म साधन करवाने तत्पर थयो, पण हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हवे महाराथी शुं बनवानुं छे? जेम ज्यारे तरफथी घर बलवा मांड्युं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बलतुं घर होलवुं, इत्यादिक विचार जेम फोगट छे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पछी. धर्म साधन करवानो विचार, ते व्यर्थ छे. एम देखी तुं विचारज के, धर्म साधन तो नानपणमांथीज, अभ्यास करतां करतां प्राय घणो

कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो अथवा लाकडुं परूथुं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा वडे, घणे काले करीने घसाराथी ऊंडा कापा पडे छे. पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लोढानी सांकलथी आखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज विषय कषाय ओछा करवाने माटे धर्मसाधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करय ॥३५॥

रूपं अशाश्वतं एतत् विद्युल्लतावच्चंचलं जगति जीवितं
२ ३ १ ६ ४ ५

रूवमऽसासयमेयं । विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानुरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं
९ १० ७ ८

संझाणुरागसरिसं । खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरी

देवोए कह्युं. अमे तमारुं रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु अभिलाषी हता, स्थले स्थले तमारा वर्ण रूपनी स्तुति सांभली हती. आज ते वात अमने प्रमाणभूत थइ, एथी अमे आनंद पाम्या. माटे मांथु धुणाव्युं के, जेवुं लोकोमां कहेवाय छे, तेवुंज रूप छे. एथी वली विशेष छे, पण ओछुं नथी. सनत्कुमार, शरीरना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुत्व लावी बोल्यो, तमे आ वेला म्हारुं रूप जोयुं तो भले. परंतु हुं ज्यारे राजसभामां वस्त्रालंकार धारण करी केवल सज्ज थइने, ज्यारे सिंहासन उपर बेसुं छुं, त्यारे म्हारुं रूप अने म्हारो वर्ण जोवा योग्य छे; अत्यारे तो हुं खेलभरी कायाए बेठो छुं, जो ते वेला तमे म्हारुं रूप वर्ण जुओ तो अद्भुत चमत्कारने पामो; अने चकित थइ जाओ. पछी देवोए कह्युं, त्यारे अमे राजसभामां आवीशुं एम कहीने त्यांथी चाल्या गया. त्यार पछी सनत्कुमारे उत्तम अने अमूल्य वस्त्रालंकारो धारण कर्यां. अनेक उपचारथी जेम पोतानी काया, विशेष आश्चर्यने उपजावे तेम करीने ते राजसभामां आवी सिंहासन उपर बेठो. आजुबाजु समर्थ मंत्रिओ, सुभटो, विद्वानो अने अन्य सभासद-

दे योग्य आसने बेसी गया छे, राजेश्वर, आभरणथी अने वस्त्रालंकारथी विशे
ष शोभी रह्यो छे (झळकी रह्यो छे.) त्यां पेला देवताओ पाछा विप्र रूपे आव्या.
अद्भुत रूप वर्णथी आनंद पामवाने बदले जाणे खेद पाम्या छे ! एवा स्वरूपमां
तेमणे माथुं धुणाव्युं. चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. अहो ब्राह्मणो ! गई वेळा करतां आ वेळा
तमे जुदा रूपमां माथुं धुणाव्युं, एनुं शुं कारण छे ? ते मने कहो. अवधिज्ञाना
नुसारे विप्रे कह्युं के, हे महाराज ! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आ-
काश जेटलो फेर पडी गयो छे. चक्रवर्तिए ते वात स्पष्ट समजावा पूछ्युं त्यारे
ब्राह्मणे कह्युं. अधिराज ! प्रथम तमारी कोमल काया अमृततुल्य हती. पण
आ वेलाए झेररूप छे. तेथी ज्यारे अमृततुल्य अंग हतुं, त्यारे आनंद पाम्या
हता. आ वेला झेर तुल्य छे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए छीए ते वातनी सि
द्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबुल थुंको; तत्काल तेना उपर मक्षिका बेस
से अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमारे ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी, पूर्व क
र्मना पापनो जे भाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेलवण थवाथी ए चक्रव

तिनी काया ऊरमय थइ गइ. विनाशी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारना अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो के, केवल आ संसार त जवा योग्य छे. आवीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र मित्रादिना शरीरमां रहेली छे. ए सघलुं मोहमान करवा योग्य नथी. एम बोलीने, ते छ खंडनी प्रभूतानो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवुं जाणीने अहं ममत्व न करवो.

गजकर्णवच्चंचलाः लक्ष्म्यः त्रिदशचापसदृशं चंचलं
१ २ ५

गयकन्नचंचलाउ । लच्छीउ तिअसचावसारिछं ॥

विषयसुखं जीवानां बुध्यस्व रे जीव मा मुह्यस्व
११ ३ ७ ६ ० ए

विसयसुहं जीवाणं । बुज्झसु रे जीव मा मुज्झ ॥ ३७ ॥

अर्थ–(जीवाणं के०) जीवोनी (लच्छीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चं-चलाउ के०) हाथीना कान जेवी चंचल छे. अने (विसयसुहं के०) विषय सुख

जे ते (तिअसचाव सारिच्छं के०) इंद्रनां धनुष (आकाशमां लीलां पीलां धनुषनी आकृतिवालां वादलां देखाय ठे ते) सरखां चंचल ठे. ए हेतु माटे (रे जीव के०) हे मूढ जीव! (वुप्रसु के०) बोध पाम्य. अने (मासुप्र के०) मोह न पाम्य. केम के, फरीथी आवी मनुष्य देहादिक सामग्री मलवी घणीज डुर्लन्न ठे. माटे धर्मने विषे बोध पाम्य. ॥ ३७ ॥

न्नावार्थ–रे आत्मन्! जे लक्ष्मीयोने देखीने तुं अहंकार धारण करे ठे, के, आ लक्ष्मी जीवतां सूधीमां म्हारी पासेथी जवानीज नथी, परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना कानननी पेठे चंचल ठे. केम के, थोमा काल उपर तें जेउने मोटा धनाढ्य दीठा हता, तेउज कर्मना वश थकी थोमा कालमां दरिद्र थएला, तहारा जोवामां आवे ठे, माटे लक्ष्मीयोनुं स्थिरपणुं नथी. वली जीवोनां शब्दादिक विषय सुख पण, इंद्र धनुषनी पेठे एटले आकाशना लीला पीला रंगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां ठे. एटले वस्तुगते विषयनां सुख झांझवानां पाणी जेवां, तथा घूमाडाना बाचका जेवां असत्य ठे, माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेलां विष

वे0 य सुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमारनी पेठे धर्म साधन कर १0
५६ वाने तत्पर था!! ॥ ३३ ॥

कथा ५.

राजगृही नगरीने विषे ऋषनदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे जार्यानी कूखमां, जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व जवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक्‌जृंनक जातिमां महर्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्रपणे आवीने उपन्यो. त्यार पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे ते कुमारनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्म महोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीधुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरनी पासे धर्मदेशना सांजळीने वैराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्म स्वामीने कह्युं के, हे जगवन्! हुं चारित्र लेइश, पण म्हारा माता पिताने पूछी आवुं. एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे, एटलामां मार्गमां आवतां जंत्रथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकळ्यो देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोळो लागी जा ५६

त, तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पाछो आवीने, ते कुमारे समकित मूल जे बार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधां. एटले अंगीकार कर्यां. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना केहवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो तेने परणुं; पण ते स्त्रीयोनी साथे भोग भोगववुं नही. एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे माता! हे पिता!! मने आज्ञा आपो, हुं श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लेउं. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! दीक्षा पालवी घणी दुष्कर छे, एवी रीते घणो घणो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमारे मान्युं नही. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! आठ कन्याउ साथे तहारुं सगपण करेलुं छे, माटे तेने परणीने पछी दीक्षा लेजे. ते सांभली जंबुकुमार मौनपणुं धारण करी रह्या. त्यार पछी माता पिताए, आठ कन्याउना पिताउने कह्युं के, अमारो पुत्र वैराग्यवान् थयो छे. माटे तमारे दीकरियो परणाववानी मरजी होय तो भले परणावो, पण ते कन्याउनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाडशो नही. ते सांभ-

ली तवे शेठिया कहेवा लाग्या के, अमे नही परणावीए. पण ते शेठियाउनी दी
करीउए कह्युं के, अमे तो जंबुकुमारनेज परणीशुं. पण बीजाने परणवानो त्या
ग छे. त्यारे शेठियाउए पोतानी पुत्रीउने कह्युं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दी-
करीयोए कह्युं के, ए दीक्षा ले तो भले ल्यो, पण अमे तो एनेज परणीशुं. पछी
ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या, अने रात्रिये सय्या उपर वेसीने सर्व स्त्री-
योने कह्युं के, हुं तो प्रभाते दीक्षा लेइश. केम के, आ संसार सर्व अनित्य छे,
कोइ कोइनी साथे आवनार नथी. त्यारे स्त्रीउए कह्युं के, हे स्वामिन्! तमे ह-
मणां दीक्षा लेशो नही. हमणां तो जे संसारनुं सुख मल्युं छे, ते सारी रीते
भोगवीने, पछी दीक्षा लेजो. नहि तो कर्षणीना न्याये पश्चाताप करशो. जेम
कोइ मारवाड देशनो कर्षणी, पोताने घेर घउं वावीने पछी मेवाडमां, पोताने सा
सरे गयो. त्यां तेनी सासुए सारा रोटला करीने थालमां मूक्या. उपरथी शेलडी
मूकी ते शेलडी कर्षणीने घणी सारी स्वादिष्ट लागी. पछी ज्यारे पोताना सालाने
पूछ्युं के, आ शेलडी तमने क्यांथी मली? एटले तमारे घेर क्यांथी आवी? त्यारे

सालाए कह्युं के, ए अमारा घरमां नीपजे छे. वनेचीए पूछ्युं, ते केवी रीते निपजे छे? त्यारे सालाए शेलडी वाववानो विधि देखाड्यो. पछी कर्णसीए जाण्युं के, म्हारे घेर पण हुं वावीश. एम निर्धार करी घेर आवीने प्रथम जे घउंनुं खेत्र वाव्युं हतुं, तेने उखेडी नांखवा लाग्यो. त्यारे लोकोए कह्युं के, आ तुं शुं करे छे? तेणे कह्युं के, हुं एमां शेलडी वावीश. त्यारे लोको कहेवा लाग्या के, आ देश-मां पाणी नथी, माटे शेलडी थशे नही, तेम छतां जो तने शेलडीज वाववानी इच्छा होय तो. एकवार जे आ घउंनी खेती करेली छे ते कपावी ले, पछी शेल डी वनावजे. एवुं लोकोनुं कहेवुं तेणे मान्युं नही, अने शेलडी वावी ते थोडी उगी, एटलामां कूवानुं पाणी खूटी पड्युं, तेथी जे उगेली शेलडी हती ते पण सुकाइ गइ. त्यारे पश्चात्ताप करवा लाग्यो, तेम हे स्वामिन्! तमे पण छतुं सुख मूकीने बीजा नवा सुखनी चाहना करोछो तो पछी पस्ताशो!! एवी स्त्री योनी वाणी सांभली जंबूकुमारे कह्युं के, पूर्वोक्त दृष्टांते पश्चात्ताप नही करुं. परंतु जो नही समजशो तो तमेज पस्तावो करशो. हुं तो ललितांग कुमारनी

पेहे तमारा फंदमां नही पडुं, तेनी कथा कहुं छुं ते सांभलो. एक नगरमां एक शेठनो पुत्र ललितांग कुमार एवे नामे, महा रूपवंत पुत्र हतो. तेने एक दिवसे ते नगरना राजानी रूपवती नामा राणी छे. तेणीये दीठो. त्यारे एकांते बोलावीने, तेनी साथे संसार संबंधी भोग विलास करवा लागी. एटलामां राजा पण त्यां आव्यो. त्यारे भयभ्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमारने, खालमां भराव्यो. अने विचार्युं के, पछी कहाडीश. हवे राणीतो राजानी साथे रमवा लागी गइ. अने ललितांग खालमां भूखे मरतो, कोइ अन्य आवीने एठवाडो नांखे ते खाय, अने एठनुं पाणी पडे ते पीए. एवी रीते च्यार महिना पर्यंत खालमां पडी रह्यो. इहां कोइ छ महिना सूधी पडी रह्यो एम पण कहे छे. " तत्व केवली गम्य" त्यार पछी ललितांगना मावापे घणोये जोयो, पण जड्यो नही. तेथी शोक करतां हता, एटलामां वरसाद आव्यो तेथी खालमां पाणी भराणुं, ते पाणी कहाडवा सारु खाल उघाडी, ते खालना पाणीनी साथे ललितांग पण त णातो तणातो नगरनी मोटी खालमां जइ पड्यो. तेने लोकोए देखीने तेना

माता पिताने जइ कह्युं. माता पिता जइ खालमांथी कहाडी घेर लेइ गया, त्यां मर्छा खाइने पडी रह्यो. शरीर पीळुं पडी गयुं, हाडकां नीकळी आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना तैलादिक मसळी जागतो कर्यो. त्यारे कांइक सावचेत थयो. पछी औषधोपचार करतां करतां घणा दिवसे तेनुं शरीर सारुं थयुं, त्यारे वळी कपडां प्रमुख पहेरीने बजारमां फरवा निकळ्यो, तेने राणीये देखीने बोलाव्यो. ते बोल्यो के, हवे हुं तमारा फंदमां पडुं नहीं. ॥ इति ललितांग कथा ॥ एवी रीते आठे स्त्रीयोए, जुदी जुदी आठ कथाओ, संसारना सुखनो त्याग न करवो, ते आश्रयथी जंबूकुमारने कही. अने जंबुकुमारे पण फरी संसारनी असारता बतावनारी जुदी जुदी आठ कथाओ आठे स्त्रीयोने कही, ते कथाओ इहां ग्रंथ वधवाना भयथी लखी नथी, जो जाणवानी मरजी होय तो श्री जंबूचरित्रमां जोइ लेज्यो. त्यारे स्त्रीयो प्रतिबोध पामी. एवामां एक प्रभवोनामे चोर, पांचसे चोरने साथे लेइने, जंबूकुमारना घरमां आव्यो. तेणे सर्वने विद्याना बलथी अवस्वापिनी निद्रा मूकी, तेथी सर्वने निद्रा आवी गइ, परंतु जंबूकुमारने नि

डा न आवी. पछी तालां उघाडवानी विद्याथी भंडार उघाडीने, नवाणुं क्रोड सोनामहोरोनी गांठडियो बांधी, तेने लेइने चालवा मांड्या, एटलामां जंबूकुमारने, यद्यपि द्रव्य उपर मूर्छा तो बिलकुल नथी, तोपण एवो विचार आव्यो के, महारे तो प्रभाते दीक्षा लेवी छे, अने आ चोर लोको जो द्रव्य लेइ जशे, तो लोक कहेशे के, जुओ जाइओ! एनुं धन सर्व चोर लोको लेइ गया, तेथी ए माथुं मुंडावे छे. एवी रीते धर्मनी निंदा थशे, ते वात सारी नही. एवुं चिंतवीने नवकार गुणवा लाग्या, तेथी पांचसे चोरोना पग थंभाइ गया. त्यारे प्रभवाने विचार थयो के, अरे शुं थयुं! त्यारे जोवा लाग्यो तो जंबूकुमारने जागता दीठा. त्यारे प्रभवे जाण्युं के, एनी पासे कोइ महा जोरावर विद्या छे. एवुं जाणीने जंबूकुमारने कह्युं के, महारी विद्या तमे ल्यो, अने तमारी विद्या मने आपो. त्यारे जंबूकुमारे कह्युं के, महारी पासे कोइ पण विद्या नथी. वली बीजी विद्या महारे जोइती पण नथी. महारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार छे. एवो उपदेश दीधो, त्यारे प्रभवे कह्युं के, आ नवी परणेली स्त्रीयोनो त्याग करीने, तुं

दीक्षा शा वास्ते ले छे? संसारनां सुख जोगवीन पछी दीक्षा लेजे, तेने जंबूकुमारे कह्युं के, हे मजवा! संसारमां सुख छेज क्यां? के, जेने हुं जोगवुं. संसारनुं सुख तो मधुबिंदुआ समान छे. तेनी लालचे जीव संसारमां रझले छे. जेम कोइ एक [1]पुरुष जूलथी जजरू [2]अटवीमां जइ पड्यो तेनी पछवाडे एक [3]हाथी दोड्यो, त्यारे ते हाथीना जयथी नासतो जागतो, एक वडनी [4]शाखामां जइ लटकी रह्यो. हवे ते शाखानी नीचे, एक [5]कूवो छे, तेमां च्यार [6]सर्प पोतानुं मोढुं फाडीने बेठा छे, तथा एक [7]अजगर पण मोढुं फाडीने बेठो छे; तथा ते वडना थडने हाथी धुणावी रह्यो छे. तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके छे, ते शाखाने एक [8]कालो अने बीजो [9]धोलो, एवा बे उंदरो कापी रह्या छे. वली तेनी उपर एक मधमाखीनो मधपुडो छे, तेनी [10]मक्षिकाउ उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने चटका मारी रहेली छे. एटलामां ते

[1] जीव [2] संसाररूप अटवी. [3] कालरूप हाथी. [4] आउखारूप शाखो. [5] नवरूप कूउ. [6] च्यार कषायरूप सर्प. [7] करकरूप अजगर. [8] रात्री. [9] दिवस परूप बे उंदरो. [10] सर्व कुटुंबरूप मक्षिकाउ. [11] विषय सुखरूप मधनुं टींपुं.

२० मधपुडामांथी एक मधनुं [११]टींपुं टपक्युं, ते पेला पुरुषने जीभने जइ लाग्युं, २१०
६० त्यारे ते पुरुषे ऊंचुं जोवा मांड्युं तो तेणे दीठुं के, मधपुडामांथी ए मधुबिंदु पडे छे; एवुं जाणीने ते टींपानी नीचे महोडुं उघाडुं राखीने लटक्यो अने टींपाना स्वादमां मग्न थयो थको, पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां छे, ते सर्व भूली गयो एटलामां एक [१२]विद्याधर आवीने, कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष! तहारुं दुःख देखीने, मने दया आवे छे, माटे आव! महारा [१३]विमानमां बेसी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछु छुं. त्यारे ते पुरुष बोल्यो. हे विद्याधर! आ एक टींपुं मधनुं महारा मुखमां आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे विमानमां बेसी चालुं, एम एक टींपुं आव्युं, वली पण कह्युं के, आ बीजुं टींपुं आवे तो चालुं, ए रीते एकेक टींपाना स्वादमां लोभाणो थको, ते विकट स्थानने छोडे नही, त्यारे विद्याधरे जाण्युं के, एतो एवोज मूर्ख छे, लोभी छे, ए क्यांए दुःखमांथी निकलशे नही. एवुं जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्यो ग ६०

१२ सुगुरुरूप विद्याधर. १३ जिनधर्म रूप विमान.

यो. तेम हे प्रभवा! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनुष्य अवतार मळवो महा दुर्लभ छे. एवां वचन सांभळीने प्रभवो चोरपण, प्रतिबोध पाम्यो. अने बोल्यो के, हे जंबु! हुं पण तहारी साथे दीक्षा लेइश. पछी जंबुकुमारे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याओए वळी पोतपोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रभवे पण, पांचसे चोरोने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मळी प्रभाते, नवाणुं क्रोड सोनैया धर्म क्षेत्रोमां खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचशे ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा. आ श्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं. आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

यथा १ संध्यायां २ शकुनानां ३ संगमः ४ यथा ६ पथि ७ च ५ पथिकानां ८

जह संझाए सउणा। णं संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

वे० मधपुडामांथी एक मधनुं ११टींपुं टवक्युं, ते पेला पुरुषने जीभने जइ लाग्युं, २१०
६० त्यारे ते पुरुष उंचुं जोवा मांड्युं तो तेणे दीठुं के, मधपुडामांथी ए मधुविंदु प
डे छे; एवुं जाणीने ते टींपानी नीचे महोडुं उघाडुं राखीने लटक्यो अने टींपा-
ना स्वादमां मग्न थयो थको, पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां
छे, ते सर्व भूली गयो एटलामां एक १२विद्याधर आवीने, कहेवा लाग्यो के, हे
पुरुष! तहारुं दुःख देखीने, मने दया आवे छे, माटे आव्य! म्हारा १३विमान
मां वेसी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछु छुं. त्यारे ते पुरुष बोल्यो. हे विद्या
धर! आ एक टींपु मधनुं म्हारा मुखमां आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे वि
मानमां वेसी चालुं, एम एक टींपुं आव्युं, वली पण कह्युं के, आ बीजुं टींपुं
आवे तो चालुं, ए रीते एकेक टींपाना स्वादमां लोभाणो थको, ते विकट स्था
नने छोडे नही, त्यारे विद्याधरे जाण्युं के, एतो एवोज मूर्ख छे, लोभी छे, ए कां
इ दुःखमांथी निकलशे नही. एवुं जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्यो ग

१२ सद्गुरुरूप विद्याधर. १३ जिनधर्म रूप वेमान. ६०

यो. तेम हे प्रभवा! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनुष्य अवतार मलवो महा दुर्लभ छे. एवां वचन सांभलीने प्रभवो चोरपण, प्रतिबोध पाम्यो. अने बोल्यो के, हे जंबु! हुं पण तम्हारी साथे दीक्षा लेइश. पछी जंबुकुमारे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याउए वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रभवे पण, पांचसे चोरोने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मली प्रभाते, नवाणुं क्रोड सोनैया धर्म क्षेत्रोमां खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचशे ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आ श्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं. आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

पथा संध्यायां शकुनानां संगमः यथा पथि च पथिकानां
१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८

जह संझाए सउणा। ण संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

स्वजनानां संयोगः तथैव क्षणभंगुरः जीव
११ १२ ९ १३ १०

सयणाणं संजोगो । तहेव खणभंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जह के०) जेम (संझाए के०) संध्याकालने विषे (सउणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे. एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालो छे. ॥ ३८ ॥

भावार्थ—जेम संध्या समये अनेक प्रकारनां पक्षियो, च्यारेदिशा तरफथी आवीने एकठा मले छे, अने प्रातःकाले, तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने, चारेदिशा तरफ उडी जाय छे. तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना

जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्यभवमां एकठा थया छे. अने तेज जीवो, पोतानुं आयुष्य पूर्ण करीने, पाछा कर्मानुसारे चारे गतिमां जता रहे छे. तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी कोइ किये गामथी आवीने भेगा थाय छे, पछी त्यां थोडीवार विश्राम करीने, एटले भातुं खाइने पाछा सर्वे पोतपोताना योग्य स्थानक प्रत्ये जता रहे छे, पण तेओ एक ठेकाणे वसी रहेता नथी, तेम आ संसारी जीव पण, कोइ कयि गतिमांथी, कोइ कयि गतिमांथी आवीने, एकठा थाय छे, त्यां पोत पोताना कर्मानुसारे सुख दुःख भोगवीने, पछी पाछा पोत पोताने योग्य गतिमां जता रहे छे. पण कोइ कोइना झाल्या रहेता नथी. वली जेम चारे दिशाएथी आवेला मनुष्योनां नाम, जूदां जूदां छे, तेमां चारे गतिमांथी आवेला, अने एक घरमां रहेला एवा जीवोनां नाम पण, जूदां जूदां कल्प्यां छे. तेमां कोइ मात कहेवाय छे, कोइ पिता, कोइ भार्या, [illegible] कोइ पुत्र, कोइ पुत्री इत्यदि कल्पनाए करीने नाम ठराव्यां छे. तेमां [illegible] मारापणुं करे छे, अने तेने सुखे सुखी, अने तेने दुःखे दुःखी

थाय छे; परंतु हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, आ जूठा संबंधने साचो संबंध मानीने शुं करवा हेरान थइछुं? माटे हे जीव! एवा जूठा संबंधने जूठो मानीने, तेना उपरथी मोह उतारीने, आत्म साधन करवाने विषे उद्यमवंत था! ॥ ३८ ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

निशाविरामे जागरितः सन् परिज्ञापयामि हे मनीषे किं अहं स्वपिमि
१ २ ७ ८ १० ९ ११

निसाविरामे परिन्नावयामि । गेहे पलित्ते किम ऽहं सुयामि ॥

दह्यंते आत्मानं उपेक्षे त्वं धर्मरहिताः दिवसान् गमयामि त्वं
१२ १३ १४ ३ ४ ५ ६

डझ्झंतम ऽप्पाणमु वरकयामि । जं धम्मरहिउ दिअहा गमामि ३९

अर्थ—हे जीव! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे०) रात्रि विराम पामे सते एटले पाछली चार घडी रात्री रहे सते जागीने

निर्मे देहथकी आत्माने जूदो समजीने तुं देहना ज्ञाव जे जम,
याज्ञाव तेने देहने विषेज समज. अने आत्माना ज्ञाव जे सत्,
प एटले सच्चिदानंदरूप तेने तुं आत्मज्ञावे समज. एटले जे
ाय, पमी जाय, यावत् विध्वंस थइ जाय तेवो ठे. अने जे आ
ा उलटो ठे. एटले समी जाय तेवो, पमी जाय तेवो, यावत् वि-
ाय; तेवो नथी. एवी रीते आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूडुं समजी
ने विषे मिथ्या अहंपणुं मान्युं ठे, ने तथा देह संबंधी पदार्थोने वि-
ममत्व मानेलो ठे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्र
रा. ए उपदेश. ॥ ३ए ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

ाया अजाति रजनी न सा प्रतिनिवर्त्तते
१ ३ २ ६ ४ ५

ाजा वच्चइ रयणी । न सा पमिनियत्तइ ॥

वैर ६३

वली ज्यारे घमी रात्रे उठीने, जरा निर्मल चित्तवालो थइने, बीजा बधा विचार रहेवा देइने, हे आत्मन्! तुं तहारा आत्मानो विचार कर. इहां पाछली ज्यार घमी रात्रे उठीने विचार करवानुं ग्रंथकार लखे छे, तेनो अभिप्राय ए छे के, जेम स्त्रीयो घंटीये दलवा मांमे छे; पछी दलतां दलतां एटले फेरवतां फेरवतां ते घंटीने एवा वेगमां लावे छे के, ते वखते जो घंटी फेरववी मूकी दे, तोपण वेगना जोरथी ते फेरव्या विना पांच सात आंटा फरी जाय छे, तेम आ जीव पण बधो दिवस संसारना कामनो एवो वेग लगामे छे के, ते रात्रे लांबो थइने सूए छे; तो पण ते कामनां स्वप्न आवे जाय छे. ते स्वप्न, दिवसे करेला कामना हचरका छे. ते हचरका घणुं करीने पाछली रात्रे शांत पमे छे. माटे ते अवसर, शुभ ध्यान करवानो शास्त्रकारे जणाव्यो छे. माटे तुं एवो विचार करय के, आ बधा मनुष्यभवना अमूल्य दिवसो धर्म विना फोकट केम गमावे छे? अने आ महारुं शरीर पण जरारूप अग्निनी फालमे बलवा मांमयुं छे, अने तेनी साथे रहेलो जे आत्मा, ते पण बलवा मांड्यो छे, तो ते आत्माने तुं केम बलवा दे छे?

शाद ६३

पशुने विषे आहार, निद्रा, भय अने मैथुन विगेरे जेवी रीते छे, तेवीज रीते तहारे विषे पण छे. माटे तहारो जन्मारो पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो.

यस्य अस्ति मृत्युना सख्यं यस्य च अस्ति पलायन मृत्योः सकाशात्
१ ४ २ ३ ६ ५ ८ ७

जस्स ऽत्थि मच्चुणा सक्खं । जस्स व ऽत्थि पलायणं ॥

यो जानाति न मरिष्यामि केवलिवाक्यात् सः निश्चये कांक्षति श्वःधर्मः स्यादिति नान्यैः कार्यं
९ १० १२ ११ १३ १७ १८ १५ १६

जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ—हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सक्खं के) मित्रता (अत्थि के०) छे. (व के०) वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) छे वली (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे छे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही. (सो के०) ते

अधर्मं कुर्वतो जंतोः अफलाः यांति रात्रयः
७ ८ १० ११ ९

अहम्मं कुणमाणस्स । अफला जंति राइउ ॥४०॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय छे, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०)पाछी आवती (न के०) नथी. आ जग्याए दिवस ग्रहण नथी कर्यो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो. एटले गया दिवस पण पाछा आवता नथी. केमके (अहम्मं के०) अधर्मने (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तुं, ते तहारी (राइउ के०) रात्रीयो जेते (अफला के०) अफल, एटले निष्फल (जंति के०) जाय छे. अर्थात् अधर्मे करीने तहारा मनुष्य जन्मना रात्री दिवस व्यर्थ जाय छे. ॥ ४० ॥

भावार्थ—आ जीवनो जेटलो वखत धर्म साधन करवामां जाय छे, तेटलोज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गण्यो छे. अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल एटले धर्म साधन विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे निष्फल जाय छे. केमके,

श? माटे आवती काले जीववानुं तो कोण मनमां जाणे के, जेने मृत्युनी सा थे खरी भाईबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामां राखी शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आजनुं काढ्य करीशुं. तो ते युक्त छे. तथा कोई बलवान् पुरुष, मृत्युना झपाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुफामां पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमांज न आवे ! जो एवो शक्तिवान् होय, तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काल्य करीशुं, एम विचारे तो ते युक्त छे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जाण्युं होय के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आज करवानुं काढ्य करीश, तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव ! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोडी दइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे छे? ॥ ४१ ॥

पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारें (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इच्छा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाणे छे. परंतु एवी रीते कोई पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, मह्वारे मृत्युनी साथे मित्रता छे; माटे मह्वारे तो कदि पण मरवुं नही पडे! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान हुं माटे, मृत्युथी नाशीन, बचीश. तथा कोइना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं; तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां शीघ्रता करवाने ठेकाणे आव तो काले थशेज तो! एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे !!! ॥ ४९ ॥

भावार्थ–इहां अद्भुत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे छे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय. आ जीवना मनमां एम थाय छे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम जाण्युं के, तुं आवती काल्य सुधी जीवी

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंभेन सूत्रोद्वेष्टनं यथा कुर्वंतस्तथा व्रजंति निश्चये रात्रयः च दिवसाः च

१ २ ८ ११ ५ ६ ७ ९

दंभकलिअं करित्ता । वच्चंति हु राइउ य दिवसा य ॥

आयुः लघूकुर्वंतः गताअपि न पुनः निवर्त्तंते

३ ४ १० १४ १२ १३

आउस संविल्लंता । गयावि न पुणो नियत्तंति ॥४१॥

अर्थ—हे आत्मन्! (दंभकलिअं के०) दंभ जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे छे. एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चडेला सूत्रने जेम लांबा दंभवडे करीने उकेले छे; अर्थात् लूगडुं वणवाने माटे लांबो ताणो करवाने अंत्य ज लोको फालका उपर चडेला सूत्रने लांबा दंभना लसरका वडे करीने ऊपा-टावंप उकेले छे, तेम (आउस के०) आउखाने (संविल्लंता के०) उकेलता एवा (राइउ के०) रात्रीयो (य के०) अने (दिवसा के०) दिवसो जे ते (वच्चंति के०) जाय छे. (य के०) अने वली (गयावि के०) गया एवा जे दिवसो तथा रात्रीउ, ते

(हु के०) निश्चे (पुणो के०) फरीथी (नियर्त्तंति के०) पाछां आवतां (न के०) नथी.

भावार्थ—एक कालरूप चंडाल छे, ते दिवस रात्रीनुं जवुं आववुं तेरूप, दंड ना ससरकावडे करीने मनुष्यना आउखारूप सूत्रना पिंडने शीघ्रपणे छेकेले छे. एटले आउखाने जलदी घटाडे छे. माटे हे आत्मन्! ते आउखामांथी गयेला रात्री दिवस कदिपण पाछा आवता नथी. जेम आ ग्रंथ छपावीने प्रसिद्ध थयानी तिथि विक्रम संवत् १९४७ ना कार्त्तिक शुदि ५ (ज्ञान पांचम) ने सोमवार हतो. हवे ते वर्षनी तेज तिथि, वार, आखा जन्मारामां फरीथी आववानो नथी, तेम हे भव्य जीवो! आ गएला दिवस रात्री पण, तेनी पेठे पाछा आववाना नथी. एटले गया ते तो गयाज!! एवुं जाणीने आ धर्मकार्य तो काले करीशुं, एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमाद रहितपणे आजज करवुं. ए उपदेश.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

यथा इहलोके सिंहः इव मृगं गृहीत्वा मृत्युः नरं नयति निश्चयेन अंतकाले
२ १ ३ ५ ४ ६ ८ ९ ११ ७ १०

जहे ह सीहो व मियं गहाय। मच्चू नरं णेइ हु अंतकाले ॥

न तस्य माता च पिता न भ्राता काले तस्मिन् जीवितत्राणधारकाः भवंति
११ १२ १५ १६ १७ १८ १९ १४ १३ २० २२

न तस्स माया व पिया व भाया ।कालंमि तंमि ऽसहरा भवंति ४३

अर्थ–(इह के०) आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मियं के०) मृग जे तेने व के०) जेम (व शब्दनो इव अर्थ जाणवो.) (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे छे. तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के० मनुष्यने अंतकाले के०) आयुष्य पूरु थये (णेइ के०) लेइ जाय छे. (तस्स के०) ते माणसने (तंमि के०) ते (कालंमि के०) समयने विषे एटले मरणनी वखते (माया के०) माता जे ते (व के०) वळी (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वळी (भाया के०) भाइ जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न भवंति के०) समर्थ नथी थतां. ॥ ४३ ॥

भावार्थ–जे जीव गमे तेवो धीरजवाळो मनुष्य होय, तोपण अंतकाले म-

रणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्बल थइ जाय छे. त्यारे तेने सिंह रूप काल पकडीने लेइ जाय छे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, भाई इत्यादि कोइ पण लगार मात्र राखवा समर्थ थतां नथी एटले गमे तेटला उपाय करे, तोपण तेने क्षणमात्र राखी शकता नथी. ॥ ४३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

जीवितं जलबिंदुसमं संपत्तयः तरंगलोलाः
१ २ ३ ४

जीअं जलबिंदुसमं । संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥

स्वप्नसमं च प्रेम यत् जानीषे तत्तथा कुरुष्व
७ ५ ६ ८ ९ १० ११

सुमिणयसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जासु ॥४४॥

अर्थ—हे आत्मन् ! जीअं के०) जीववुं (जलबिंदुसमं के० जलबिंदु जेवुं छे. एटले माजनना अग्रभाग उपर रहेला, जलना बिंदुसमान चंचल छे. तथा (संपत्ति

वैo शी मुलमां घलावे छे. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणु लाववा जाय छे. राo
पुo तो पण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणुं प्राप्त थाय छे,
त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानीपेठे दिन दिन
प्रत्ये वृद्धि पामे छे, एटले तेने कोइ मोसो कहीने बोलाने, तो ते वचन माथु का
प्या जेवुं लागे छे. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे. एटलाज माटे
मूल ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिर
पणुं देखाडे छे. के, संध्याकालना लाल, लीला, पीला, झलकादार रंगना जेवुं
जीवित जणाय छे. पण ते रंग घडि बे घडिमां नाश पामे छे. एवुं जीवित अ-
स्थिर छे. तेथी वधारे अस्थिरपणु देखाडवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के,
परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे, एटले ते थोडीवारमां नाश पामे ते
थी पण डाभना अग्रभाग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोडी वार
मां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणु नदीना वे
गचंचल कह्युं. एटले नदीनुं पाणी जे आपणा नजरे जोयुं, तेज पाणी नि- पुo

चारीने जोइए तो केटले छेटे जतुं रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं ते ज आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातु जवानीपणु, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे, परंतु जे गइ काले हतुं, ते जवानीपणु आज नथी. वळी जवानी आवतां पहेलां मावाप विगेरे एम जाणे छे के, म्हारो दीकरो जवान थशे एटले म्होटो थशे. एम समजे छे, परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे न्हानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काळ ओछो थयो. एज रीतना विपरीत ज्ञानना वेगे चढी जवाथी आ जीव समजतो नथी; माटे ग्रंथकार कहे छे के, हे पापजीव ! एटले हे पापरूप थइ गयेला प्राणिन् ! आ कह्युं तेवुं अस्थिरपणु देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी !॥४५

॥ आर्या वृत्तम्. ॥

अन्यत्र	अन्यगतौ	सुताः	अन्यत्र	गेहिनी	परिजनोऽपि	अन्यत्र
५		४	७	५	८	९

अन्नह सुआ अन्नत्त । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नह ॥

वै० शी मुखमां घलावे छे. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणुं लाववा जाय छे.
ज० तो पण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणुं प्राप्त थाय छे, ३१०
त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानीपेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे छे, एटले तेने कोइ मोसो करीने बोलावे, तो ते वचन माथु का प्या जेवुं लागे छे. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे. एटलाज माटे मूल ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिर पणुं देखाडे छे. के, संध्याकालना लाल, लीला, पीला, नानाकारना रंगना जेवुं जीवित जणाय छे. पण ते रंग घडि बे घडिमां नाश पामे छे. एवुं जीवित अस्थिर छे. वली तेथी वधारे अस्थिरपणुं देखाडवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के, पाणीना परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे, एटले ते थोडीवारमां नाश पामे ते वुं छे. तथा तेथी पण डाभना अग्रभाग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोडी वार मां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणुं नदीना वे ग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनुं पाणी जे आपणा नजरे जोयुं, तेज पाणी नि- ५०

दिवस मेळ्हो छुं. परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वन्नावेज अस्थिर वस्तु छे, ते शेंकमो नपाये पण स्थिर थवानी नथो. केम के, जे सर्वे कुटुंवी मा णसो छे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां छे. परंतु एकरुपे नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय छे. ते केवी रीते चाल्यां जाय छे? तो के, जेम कोइ नूत देवताने वलिवाकला फेंके छे, ते वलिवाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पमे छे, तेम आ विचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पमे छे. त्यां तथा आ नवनां सुख छुःखादिकमां पण, तहारो कोइ नपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व वांधीने, जेम चालता गामातले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गामानो नार हुं खेंचु छुं. तेम तुं पण एम समजे छे के, आ सर्व कुटुंवनुं नरण पोषण पण हुंज करुं छुं, एवो तुं मिथ्या ममत्व करे छे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्वे कर्माधीन छे, तेमां

जूअवलिव कुडुंबं १ परिकिं २ हयकयंतेण १० १

जूअवलिव कुडुंबं । परिकित्तं हयकयंतेण ॥ ४८ ॥

अर्थ—(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (माहुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेश एवा, सर्व कुटुंबने (जूअवलिव के०) जूतने जेम वलिदान आपे. एटले जेम वाकला जुदा जुदा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नत्थ के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे (परिकित्तं के०) पक्षेपाचाम्यां छे. अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधां छे.

भावार्थ—हे आत्मन्! आ संसाररूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, सघलुं कुटुंब महारा जेवु सदायकाल एक स्थितिमां रहे. पण आ सर्व कुटुंबनो महारे कोइ दिवस वियोग पडे नही. एवा उपायमां तुं रात्री

दिवस मेळ्लो ठुं. परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वप्नावेज अस्थिर वस्तु ठे, ते शेकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे सर्वे कुटुंबी माणसो ठे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां ठे. परंतु एकरुपे नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय ठे. ते केवी रीते चाल्यां जाय ठे? तो के, जेम कोइ भूत देवताने बलिबाकला फेंके ठे, ते बलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे ठे, तेम आ विचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे ठे. त्यां तथा आ भवनां सुख दुःखादिकमां पण, तहारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम चालता गाडातले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गाडानो भार हुं खेंचु ठुं. तेम तुं पण एम समजे ठे के, आ सर्व कुटुंबनुं भरण पोषण पण हुंज करुं ठुं, एवो तुं मिथ्या ममत्व करे ठे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्वे कर्माधीन ठे, तेमां

नूअम्मी गलिरित   कुडुंबं   सक्किसं   हयकयंतेन
६   २   १०   ९

नूअबलिव कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥ ४६ ॥

अर्थ—(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (माहुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेश एवा, सर्व कुटुंबने (नूअबलिव के०) नूतने जेम बलिदान आपे. एटले जेम बाकला जुदा जुदा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नत्थ के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे (पक्खित्तं के०) पहोंचाड्यां छे. अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधां छे.

भावार्थ—हे आत्मन्! आ संसाररूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, मारुं कुटुंब मसारा जेगु सदायकाल एक स्थितिमां रहे. पण आ सर्व कुटुंबनो मसारे कोइ दिवस वियोग थशे नहीं. एवा उपायमां तुं रातो

दिवस मंडलो छुं. परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वभावेज अस्थिर वस्तु छे, ते शेंकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे सर्वे कुटुंबी मा णसो छे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां छे. परंतु एकरुप नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय छे. ते केवी रीते चाल्यां जाय छे? तो के, जेम कोइ भूत देवताने बलिबाकला फेंके छे, ते बलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे छे, तेम आ विचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे छे. त्यां तथा आ भवनां सुख दुःखादिकमां पण, तहारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम चालता गाडातले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गाडानो भार हुं खेंचु छुं. तेम तुं पण एम समजे छे के, आ सर्व कुटुंबनुं भरण पोषण पण हुंज करुं छुं, एवो तुं मिथ्या ममत्व करे छे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्वे कर्माधीन छे, तेमां

हुं शुं करी शकवानो हुं!! एम विचारीने तेना खोटा ममत्वने छोडी दइने, कां इक तो आत्मसाधन करवानो अवकाश लाव्य!! ॥ ४६ ॥

जीवेन जन्म जन्मनि निर्मिताः देहाः ये सकाः संसारे
२ ३ ६ ५ ४ १
जीवेण भवे भवे। मिल्लियाइ देहाइ जाइ संसारे॥
तेषां न सागरोपमैः क्रियते संख्या अनंतैः
७ ११ ९ १२ १० ८
ताणं न सागरेहिं। कीरइ संखा अणंतेहिं ॥४७॥

अर्थ—हे आत्मन्! (संसारे के०) संसारने विषे (जीवेण के०) जीव जे तेणे (भवभवे के०) भव भवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह (मिल्लियाइ के०) मेलव्यां छे. एटले कर्यां छे (ताणं के०) ते देहनी (अणंतेहिं के०) अनंत एवा (सागरेहिं के०) सागर करीने. एटले अनंता सागरना पाणीना बिंदुए कर ने. अथवा अनंता *सागरोपम काले करीने पण (संखा के०) संख्या जे ते (नी

* आ अर्थ नाणा(?) मुनि संबंधी छे.

के०) नथी (कीरइ के०) करी शकाती. ॥ ४७ ॥

भावार्थ—हे प्राणिन् ! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे छे, देहना स्वरूपनो विचार कस्य के, तें केटलां शरीर करी करीने मूकी दीधां छे? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंदुवमे पण थइ शकती नथी अथवा अनंता सागरोपमना काले करीने पण थइ शकती नथी. केमके, शास्त्रमां कह्युं छे के, जीवे जेटलां शरीरनो त्याग कस्यो छे, तेटला शरीरनो जो ढगलो करीए तो त्रणभूवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंतां छे. ते कारण माटे हे भव्य जीव ! तुं एम विचार कस्य के, जगत्मां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु प्राये छेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधथी वगमी जाय छे. जेम सारामां सारां मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काल पाछुं काढीने जोइए, तो तेना सामुं पण जोइ शकातुं नथी. एवुं नठारुं थइ जाय छे; वली गमे एवां अत्तर चंदनादि सुगंधोदार वस्तु, देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय छे. तेमज गमे तेवां सारामां सारां अने बहु मूल्य-

नां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ जवे छे. एवी अशुचि नुं पात्र आ देह छे. तेना देहनीज रात्री दीवस वव्वेव (घणीज सेवा) करवामां काल गमावे छे. तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी. पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कर्या, ने मूकी दीधा, जेम शरीर उपर पेहरेलां वस्त्र जुनां थएथी काढी नांखीनें नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गतिमां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कर्यां छे. माटे ते शरीर उपरथी मृर्छा उतारीनें, जेम अशरीरी थवाय; तेवो उद्यम कर्य. ॥ ७७ ॥

नयनोदकमपि तासां सागरसलिलात् बहुतरं भवति
६ १ ३ ८ ९

नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥

गलितं रुदमानानां मातॄणां अन्यान्यासां
५ २ ४ १

गलियं रुअमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥७८॥

अर्थ—हे आत्मन् (तासिं के०) ते (रुअमाणीणं के०) रमती एवियो ने (अन्नमन्नाणं के०) अपर अपर जन्मने विषे थयेलीयो एवी (माऊणं के०) मातानुं (गलियं के०) शोकथी निकलतां एवां (नयणोदयंपि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलाउ के०) समुद्रना पाणी थकी (बहुयरं होइ के०) अतिशे अधिक होय छे. अर्थात् समुद्रना पाणीवडे पण आंसुना जलनुं परिमाण थइ शकतुं नथी. ॥ ४८ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परंतु तेउ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रोतां कलकलतां देखीने, तेना प्रणाम पाछा हठी जता जोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे छे. के, हे भव्य जीव! तुं एक भवना माता पिताने रोतां कलकलतां जोइने दिलगीर केम थाय छे? परंतु विचार कस्य के, तें कर्मना वशे करीने अनंता भवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कलकलतां मूकीने तुं आ भवमां आव्यो छुं. ते माता पिताउनी आंखमांथी निकळतां आं-

नां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ उठे छे. एवी अशुचि नुं पात्र आ देह छे. तेवा देहनीज रात्री दीवस ठठवेठ (घणीज सेवा) करवामां काल गमावे छे. तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी. पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कर्या, ने मूकी दीधा, जेम शरीर उपर पेहेरे लां वस्त्र जुनां थएथी काढी नांखीने नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गति मां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कर्यां छे. माटे ते शरीर उपरथी मूर्छा उतारीने, जेम अशरीरी थवाय; तेवो उद्यम कर्य. ॥ ४७ ॥

नयनोदकमपि ६ तासां १ सागरसलिलात् ७ बहुतरं ८ भवति ९

नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥

गलितं ५ रुदतीनां २ मातॄणां ४ अन्यान्यासां ३

गलियं रुअमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥४८॥

णियं के०) अनंतगुणु (दुहं के०) दुःख जे ते (होइ के०) होय छे. अर्थात् नरकना दुःखथी पण निगोदने विषे अनंतगुणु दुःख होय छे ॥ ४ए॥

भावार्थ—नारकीना दुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे. तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद छत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते दुःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखाडीए छीऐ. इहां नारकीना दुःखथी निगोदनुं दुःख अनंत गुणु शाथी कह्युं? ते कहीए छीए. दृष्टांत—सातमी नरकमां उत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं छे, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार, कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आउखे उपजे, त्यारे तेने असंख्याता भव नरकना थाय, ते असंख्याता भवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं छेदन भेदननुं दुःख थाय, ते सर्वे दुःख एकठुं करीए, तेथी पण अनंतगुणु दुःख निगोदीया जीव एक समयमां भोगवे छे. वळी एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव भेगा रहे छे. ते भेगा शी रीते रहे छे? ते जणावीए छीए. एक सूइना अग्रभाग उपर रहे तेटली कंदमूलनी कली होय, तेमां अ

सुनी संख्या करवा वेसीए तो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिशे अधिक थाय छे, त्यारे हवे तुं कियां माता पिताने संतोष पमाम्डीश? माटें वस्तुतायें विचार करव के आत्मानी माता कोण छे? पिता कोण छे? अर्थात् आत्मानां माता पिता छेज नही. एवुं विचारीने साहसिकपणे धर्म साधन करव. ॥ ४७ ॥

यत् नरके नैरयिकाः दुःखानि प्राप्नुवंति घोराण्यनंतानि च

३ १ २ ५ ६ ४

जं नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥

ततः अनंतगुणितं निगोदमध्ये दुःखं भवति

७ ९ ८ १० ११

तत्तो अणंतगुणियं। निगोअमप्ने दुहं होइ ॥ ४९ ॥

अर्थ-(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणताइ के०) महा घोर, ने अनंतां एवां (दुहाइ के०) दुःखने (पावंति के०) पामे छे. (तत्तो के०) ते थकी (नीगोअमप्ने के०) निगोद मध्यने विषे (अणंतगु-

णियं के०) अनंतगुणु (डुइं के०) डुःख जे ते (होइ के०) होय छे. अर्थात् नरकना डुःखथी पण निगोदनें विषे अनंतगुणु डुःख होय छे ॥ ४ए ॥

न्नावार्थ—नारकीना डुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे. तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद छत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते डुःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखाडीए छीऐ. इहां नारकीना डुःखथी निगोदनुं डुःख अनंत गुणु शाथी कह्युं? ते कहीए छीए. दृष्टांत—सातमी नरकमां नत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं छे, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार, कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आनखे नपजे, त्यारे तेने असंख्याता न्नव नरकना थाय, ते असंख्याता न्नवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं वेदन न्नेदननुं डुःख थाय, ते सर्वे डुःख एकठुं करीए, तेथी पण अनंतगुणु डुःख निगोदीया जीव एक समयमां न्नोगवे छे. वळी एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव न्नेगा रहे छे. ते न्नेगा शी रीते रहे छे? ते जणावीए छीए. एक सूइना अग्रन्नाग नपर रहे तेटली कंदमूलनी कळी होय, तेमां अ

संख्याती श्रेणी रहे छे. ते एकेकी श्रेणीमां असंख्याता प्रतर छे. ते एकेका प्रत ३१0
रमां असंख्याता गोला छे. ते एकेका गोलामां असंख्यातां शरीर छे. ते एकेका शरीरमां अनंता जीव छे. एवी रीते निगोदना जीवने रहेवानुं स्थान घणुं सांकडुं छे. ते उपर एक स्थूल दृष्टांत कहीए छीए. जेम कोइ लाख औषधियोने भेगी करीने तेने घणा दिवस सूधी खलमां घुंटावीने, पछी तेनी राइना दाणा जेवडी गोलीयो वाली, तेमां जे रीते लाख औषधियोनो समावेश थयो, ते रीते एक शरीरमां अनंता जीव रहेला छे. ते निगोदना जीव, एक मुहूर्त्तमां पांसठहजार पांचशेने छत्रीश भव करे, अने एक श्वासोश्वासमां सत्तरथी कांइक अधिक भव करे छे. एवी रीते निगोदमां जन्म मरणनां दुःख छे. के, ते दुःखनी उपमाज नथी! ते आश्रयीने निगोदने विषे नरकनां दुःखथी अनंतगुण दुःख श्री वीतरागे कह्युं छे. ॥ ४९ ॥

तस्मिन्नरकायिके अपि निगोदमध्ये उषितः रे जीव विविधकर्मवशात्
३ ५ ४ ९ १ २

तंमि वि निगोअमज्झे । वसिओ रेजीव विविहकम्मवसा ॥ ७५

विपद्यमानः तीक्ष्णदुःखं अनंतान् पुद्गलपरावर्त्तान् यावत्
८ ७ ६

विसहंतो तिरकदुहं । अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥ ५० ॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनेवशे करीने (तंमि के०) ते (निगोअमझे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गलपरावत्ते के०) अनंत पुद्गल परावर्त्त काल सुधी एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिरकदुहं के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसिउ के०) रह्यो छुं. ॥ ५० ॥

भावार्थ–तेवां दुःखने आ जीवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार भोगव्यां छे. माटे हवेथी तेवां दुःखो न भोगववां पडे, तेवा उद्यममां तत्पर थवुं. ॥ ५० ॥

निःसृत्य कथमपि ततः प्राप्तः मनुजत्वमापि रे जीव
४ २ ३ ६ ५ १

१ पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशुं.

निहरीअ कहवि पत्तो । ततो मणुअत्तणंपि रे जीव ॥

नत्रापि जिनवरधर्मः प्राप्तः चिंतामणिसदृशः

तहवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिछो ॥५१॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! तुं (कहवि के०) कोइ महा कष्ट करीने, (ततो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणंपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो छे. (तहवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिछो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो छे. ॥ ५१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्जराए करीने तथा निगोदनी भवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महा दुर्लभ एवा मनुष्यजन्मने पाम्यो. तेमां पण सकल वांछाने पूर्ण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो छे. पछी तुं ते ज सुखनी इच्छा करीश, ते ते सुखनी

प्राप्ति आ धर्म वडेज मलशे. एवा धर्मने पामीने विषय कषायने घटाडवानो दिन दिन प्रत्ये उद्यम करवो. के, जेथी मनुष्य भव अने जिनधर्म ए बे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥ ५१ ॥

प्राप्तोपि तस्मिन् रेजीव करोषि ॥। प्रमादं त्वं तं एव
३ २ १ १४ ५,२ ४ ११ १३

पत्तोवि तंमि रेजीव । कुणसि पमायं तुमं तयं चेव ॥

येन भवांधकूपे पुनरपि पतितः दुःखं लप्स्यसे
५ ७ ६ ८ ९ १०

जेणं भवंधकुवे । पुणोवि पडिडं दुहं लहसि ॥ ५२ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! (तंमि के० ते जिनराजनो धर्म (पत्तोवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के० फरीथी पण (भवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पडिड के०) पड्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामीश (तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कू

नामां फरीथी नांखे एवा (पमायं के०) प्रमादने एटले निद्रा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे छे? ॥ ५२ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पछी निश्चय अने व्यवहार ए बे प्रकारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी दइने, उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पडाय, एवा निद्रा विकथादिक प्रमादने केम सेवे छे? केम के, मनुष्यनो भव, अने श्रीजिनधर्मनी प्राप्ति, ए बेनो योग मलवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा दुर्लभ छे. ॥ ५२ ॥

उपलभ्य: जिनधर्म: न च अनुचीर्ण: सेवित: प्रमाददोषेण

३ २ ६ ५ ४

उवलद्धो जिणधम्मो। नय अणुचिण्णो पमायदोसेणं ॥

हा इति खेदे हे जीव हे आत्मवैरिन् च सुबहु परतोऽग्रे खेत्स्यसे शोचिष्यसे

७ १ ९ ८ ११ १० १२

हा जीव अप्पवेरि अ। सुबहुं परउ पिसूरिहिसि ॥५३॥

अर्थ– (जीव के०) हे जीव! तें दैवयोगथी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (लद्धो के०) पाम्यो. परंतु (पमायदोसेणं के०) आलस्यादिक दोषे करीने (अणुचिण्णो के०) सेव्यो (नय के०) नथी. (हा के०) आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे. (अ के०) वली (अप्पवेरि के०) हे आत्माना वैरिन्! (परउ के०) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के०) अतिशे घणुं (विसूरिहिसि के०) खेद पामीश. अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५३॥

भावार्थ–हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जैनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन; तें कर्युं नही. माटे तुं तहारी मेलेज तहारा आत्मानो महोटो शत्रु थयो. एटले आत्मानी हत्या करनारो थयो. माटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रभराजनी पेठे घणोज शोक करीश. ॥५३॥ ते शशिप्रभराजानी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा ६ ठी.

सावत्थी नगरीने विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे भाई राज्य भो

वे० गयला हता. तेवामां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मघोषसूरि नगरीनी श०
नहार उद्यानने विषे पधार्या. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये
धo ननपालकने घणुं द्रव्य आप्युं. पछी,बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्यां विधिपूर्वक
वंदन करी उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना
दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यरहितं ।
महारोगा भोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः ॥
गृहावासः क्लेशः, प्रकृतिचपला श्रीरपि चला ।
यमः स्वैरी वैरी, परहित हितं कर्त्तुमुचितम् ॥ १ ॥

अर्थ—आ शरीर निरंतर अपायरूप छे. एटले कष्टरूप, दोषरूप, अने पापरूप
एवुं महामलिन आ शरीर छे. तथा स्नेहिनुं सुख पण अस्थिर छे. एटले
स्थिरताये करीने रहित छे. अर्थात् ते क्षणमात्रमां स्नेही पण थाय छे, अने तेज
माणसो क्षणमात्रमां वैरी पण थाय छे. वळी विषय भोग जे ते, महा रोगरूप छे. धo

एटले विषयभोगथी अनेक प्रकारना, रोग उत्पन्न थाय छे. अने स्त्रीयो जे ते, सर्प समान छे. एटले जेम सर्प करडे,ने झेर चडे, ने प्राणनो नाश थाय, तेम स्त्रीना संसर्गथी विकार उत्पन्न थाय छे. अने तेथी अनेकवार जन्म मरण थाय छे. माटे जे गृहस्थाश्रममां रहेवुं, ते केवल क्लेशरूप छे. अर्थात् उंटना उपर बेसवा जेवो गृहस्थाश्रम छे. एटले जेम उंटनां अढारे वांकां होय छे, तेम गृहस्थाश्रम वालाने अनेक प्रकारनां वांकां आवी पडे छे. पण कोइ वातनुं पांशरुं पडतुं नथी. एटले गमे तेवी कठण कम्मर बांधीने दृढपणे, उंट उपर बेठो होय, तोपण ते पुरुष हाल्या विना रहे नहि. तेम सुझ तेवो खबरदार, संसारमां कहेवातो होय तोपण तेने कोइ प्रकारनुं लांछन (पाप) लाग्या विना रहे नही. अने लक्ष्मी पण स्वभावे चंचल छे. अने खल छे. एटले छेतरनारी छे. अने वैरी एवो काल जे ते, स्वेच्छाचारी छे. एटले पोतानी मरजीमां आवे ते वखते जीवने पकडीने लइ जाय छे. माटे आ भवमां उत्कृष्ट आत्मानुं हित करवुं घटे छे. एटले परलोकमां हितकारी एवुं धर्मसाधन करवुंज योग्य छे. ॥ १ ॥

इत्यादि धर्मदेशना सांजली बन्ने जाई घेर आव्या. घेर आवीने शूरप्रज्ञ, पोताना जाई शशिप्रज्ञ प्रत्ये कहेतो हवो. हे जाई! मह्हारे राज्यनो खप नथी त्यारे शशिप्रज्ञे कह्युं के, श्या माटे तहारे राज्यनो खप नथी! त्यारे शूरप्रज्ञे कह्युं. हे जाई! राज्यने ठेडे नरक पामीए. माटे मह्हारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रज्ञे कह्युं. जाई! मनुष्यजव पामीने एले शुं करवा गमावे ठे? ए सवें नाजकने त्रिह्यामणरूप करी मूक्युं ठे. माटे खाउ, पीउ, वावरो, काया वालवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक ठे के, नथी! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछे ठे. माटे हे जाई! मह्हारुं कहेलुं मानीने आ राज्य जोगवो, परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पठीथी घणोज पश्चाताप करशो! अने वली पठी तमे कहेशो के, जाइए कह्युं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख जोगवीने पठी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रज्ञे कह्युं. त्यारे शूरप्रज्ञ कहेतो हवो. अरे जाई! ए तमे शुं कह्युं! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्म तो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ज्योः

एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना जाईने राज्य आपी शूरप्रज राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी. पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रजराजा राज्य जोगवी, सात व्यसन* सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रज देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोतानो जाई शशिप्रजने त्रिजी नरकने विषे दीठो, देखीने विचार्युं के, एणे महारुं कहेलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं दुःख जोगवे छे. तोयपण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना जाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, जाई! तें महारुं कहेवुं न मान्युं, जूंमा में तने घणुं ए कह्युं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश? त्यारे ते नारकी कहे. हे जाई! हवे शुं करुं? पछी शूरप्रज देव, परमाधार्मिने जलामण देइ पाछो

* १ जुगटुं, २ मांसजक्षण, ३ सुरापान, ४ वेश्यागमन, ५ आहेमांकर्म (मृगयाकरवी), ६ चोरीकरवी, ७ परस्त्रीसेववी.

देवलोके गयो. शशिप्रभ घणोज पश्चात्ताप पाम्यो, पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी रत्न समान मनुष्यभव पामीने जिनधर्म नहि करे, ते प्राणी शशिप्रभ राजानी पेठे महा शोचनाने पामशे!! अने जे प्राणी सुरप्रभ राजानी पेठे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्म साधन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पामशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन करवुं. ए उपदेश.

शोचंति ते वराकाः पश्चात् समुपस्थिते मरणे
११ ६ ७ १० ९ ८
सोअंति ते वराया । पच्छा समुवठियंमि मरणंमि ॥
पापप्रमादवशेन न संचितः यैः जिनधर्मः
२ ४ ५ १ ३
पावपमायवसेणं । न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥ ५४ ॥

अर्थ—(जेहिं के०) जमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने वि

पे नथी संचय कर्यो. अर्थात् पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर वसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते. एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंसि के०) मरण (समुवट्ठियंसि के०) प्राप्त थये सते (पिच्छा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणोज पश्चाताप करे छे. ॥ ५४ ॥

भावार्थ—हे जीव! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मळी, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनाबा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट कर्यां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चाताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् *पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विरा

* १ मद, २ विषय, ३ कषाय, ४ निद्रा, अने ५ विकथा.

म पामीने जलदीथी धर्मसाधन करवु. ॥ ५४ ॥

धिक्धिक्धिक् संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यक् भवति
११ १० २ ३ १ ४ ५

धीधीधी संसारं । देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥

मृत्वा राजराजाश्चक्रवर्तिनः परिपच्यतेऽतएव नरकज्वालाभिः
७ ६ ९ ८

मरिऊण रायराया । परिपच्चइ निरयजालाए ॥ ५५ ॥

अर्थ–(जं के०) जे कारण माटे (देवो के०) देव जे ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (तिरी के०) तिर्यंच (होइ के०) थाय छे. अर्थात् देवता मरीने तिर्यंचमां तथा पृथ्वीआदिकमां उत्पन्न थाय छे! अने (रायराया के०) राजाना पण राजा जे चक्रवर्ती, ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (निरय जालाए के०) नरकनी ज्वालाने करीने (परिपच्चइ के०) अतिशे पचाय छे! माटे (संसारं के०) ते संसारने (धी धी धी के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! इहां अतिशे धिक्कार जणाववाने माटे त्रण वखत धिक्कार कह्यो छे. ॥ ५५ ॥

वै० ८१ शा० ८१

ज्ञावार्थ—कोइने एकवार धिक्कार! कोइने बे वार धिक्कार!! पण आ संसार ने तो त्रणवार धिक्कार कह्यो. तेनुं कारण ए छे के, देवता सरखा महा ऋद्धिवंत पण, मरीने तिर्यंच गतिने विषे अथवा पृथ्वीआदिकमां जम पाषाणपणे उत्पन्न थाय छे! आ शुं थोडुं आश्चर्य छे!! तथा छ खंमना ज्ञोक्ता, तथा चोसठ हजार स्त्रीयोना पति, तथा चोराशी लाख हाथी, चोराशी लाख घोमा, चोराशी लाख रथ, अने छन्नुक्रोम पायदल, वली नव निधान, अने चौदरत्न तथा सोल हजार जक्ष तथा बत्रीस हजार मुकुटबंध राजा इत्यादिक, रात्री दिवस जेनी सेवामां रह्या छे. एवा चक्रवर्त्ती राजा पण मरीने नरकनी ज्वालामां उत्पन्न थाय छे!! त्यां ते चक्रवर्त्तिने परमाधर्मी, महा वेदना उपजावे छे. अहो! हो!! आ ते शुं थोमी आश्चर्यकारक वार्त्ता छे!!! ॥५५॥

यातिं अ॥थः जीवः द्रुमस्य पुष्पं इव कर्मपवनाभ्याहतः
१० १ २ ७ ८ ए ६

जाइ अणाहो जीवो । डुम्मस पुप्फं व कम्मवायहउ ॥

धणधन्नाहरणाइं ॥ घरसयणकुडुंब मिल्लेवि ॥ ५६ ॥

अर्थ—(अणाहो के०) अनाथ एवो, (जीवो के०) जीव जे ते (धणधन्नाहरणाइं के०) धन, धान्य, अने आभरणोने तथा (घरसयणकुडुंब के०) घर, स्वजन, अने कुटुंब जे तेमने (मिल्लेवि के०) मूकीने पण (कम्म वाय हयं के०) कर्मरूप वायुए करीने हणायो सतो (दुमस्स के०) वृक्षना (पुप्फं व के०) पुष्पनी पेठे (जाइ के०) जाय छे. अर्थात् चले पडे छे. ॥ ५६ ॥

भावार्थ—जेम वायुनी पराधीन थएलुं पुष्प, थोडीवारमां नीचे पडी जाय छे, तेम आ जीव पण कर्मे प्रेर्यो सतो धन, धान्य, कुटुंब परिवार, घर हाट, इ... नाखे नगोटी जलोटी ईत्याग्नो, तथा मारां सारां घरेणां इत्यादिक सामग्री मूकीने, अनाथ एटले रंक जेवो थइने, नरकादिक दुर्गतिने विषे जाय छे. त्यां गया पछी पूर्वे केहेली कोइ पण वस्तु ते जीवने काम आवती नथी. माटे हे जी-

व! परिणामे जे वस्तु तहारी साथे नथी आवती, तेवी वस्तु उपरथी मोह मम त्वनो त्याग करीने, जे परभवने विषे साथे आवीने सुख करे छे, तेवा ज्ञानदर्शन चारित्रादिक धर्मनुं आराधन करव. ॥ ५६ ॥

उषितं गिरिषु उषितं कंदरासु उषितं समुद्रमध्ये
४ ३ ६ ५ ८ ७

वसियं गिरीसु वसियं । दरीसु वसियं समुद्दमज्झंमि ॥

वृक्षाग्रेषु च उषितं संसारे संसरता कदाचित्
१० ९ ११ १ २

रुक्खग्गेसु य वसियं । संसारं संसरंतेणं ॥ ५७ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंतेणं के०) पर्यटन करतो एवो जे तुं, तेणे (गिरीसु के०) पर्वतोने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (दरीसु के०) पर्वतोनी गुफाने विषे पण (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (समुद्दमज्झंमि के०) समुद्रनी मध्ये (वसियं के०) निवास कर्यो छे. (य के०)

वली क्यारेक (रुक्खेसु के०) वृक्षना अग्रने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. अर्थात् पूर्वे कहेला सर्व स्थानकोमां तुं अनंतीवार निवास करी आव्यो छे. माटे तारुं निवासस्थान एक ठकाणे नथी. ॥५७॥

भावार्थ—कोइ शिष्यने पोताना देशनुं, तथा पोताना गामनुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं; तथा पोतानी उत्तम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं, इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जोइने, गुरु उप देश करे छे. के, हे शिष्य! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? परंतु तुं विचार कर के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पत्थर रूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुओ थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतु रूप थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत वृक्षोना अग्रभागमां कागना प्रमुख पक्षिओ नि वास करी आव्यो छे. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छे. माटे तारुं कोयुं एक निवास स्थल छे? अर्थात् एक पण ठकाणे निवास करवाना

स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण म्हारुं म्हारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? ॥ ५७ ॥

देवः नैरयिकः इति च कीटः पतंगः इति मानुषः एषः परावर्त्तते
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

देवो नेरइओ त्ति य । कीड पयंगु त्ति माणुसो एसो ॥

रूपीत्यवान् च विरूपः सुखभागी दुःखभागी च
१० ११ १२ १४ १५ १३

रूवस्सी य विरूवो । सुहभागी दुखभागी य ॥ ५८ ॥

अर्थ—हे जीव! तुं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो छे. तथा (नेरइओ के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो छे. (य के०) वली (कीड के०) केटलीएक वखत कृमियादिक कीडो थयो छे. तथा (पयंगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो छे. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो छे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थ-

वं० ८५ श१०

अर्थ—हे जीव! तुं केटलीएक वखत (राउ त्ति के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमगु त्ति के०) नीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज तुं (सवागु त्ति के०) चंमाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज तुं (वेयविक के०) वेदनो जाण थयो. (वली सामी के०) स्वामी थयो. अने दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलो त्ति के०) खल ए प्रकारे थयो. (वली अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइ त्ति के०) धनपति ए प्रकारे थयो. ॥ ५९ ॥—(इत्र के०) एमां. एटले पूर्वे कह्युं तेमां (कोइ के०) कोइ प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नवि के०) नथीज. केम के, (सकम्म के०) पोतानां ज्ञानावरणीयादिक जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनुभाग, अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरिस के०) सरखी (कयचिठो के०) करी छे चेष्टा ते जेणे, एटले देवादिक पर्याय रूपनो अध्यास आश्रय। रूप व्यापार ते जेणे एवो मतो (नडुव के०) नटनी पेठे (अन्नुन्न के०) अन्य अन्य छे (रूववेसो के०) रूप अने वेश ते जेनो एवो (जीवो के०) जीव जे

८५

ते (परिभ्रमण के०) पर्यटन करे छे. ॥ ६० ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं चौदराज लोकरूप चौटामां, राजा प्रजादिकरूपे स्त्री पुरुषोना वेश लइने, नटुआनी पेठे अनेक प्रकारे निष्फल नाच्यो, पण तेमां थी तने कोइ प्रकारनो अविनाशी सरपाव मळ्यो नही. उलटो च्यार गतिमां भ्रमण करवा रूप सरपाव मळ्यो. तोपण ते भ्रमण करवाना अभ्यास थकी, निवृत्ति पामतो नथी. जेम कोइ अफिण प्रमुखनो व्यसनी होय, ते व्यसनी ते अफिणने एम जाणे छे के, आ अफिण खावाथी घणा माणसोना जीवनां जोख म थाय छे, तथा ते खातां पण कडवुं झेर जेवुं लागे छे. तथा देखातुं पण काला छीकरा जेवुं खराब देखाय छे. अने तेनी सुगंध पण अत्तर चंदन जेवी उत्तम नथी. तथा तेना (अफिणना) खावाथी लोकमां पण आबरु इजतनो घटाडो दे खाय छे. तथा ते खावाथी कांइ उत्तम रसायण जेवो गुण नथी थतो, एटलुंज नही, परंतु शरीर पण खराब थतुं देखाय छे. वली ते अफिण न मलवाथी कोइ वखत टांटिया घशीने मरवा वखत पण आवे छे. इत्यादिक अफिणना अनेकप्र

८ कारना अवगुण जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तो पण तेने मूकी शकतो नथी. तेनुं कारण कांइक अभ्यास अने कुसंगविना वीजुं जणातुं नथी. तेम आ
८६ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवोनी सोबतथी, आ पंच प्रकारनां विषय सुखमां दुःख छे. एम जाणे छे, देखे छे, तथा अनुभवे छे, तो पण अफिणना व्यसननी पेठे सारुं मानी बेठो छे. तेथी एने अनेक प्रकारनां नीचां ऊंचां रूप करी आ संसारने विषे नाटक करवुं पडे छे. वली शास्त्रमां कहुं छे के–

॥ अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

अवमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥
मासा रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरगतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ–अपमानथी, तथा ऊंची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बंध अने धननो क्षय ते थकी ने कर्मो जातिमां रोग ने शोक, आ जीवे भोगव्यां छे. ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्री आचारांगजीसूत्रमां विशेष प्रकारे कहुं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ८६

नरकेषु वेदनाः अनुपमाः असातमसुखंबहुलं यास्तुताः
२ ७ ४ ५

नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥

रेजीव त्वया प्राप्ताः अनंतकृत्वः बहुविधाः
१ ३ ए ७ ६

रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥ ६१ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव!(तए के०) ते (नरएसु के०) रत्नप्रभादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने भरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहाउ के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउ के०) वेदनाउ जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी छे. अर्थात् तुं भोगवी चूक्यो छे.॥६१॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां दुःख भोगव्यां, परंतु रत्नप्रभादिक नरकोनां दुःख तो कही शकाय तेवां छेज नही! केमके, तेने विषे अनंती शीत वेदना,॥१॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना. एटले आपणे

अर्हिना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्ण वेदनीवाला नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥२॥ तथा एवीज रीतनी अनंती क्षुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृतादिक पुद्गलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय. ॥३॥ तेमज अनंती तृषा वेदना. एटले जगत्मां रहेला सर्व समुद्रोनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तोपण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नही. ॥४॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तरवार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नहीं. ॥५॥ तेवी रीते अनंती परवशपणानी वेदना, एटली तवी छे के, आखा जगतना परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय. ॥६॥ तेवी रीते, ज्वर ॥७॥ दाह ॥८॥ भय ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए चारनी वेदना आखा जगतनी एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगुणी वेदनाओ, सात व्यसनना सेवनार प्रमुखने भोगववी पडे छे. जेम के, कोइए

परस्त्री संग कर्यो होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढानी पुतली बनावीने, अने तेने अग्निवर्ण सारी पेठे लालचोल धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधार्मियो अनेकवार ते पुरुषने बलात्कारे आलिंगन करावे छे. इत्यादिक नरकने विषे अनंतगुणी वेदना शास्त्रमां कही छे. तेने विचारीने हे मंदमते! कांइक तो पाप करतां पाछो हठ! ॥ ६१ ॥

आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमां नरक विभक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवत्वे (१) मनुजत्वे (२) पराभियोगत्वं (३) उपगतेन (४)

देवत्ते मणुअत्ते । पराभिओगत्तणं उवगएणं ॥

भीषणदुःखं (६) बहुविधं (५) अनंतकृत्वः (७) समनुभूतं (८)

भीसणदुहं बहुविहं । अनंतखुत्तो समणुभूअं ॥६२॥

२० अग्निना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्ण वेदनीवा- १८
८३ ळा नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥२॥ तथा ए-
बीज रीतनी अनंती क्षुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृतादिक पुद्गलो ते
नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय. ॥३॥ तेमज अ
नंती तृषा वेदना. एटले जगत्मां रहेला सर्व समुद्रोनां पाणी ते नारकीना जी-
वने पाइए, तोपण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नही. ॥४॥ तेमज अनंती ख
रज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तरवार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना
जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नहीं. ॥५॥ तेवी री
ते अनंती परवशपणानी वेदना, एटली बधी छे के, आखा जगत्ना परवशपणा
नी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बराबर न थाय. ॥६॥ तेवी रीते, ज्वर ॥
७॥ दाह ॥८॥ भय ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए चारनी वेदना आखा जगत्नी
एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगु-
णी वेदनाओ, सात व्यसनना सेवनार प्रमुखने भोगववी पडे छे. जेम के, कोइए ८४

परस्त्री संग कर्यो होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढा-नी पुतली वनावीने, अने तेने अग्निवडे सारी पेठे लालचोळ धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधार्मियो अनेकवार ते पुरुषने वलात्कारे आलिंगन करावे छे. इत्यादिक नरकने विषे अनंतगुणी वेदना शास्त्रमां कही छे. तेने विचारीने

! कांइक तो पाप करतां पाछो उसरच ! ॥ ६१ ॥

दुःखना अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमां नरक विभक्ति अध्ययनने विषे

प्रमुखना जवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकडा पराणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली बोकडा प्रमुखना जवमां मरणांतकष्ट सहन करी आव्यो छे. वली पोपट प्रमुखना जवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो छे. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथी के, जे दुःखने तें सहन न करयुं!! ए प्रकारे अनंतीवार घोर महा जयानक दुःख तें सहन कर्यां छे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन करव के, जेथी तेवां दुःख जोगववां पडे नहीं. ॥६३॥

यानि कान्यपि दुःखानि शारीराणि मानसानि च संसारे
६ ७ ८ ३ ५ ४ २
जायंति केवि दुक्खा । सारीरा माणसा व संसारे ॥

प्राप्तः अनंतकृत्वः भीतः संसारकांतारे
११ १० १ ९
पत्तो अणंतखुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

अर्थ–(जीवो के०) जीव जे तें (संसारे के०) संसारने विषे (सारीरा के०)

शरीर संबंधी (व के०) वली (माणसा के०) मन संबंधी (जावंति के०) जेटलां (केवि के०) कोइ पण (डुक्का के०) डुःख छे, तेने संसारकंतार के०) संसाररूपी अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्तो के०) पाम्यो छे. एटले संसाररुप अटवीमां परिभ्रमण करतां आ जीव सर्वे डुःख सहन करी आव्यो छे.६४

भावार्थ—आ संसारने विषे डुःख बे प्रकारनां छे. एक शरीर संबंधी रोगादिके करीने डुःख छे. अने बीजुं मन संबंधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी डुःख छे. ते सर्वे डुःख आ संसाररूप अटवीने विषे भ्रमण करतां, आ जीवे अनंतीवार भोगव्यां छे. ॥ ६४ ॥

तृष्णा २ अनंतकृत्वः ४ संसारे ५ तादृशी ३ तव १ आसीत्नरके ६

तण्हा अणंतखुत्तो । संसारे तारिसी तुमं आसी ॥

यां तृष्णां ७ प्रशमितुं ८ सर्वोदधीनां ९ उदकं १० न तीरीकुर्यात् ११ न समर्थंभवेत् १२

जं पसमेउं सवो । दहीणमुदयं न तिरीजा ॥६५॥

अर्थ—हे जीव! (तुमं के०) तने (तण्हा के०) तृष्णा, अर्थात् तृषा (तारिसी के०) ते प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरूप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेउं के०) शमाववाने अर्थे (सव्वोदहीणं के०) सर्व समुद्रोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥ ६५ ॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया छीए. माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो भावार्थ जाणवो. के, हे जीव! तने अनंती तृष्णा उत्पन्न थइ छे, के, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुद्रोना पाणी ना बिंदु जेटलां धनादिक वडे पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. ते कह्युं छे के,

पृथ्वी यत्र व्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालमेकस्य तत्सर्वं । इति पश्यन्न मुह्यति ॥ १ ॥

अर्थ—आखी पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी डांगेर तथा अनेक प्रकारना घउं अने जव विगेरे सघलुं धान्य, जो एक जणाने प्राप्त थाय, तोपण ते-

ने धान्य संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज सघलां जगत्मां रहेलुं हीरा, माणेक, मोती, सोनुं रूपुं विगेरे धन, एक पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे जेटला हाथी, घोडा, ऊंट, बलद, गायो, भेंशो विगेरे चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक जणने प्राप्त थाय, तो पण ते पुरुषनी चतुष्पद संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे रूपालीमां रूपाली देवांगनाओ तथा म्होटा म्होटा राजानी राणीयो तथा म्होटा म्होटा धनाढ्यनी स्त्रीयो जेवी के, अत्यंत लावण्यवाली, अत्यंत रूपवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर सुगंधीवाली एवी जवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने प्राप्त थाय तोपण, ते पुरुषनो स्त्री संबंधि तृष्णा पूरी न थाय. ए प्रकारनो विचार करीने जे माह्यो पुरुष वैराग्यने पामे छे, तेज पुरुष संसारने विषे मोह पामतो नथी. ॥ १ ॥

माटे हे आत्मन्! उपर कह्या प्रमाणे तुं अनंतीवार विषयो भोगवी चूक्यो छे. परंतु जे सुखनो तें एक वखत पण अनुभव नथी कर्यो, एवा आत्मसुखनी

प्राणिने विषे उद्यम कर! ॥ ६५ ॥

आसीत् अनंतकृत्वः संसारे त्वम् क्षुधायाः यादृशी
६ ५ १९ २ ४ ३

आसी अणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥

यां प्रशमयितुं सर्वः पुद्गलकायोऽपि तावदपि न शक्नुयात् न शक्नुयात्
७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेउं सव्वो । पुग्गलकाओवि न तारिज्जा ॥६६॥

अर्थ–रे जीव! (संसारे के०) नरक जन्मरूप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गलकाओवि के०) घृतादिरूप पुद्गलना स-मूह ते पण (न तारिज्जा के०) न समर्थ थाय! ॥ ६६ ॥

तात्पर्य–हे आत्मन्! नरक जन्मने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के,

आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुजलोवमे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतुं. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी छे. माटे तने उपदेश करवानो एटलोज छे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणुं करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोटो विचार थइ पमे छे. अने वली तुं एवुं बोले छे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण छे. कारण के, महाराथी तो एक घमिवार पण जूख्युं रहेवातुं नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां न्नोजन करावी जमे छे, परंतु हे मूढ जीव! आखो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीन्न उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जणाय छे? अर्थात् नथी जणाती. तेमज हवेथी पण तुं अनेक प्रकारना पाप प्रपंचादिक करीने सारां सारां न्नोजन करीश, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिह्वा इंडि तृप्त थवानी नथी. अने जिह्वा इंडिनुं पोषण छे, तेज सर्वे इंडियो

प्राप्तिने विषे उद्यम कर! ॥ ८५ ॥

आसीत् अनंतकृत्वः संसारेनरकभवे तव क्षुधापि तादृशी
६ ५ १ २ ४ ३

आसी अणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥

यां प्रशमयितुं सर्वैः पुद्गलकायोपिघृतादिरपि न तीर्यात् न शक्नुयात्
७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेउं सव्वो । पुग्गलकाउवि न तारिज्जा ॥८६॥

अर्थ—रे जीव! (संसारे के०) नरक भवरूप संसारने विषे (ते के०) तने तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गलकाउवि के०) घृतादिरूप पुद्गलना समूह जे ते पण (न तारिज्जा के०) न समर्थ थाय! ॥ ८६ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! नरक भवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के,

आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुद्गलोवडे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतुं. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी छे. माटे तने उपदेश करवानो एटलोज छे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणुं करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोटो विचार थइ पडे छे. अने वली तुं एवुं बोले छे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण छे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण भूख्युं रहेवातुं नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां भोजन करावी जमे छे, परंतु हे मूढ जीव! आखो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीभ उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जणाय छे? अर्थात् नथी जणाती. तेमज हवेथी पण तुं अनेक प्रकारना पाप प्रपंचादिक करीने सारां सारां भोजन करीश, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिव्हा इंद्रि तृप्त थवानी नथी. अने जिव्हा इंद्रिनुं पोषण छे, तेज सर्वे इंद्रियो

छे. एटले देवताना सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सुखने आपनारो आ मनुष्य भव छे. परंतु मनुष्यभव विना कोइ भव वमे सुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए सर्व भव करतां आ मनुष्यभवने उत्तममां उत्तम गण्यो छे. अने दश दृष्टांते करी दुर्लभ पण एटलाज माटे कह्यो छे. आ दश दृष्टांतनुं स्वरूप प्रसिद्ध छे माटे, तथा ग्रंथ विस्तार थवाना भयथी लख्युं नथी. माटे आवा मोंघामां मोंघा मनुष्यभवने पामीने एले गमावी अवसर चूकवो नही.

तन्मनुष्यजन्म तथादशदृष्टांतवत् दुर्लभलाभं विद्युल्लताचंचलं च मनुजत्वं

५ २ ४ ३ ६

तं तहदुल्लहलंभं । विज्जुलयाचंचलं च मणुयत्तं ॥

धर्मे यः विषीदति सः कापुरुषः न सत्पुरुषः

७ १ ८ ९ १० १२ ११

धम्मंमि जो विसीयइ । सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ–(जो दे०) जे पुरुष (तह दुल्लहलंभं के०) तथा प्रकारे एटले दुर्लभ-

दि दश दृष्टांते करी दुःखे पामवा योग्य एवुं (च के०) वली (विज्जुलया चंचलं के०) विजलीरूप लतानी पेठे चंचल एवुं (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवुं (मणुयत्तं के०) मनुष्यपणुं, तेने पामीने (धम्ममि के०) धर्मने विषे (विसीयइ के०) खेद पामे छे (सो के०) ते (कापुरिसो के०) कुत्सित (निंदित) पुरुष जाणवो. पण (सप्पुरिसो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो. ॥ ६७ ॥

भावार्थ—जैनशासनमां प्रसिद्ध एवां दश दृष्टांते दुर्लभ एवो, अने विजलीना झबकारानी पेठे क्षणभंगुर एवो, ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो. एटले आ मनुष्यनो भव अढीद्वीपमां थयो, तेमां वली कर्मभूमीमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचेंद्रिये पूर्ण थयो, तेमां वली निरोगी काया पाम्यो, अने तेमां वली सद्गुरुनो अने सत् शास्त्र सांभलवानो जोग बन्यो; तेम छतां पण, जे पुरुषो, धर्म साधन करवामां प्रमाद करे छे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय छे, पण ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवा लायक थता नथी. माटे हे जीव! पूर्वे अनुभव करे-

लाघशुपणाना स्वभावने मूकी देइने, मनुष्यभवने लेखे लगाडवामां उद्यम कर.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

मानुष्यजन्मनि संसारसमुद्रस्य लब्धे सति जिनेंद्रधर्मः न कृतः च येन
३ २ ४ ५ ६ ७ ८ १

माणुस्सजम्मे तम्मि लद्धंमि। जिणिंदधम्मो न कओ य जेणं ॥

त्रुटिते गुणे यथा धानुष्केण हस्तौ घृष्टव्यौ तथा च अवश्यं तेन
१३ १२ १० ११ १५ १६ १७ १४ ८

तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं। हत्था मलेवा य अवस्स तेणं ॥८९॥

अर्थ–(जेणं के०) जेणे (तम्मि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मे के०) मनुष्य जन्म (लद्धंमि के०) पामे सते (जिणिंदधम्मो के०) जिनेंद्रनो धर्म जे ते (न कओ के०) नथी कर्यो (तेणं के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुक्कएणं के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणछ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (म-

लेवा य के०) घसवा पडेज छे. तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पडे छे. एटले पछी घणो पश्चात्ताप करवो पडे छे. ॥ ६ए ॥

भावार्थ—अनंता भवरूप समुद्रमां भटकतां भटकतां मनुष्य जन्मरूप का छो प्राप्त थए सते पण जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कर्यो, तेने; जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणछ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पड्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे. माटे हे जीव! जो तुं पण छती सामग्री सते जिनधर्मरूप भातुं नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाए पश्चात्ताप करवोज पडशे. ते आ प्रकारे के, अरेरे! मं छती सामग्रीए पण आ शुं कर्युं!!! के, परलोके जतां धर्मरूप भातुं कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीते तहारे हाथ घसवा पडशे. वली जेम आ भवमां थोडो काल रहेवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी भाता विगेरेनो एटलो बधो बंदोबस्त करी राखे छे के, अमुक जग्याए उतरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव क-

रीने पछी पोतानी साथे जातादिक घणी सामग्री लेइने जाय छे. पण जातु ली धा शिवाय जतो नथी. तेम तह्यारे तो अहिंथी मरीने क्यां जवुं पडशे? ने त्यां केटला दिवस रहेवुं पडशे? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पडशे? अने मार्गमां जातु लिधा विना शुं खाइशुं? इत्यादि परलोक संबंधी तने कांइ पण विचार थतो नथी! माटे हे मूढ जीव! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांछित सुखने आपनार एवुं धर्मरूप जातुं संगाथे राखय. ॥ ६९ ॥

॥ पद्धरीवृत्तम् ॥

रे जीव नितरां शृणु चंचलस्वभावान् मुक्त्वा परलोके यास्यति सकलान् अपि बाह्यभावान् तथा

१ २ ३ ४ ५ ५

रेजीव निसुणि चंचलसहाव। मिल्हेविणु सयलवि बज्झभाव ॥

नवनेदपरिग्रहरूप यत् विविधजालं सपूर्ण अतः संसारे अस्ति यत् सर्वं तत् इंद्रजालमिवास्ति

६ ७ ८ १० ११ १२

नवभेयपरिग्गह विविहजाल । संसारि अछि सहु इंदयाल ॥७०॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव! तुं (निसुणि के०) सांजळ्य के जे, (चंचल सहाव के०) चंचल स्वन्नाववाला (सयलवि के०) सर्व एवाय पण (वझन्नाव के०) शरीरादिक वाह्यन्नावने तथा (नवन्नेयपरिग्रह के०) नव न्नेदवाला परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जइश; ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अछि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघलुं (इंदयाल के०) इंद्रजाल समान छे. ॥ ७० ॥

न्नावार्थ-हे आत्मन्! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांन्नळ्य. आ देखातो शरीरादिक सघलो वाह्यन्नाव छे, इंद्रजाल समान छे. एटले नव प्रकारनो परिग्रह* ते सघलो चंचल स्वन्नाववालो छे. एटले क्षणमां देखाय अने क्षणमां नाश पामी जाय एवो छे. एटलुंज नहि पण संसारमां जे जे वस्तु देखाय छे, ते सर्वेने तुं इंद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न कस्य. कारण के, ते सघला वाह्यन्नावने मूकीने तुं एकलोज परलोकमां जइश, पण पूर्वे कही ते-

* १ धन. २ धान्य. ३ क्षेत्र, ४ घर. ५ सुवर्ण. ६ रूपुं. ७ त्रांबुपितल. ८ द्विपद. ए चतुष्पद.

मांनी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी. केम के, ते सर्वे, वस्तुताए असत् छे. माटे तेने तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७० ॥

पितृपुत्रमित्रगृहदारादीनां जातं समूहः ऐहलौकिकं सर्वं निजस्य शुभे कल्याणे सहायं निमित्तं

४ २ ३ ५

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय। इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

न अस्तिमिश्र त्वमसि कोपि तव शरणे त्राणे हे मूर्ख एकाकयेव साहिष्यसे तिर्यक्नरकदुःखानि

१३ १२ १४ ११ ९ १० १ ७ ८ ६

न वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख। इक्कल्लु सहसि तिरि निरयदुक्ख

अर्थ–(मुक्ख, के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय सुह सहाय के०) पोताना सुख करवानो छे स्वभाव ते जेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुख ना अर्थी छे. पण (तिरि निरय दुक्ख के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी दुःख,

तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे. पण ते वखत तेमां नुं (तुइ के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ वि के०) कोइपण (न अछि के०) थतुं नथी. ॥ ७१ ॥

न्नावार्थ–आ जगत्मां परलोकने विषे कांइ पण सहायता करवाने न समर्थ एवां माता पिता स्त्री पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी छे. पण कोई कोइनुं नथी. जेमके, उपर लखेलां घरनां माणसोने एवो निश्चय थाय छे के, हवे आ पथारीमां सूवारेलो माणस जीवशे नही. एवुं धारीने ते सूतेला माणसने महा न्नरपूर वेदनामां तरफमतो नजरे जोइने पण कहे छे के, तमे मने कांइ कहो गो? एटले तमे गानी रीते संचय करेलुं, आपेलुं, मूकेलुं, दाटेलुं कांइ देखाम्भो गो? एवी रीते पोतानो स्वार्थ साधवानी वातो करे छे. तथा तेना मरी गया पगी पण केवल पोतानो स्वार्थ संन्नारी संन्नारीने रुए छे, के, आटलुं काम अधुरुं मूकीने गया! पण तेड एम नथी विचारतां के, ज्यांथी समजणो थयो त्यांथी मांमीने चोके सूतां सुधी पण एणे आपणुं, वैतरुं कूव्यां कर्युं छे. परंतु ते

बापनो नरकादिक गतिने विषे एकलो गयो छे, त्यां तेने केवां दुःख पमतां ह-शे? तथा ते बिचारो घणुं द्रव्य मूकीने गयो छे! पण तेना बीजा दुःखमां भाग न लेतां फक्त तेनुंज द्रव्य तेनी पछवाडे शुभ कृत्यमां वापरवुं; एवो विचार पण नथी थतो. अने वली आवो विचार पण तमने नथी थतो के, अरेरे! रात्री दि-वस पोताना शरीरनुं सुख पण न विचारतां कूड कपट छलभेद अन्यायादिक करीने एणे आपणुंज भरण पोषण कर्युं छे. पण पोताना परलोकनुं साधन क-रवानो अवकाश जरा पण एणे लीधो नथी. एवी रीते कोइ रुदन करतुं नथी. माटे हे जीव! हे महा मूर्ख!! कांइकतो विचार्य!! के, हुं आश्रवभावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवरभावमां वर्त्तुं. ॥ ७१ ॥

॥ मागधिका वृत्तम्. ॥

कुसंगे यथा भवस्यायो दिर्माचकः स्तोकं तिष्ठति लंबमानः

२ १ ३ ५ ६ ४

कुसग्गे जह उसबिंदुए। थोवं चिठइ लंबमाणए ॥

एवं मनुजानां जीवितं समयमपि हे गौतम मा प्रमादीः
७ ८ ९ ११ १० १२ १३

एवं मणुआण जीवियं । समयं गोयम मा पमायए ॥७२॥

अर्थ–(जह के०) जेम (कुसग्गे के०) डाभना अग्रभागने विषे (उसबिंदुए के०) झाकलनो बिंदु जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायुवडे पडवानी तैयारीमां आवेलो (थोवं के०) थोडो काल (चिट्ठइ के०) रहे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०) मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचल जाणवुं. माटे श्री महावीरस्वामी गौतमस्वामी प्रत्ये* कहे छे के, (गोयम के०) हे गौतम! (समयं के०) एक समय मात्र पण (मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥ ७२ ॥

भावार्थ–श्री महावीरस्वामी गौतम प्रत्ये कहे छे के, हे गौतम ! एक सम-

* आ गाथा श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थि पुरुषोए जोई लेवो.

य मात्र पण प्रमाद न करीश. केमके, आ मनुष्यपणानुं जीववुं डाभना अग्रभागमां रहेला जलबिंदुनी पेठे, थोडोज काल रहे तेवुं छे. एटले जोतां जोतां अल्प वायु वहे पण शीघ्रपणे नाश पामे तेवुं छे. अर्थात् डाभना अग्रने विषे रहेला जलबिंदु तो, फक्त वायुवडेज नाश पामे छे. परंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे छे. जेम के, ताव आववाथी, मूंझारो थवाथी, कोलेरा (कोगलियुं) आववाथी, घर पडवाथी, अग्निवडे बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वागवाथी, सर्प करडवाथी इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी अचिंतो नाश पामे छे. एम जाणीने हे जीव! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनो प्रमाद न कर.॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए बे गाथाओ श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना वैतालीय अध्ययननी छे.

मनुष्याः किं न बुध्यध्वं संबोधिः खलु प्रेत्य दुर्लभा
१ २ ३ ॥ ६ ७ ५ ८

संबुज्झह किं न बुज्झह । संबोहि खलु पिच्च दुल्लहा ॥

के जेम वैडूर्यादि रत्ननो समूह जेमां रह्यो छे, एवा रत्नाकरने पा-
मी रत्ननी खाण पामीने कांतिरहित एवो, अने वली अल्प मूल्यवालो
नो कककरो लेवो शुं तहारे घटे छे? अर्थात् पूर्वे कह्यो एवा रत्नाकरनो
ने, तेने वदले काचनो कककरो लेवो; ते घटेज नहीं. तेम अतिशे अ-
धन तुछ एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान जिनधर्मनो त्याग करवो,
ते पंडित पुरुषने घटे नहीं. वली जेणे धर्मकृत्य नथी कर्युं, तेने परनवमां सं
जमरूप जीवित मलतुंज नथी. वली गएला एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य
एवा, रात्री दिवस जे ते, तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाछां आवतां नथी,
केमके, इंद्रादिकनुं पण त्रुटेलुं आयुष्य पाछुं संधातुं नथी. माटे एवुं जाणीने रा
त्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं ॥ ७३ ॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणुं देखाडे छे.

बालाः वृद्धाः च पश्यत गर्भस्था अपि त्यजंति मानवाः
१ ३ २ ७ ४ ६ ५

डहरा वुड्ढा य पासह । गप्नत्थावि चयंति माणवा ॥

अर्थात् तूटेलुं आउखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलन्न नथी. एटले तूटेलुं आउखुं सांधवाने कोइपण समर्थ नथी. ॥ ७३ ॥

नावार्थ–हे नव्य जीवो! तमे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मने जाणो. कारण के, आवो अवसर फरी फरीने मलवो डुर्लन्न छे. माटे घणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी. अर्थात् नोगने तुछ जाणी, तेनो त्याग करीने सद्धर्मने विषे बोध पामो. ते कह्युं छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

निर्वाणादिसुखप्रदे नरनवे जैनेन्द्रधर्मान्विते ।
लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुखं नो सेवितुं युज्यते ॥
वैडूर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।
लातुं स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोचितं सांप्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ–मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यनो नव मले सते, तेमां वली जिनराजनो धर्म मले सते. तद्वारे लगार मात्र पण काम सुख सेववुं घटतुं न थी. केम के, ते अल्प छे अने ते सुखनो परिणाम नारो आवतो नथी. ते उपर

क वहालां पदार्थोने, अणइछाए मूकीने मरण पामे छे. अने केटलाएक तो वृद्धावस्थानां दुःख जोगवतां जोगवतां पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे. वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनुं ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय, तेनेज मनुष्य कहीए. परंतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पंक्तिमां न गणवा, एम ग्रंथकारनो अभिप्राय छे. वली मनुष्यनुं आयुष्य अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी घणुंज चंचल छे, एम जणाववाने अर्थे सर्वे अवस्थामां मरण देखाड्युं छे. वली श्री सूयगडांगसूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना बीजा वेतालीय अध्ययननी बीजी गाथानी दीपिकामां तथा टीकामां कह्युं छे के,

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्यनन्तरमन्तर्मुहूर्त्तेनैव कस्यचिन्मृत्युरुपतिष्ठतीति.

अर्थ—त्रण पल्योपमना आयुष्यवालाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अंतर्मुहूर्त्ते करीने कोइक पुरुषने मृत्यु जेते प्राप्त थाय छे.

वली श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे पन्नत्ते तं जहा.

वै० १००

श्येनः यथा वर्तकनिर्जारं हरति एवं आयुःक्षये त्रुटयति जीवितं

९ ८ १० ११ १२ १३ १४

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमाऽऽउक्खयंमि तुट्टइ ॥ ३४ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुढ्ढा के०) वृद्ध एवा, वली (गब्भत्थावि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (आउक्खयंमि के०) आउखानो क्षय थये सते (तुट्टइ के०) त्रुटे छे. एटले क्षणे क्षणे आयुष्य नाश पामे छे. अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे. ॥ ३४ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचारीने जो के, केटलाएक मनुष्य गर्भमां रह्या अकाळ मरण पामे छे अने केटलाएक महाकष्ट करीने, जन्म थया पछी बालपणामांज मरण पामे छे, अने केटलाएक जवान अवस्थामांज पोतानां स्त्रीआदि

शा० १००

क वहालां पदार्थोने, अणइच्छाए मूकीने मरण पामे छे. अने केटलाएक तो वृद्धावस्थानां दुःख भोगवतां भोगवतां पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे. वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनुं ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय, तेनेज मनुष्य कहीए. परंतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पंक्तिमां न गणवा, एम ग्रंथकारनो अभिप्राय छे. वली मनुष्यनुं आयुष्य अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी घणुंज चंचल छे, एम जणाववाने अर्थे सर्वे अवस्थामां मरण देखाड्युं छे. वली श्री सूयगडांगसूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना बीजा वैतालीय अध्ययननी बीजी गाथानी दीपिकामां तथा टीकामां कह्युं छे के,

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्येनन्तरमंतर्मुहूर्त्तेनैव कस्यचिन्मृत्युरुपतिष्ठतीति.

अर्थ—त्रण पल्योपमना आयुष्यवालाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अंतर्मुहूर्त्ते करीने कोइक पुरुषने मृत्यु जेते प्राप्त थाय छे.

वली श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे पन्नत्ते तं जहा.

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं भिज्जए आऊ ॥ १ ॥

अर्थ—आयुष्यनो नेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे. केमके, निमित्तनुं पामवापणुं जे ए हेतु माटे. हवे ते सात नेद देखाडे छे. सराग स्नेहना नयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांनलवाथी उत्पन्न थयो जे नय, तेथी आउखु त्रुटे छे. एम आगळ पण संबंध जोडवो. ॥ १ ॥ वळी दंड शस्त्रादिकना उचिंता घातथी. ॥ २ ॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥ ३ ॥ तथा नेत्र अने शूलादिकनी वेदनाथी. ॥४॥ तथा पराघातकी एटले गर्तपातादिकथी. ॥५॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी.॥६॥ अने श्वासोश्वासने रुंधवाथी. ॥ ७ ॥ एम सात प्रकारे आउखुं नेदाय छे. अथवा उपक्रम ते ह्यारग ते जेनुं, एवुं आउखुं तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी त्रुटे छे. आ पूर्वे जे कह्युं ते सोपक्रम आउखावाळानेज आश्रीने जाणवुं. पण निरुपक्रम

आउखावाळाने आश्रीने न जाणवुं. केम के, आउखुं वे प्रकारें वंधाय छे. एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजुं निरुपक्रम कर्मथी वंधाय छे. तेमां जे सोपक्रम (शिथिल) वालुं आयुष्य छे ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वालुं आयुष्य छे, ते कदिपण त्रुटतुं नथी.

वली जेम शिंचाणो पक्षी तेतर पक्षिने उचिंतो फाली ले छे. अर्थात् नाश करे छे. तेम आउखुं क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥ ॥ आर्यावृत्तम्.

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान् दृष्ट्वा प्रापयंति ये न आत्मानं धर्मे
३ २ ४ ७ १ ६ ५
तिहुयणजणं मरंतं । दठूण नयंति जे न अप्पाणं ॥
निवर्त्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्वं तेषां
१० ९ ८ १३ १२ ११
विरमंति न पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं भिज्जए आऊ ॥ १ ॥

अर्थ—आयुष्यनो भेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे. केमके, निमित्तनुं पामवापणुं छे ए हेतु माटे. हवे ते सात भेद देखाडे छे. सराग स्नेह ना भयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांभल वाथी उत्पन्न थयो जे भय, तेथी आउखु तुटे छे. एम आगळ पण संबंध जोडवो. ॥ १ ॥ वळी दंड शस्त्रादिकना उचित्ता घातथी. ॥ २ ॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥ ३ ॥ तथा नेत्र अने शूलादिकनी वेदनाथी. ॥४॥ तथा पराघातथी एटले गर्त्तपातादिकथी. ॥५॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी.॥६॥ अने श्वासोश्वासने रुंधवाथी. ॥ ७ ॥ एम सात प्रकारे आउखुं भेदाय छे. अथवा उपक्रम ते कारण ते जेहुं. एवुं आउखुं तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी तुटे छे. आ पूर्वे जे कह्युं ते सोपक्रम आयुष्यवालानेज आश्रीने जाणवुं. पण निरुपक्रम

सर्वेषां तेषां जायते हितोपदेशः महादोषः वा महाद्वेषः
९ ८ १२ १० ११

सव्वेसिं तेसिं जायइ। हियोवएसो महादोसो ॥७६॥

अर्थ—अयोग्य शिष्योने कृपाथी उपदेश करता गुरुने जोइ, योग्य शिष्यो गुरु प्रत्ये कहे छे के, हे गुरो! (जे के०) जे पुरुषो (चिक्कणेहिं के०) चिकणां एवां (कम्मेहिं के०) कर्मे करीने (बद्धा के०) बंधाया छे, तेमने (बहुयं के०) घणो (मामा जंपह के०) उपदेश न करो, न करो! केम के, (तेसिं के०) ते (सव्वेसिं के०) सर्वे अयोग्य शिष्योने (हियोवएसो के० हितोपदेश जे ते (महादोसो के०) महादोषवालो, अथवा महाद्वेषवालो (जायइ के०) थाय छे. ॥ ७६ ॥

भावार्थ—अयोग्य शिष्यने वारंवार बोध करता देखीने, आचार्य महाराज प्रत्ये मुनियो जे ते, विनंती करे छे के, हे भगवन्! आपतो करुणासागर छो, परंतु काला निविड पथ्थर जेवा, आ खल शिष्योने आप गमे तेटलो प्रतिबोध करशो, तोयपण तेओ प्रतिबोध पामवा कठण जणाय छे, केम के, जे प्राणियो ज्ञानाव-

अर्थ–(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणाजणं के०) त्रण भुवनना जनने (दट्ठूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोमता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) नथी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठ्ठत्तणं के०) धिठ्ठपणाने एटले निर्लज्जपणाने (धीधी के०) धिक्कार थाउ! २ ॥ ३५ ॥

भावार्थ–स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोमता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी उसरता, तेवा निर्लज जीवोना धिठ्ठपणाने धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! एम अतिशे धिक्कारपणु जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥ ३५ ॥

माला जलान मधुरं पे रत्नाः निफलीः कर्मणि
६ ३ ५ ४ ॥ २ ३

मामा जंपह बहुयं । जे बद्धा चिक्कणेहिं कम्मेहिं ॥

करोषि ममत्वं धनस्वजनविभवप्रमुखेषु अनंतदुःखकारणेषु

४ ३ २ १

कुणसि ममत्तं धणसय । णविहवपमुहेसु अणंतदुक्खेसु ॥

शिथिलयसि आदरं पुनः अनंतसुखे मोक्षे

९ ८ ५ ६ ७

सिढिलेसि आयरं पुण । अणंतसुक्खंमि मुक्खंमि ॥७७॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अणंतदुक्खेसु के०) अनंतु छे दुःख ते जेणे करीने अथवा जेने अर्थे जे थकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (सयण के०) माता पितादिक स्वजन, तथा (विहवपमुहेसु के० हाथी, घोमा प्रमुख विभव, इत्यादिकने विषे (ममत्तं के०) ममत्वभावने तुं (कुणसि के०) करे छे. (पुण के०) परंतु (अणंतसुक्खंमि के०) अनंतु छे सुख ते जेने विषे एवा (मुक्खंमि के०) मोक्षना सुखने विषे (आयरं के०) आदरने तुं (सिढिलेसि के०) शिथिल करे छे. एटले तुं मोक्षनां सुख पामवानो उद्यम नथी करतो.॥७७

रागीयादिक निबिड कर्मे करीने बंधाणा छे, ते प्राणियो धर्मोपदेश देवाने योग्य नथी. जेम काचा घडामां नांखेलुं पाणी ते पोते नाश पामे छे, अने घडाने पण नाश पमाडे छे. तेम अयोग्य जीवोने बोध करेलुं सिद्धांत रहस्य, जे ते, नाश पामे छे. अने ते अयोग्य शिष्यो पोताना आत्माने पण नाश करे छे. अथवा ते अयोग्य शिष्योने गुरु उपर द्वेष थाय छे. ते कह्युं छे के,

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥
पयःपानं भुजंगानां । केवलं विषवर्धनम् ॥ १ ॥

अर्थ—मूर्ख जीवोने करेलो हितोपदेश जे ते, प्रकोपने अर्थे थाय छे. एटले उपदेश देनारो उलटो गुरु उपर कोप करे छे. जेम सर्पने जे दूध पावुं, ते केवल झेरनुं वधारवुं छे, एटले ते सर्प जेम जेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने झेर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने जेम जेम हितोपदेश करे छे, तेम तेम ते मूर्खने द्वेष वधतो जाय छे. ॥ १ ॥

माटे तेवा अयोग्य जीवोने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे. ॥ ७६ ॥

पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां घाली अग्नि सलगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लम्पाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचनथीज एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोभे करीने भरत अने बाहुबली ए बे भाइ वच्चे, महोटुं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वली विषय राग पूरो न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये झेर दइने मार्यो, एटलुंज नही पण, छेवटे गले नख पण दीधो! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंधे श्री कृष्ण वासुदेव संगाथे महोटुं युद्ध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश कर्यो. वली राज्यना लोभे करीने कनककेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग छेदन कर्यां. वली नीति शास्त्रना कर्त्ता चाणाक्ये राज्यना लोभे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा, तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुभूम चक्रवर्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रियोनो क्षय कर्यो. एवी रीतनां अनेक दृष्टांतो छे, ते जो लखवा बेसीए तो तेनो एक महोटो ग्रंथ थतां पण पार न आवे. माटे विचारवानुं आटलुं छे के,

जणे? ते उपर नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के. आखा दिवसमां एवुं काम करवुं के. जेथी रात्रीए सुखे निद्रा आवे. तथा आठ मासमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने चोमासाना चार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय. तथा पूर्व अवस्थामां एवुं काम करवुं के. जेणे करी वृद्धावस्थामां सुखी थवाय. पण जीवतां सुधीमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखी थवाय. माटे परलोक संबंधी कार्यमां आदर करवो. ए उपदेश. ॥ ७७ ॥

संसारः दुःखहेतुः दुःखफल दुःसहदुःखरूपः च
१ २ ३ ४ ५

संसारो दुक्खहेऊ । दुक्खफलो दुसहदुक्खरूवो य ॥

त्यजन्ति न संसारमपि जीवाः अतिबद्धाः स्नेहनिगडैः
११ १० ८ ७ ९

चयंति नंपि जीवा । अइबद्धा नेहनिअलेहिं ॥७८॥

जीव! (संसार के०) आ संसार जे ते (दुःखहेतु के०) दुःखनुं का-

रण छे. तथा (दुःखफलो के०) दुःख एज फल छे. जेनुं एवो छे (य के०) वली (दुर्सहदुःखरूपो के०) दुःख करी सहन थाय, एवुं जे दुःख ते रूपछे. तेमां (नेहनिगलैर्हि के०) स्नेहरूप बेडीवडे (अश्चवद्धा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण (न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे छे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता.

भावार्थ—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेमबंधन अतिशे मजबुत छे. ते कहुं छे के,

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं। भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे। हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम् ॥

बन्धनानि खलु सन्ति बहूनि। प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यत् ॥
दारुभेदनिपुणोऽपि षडङ्घ्रि। र्निष्क्रियो भवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे भमरो, ते मनमां विचारे छे के, हवे संध्याकाल पडवा आवी, ने कमल मिंचाइ जशे; माटे हुं हमी जतुं

णी छिप्युं छे. अने ते वृक्षनी जन्मभूमि पण अशुभ कर्मरूप क्यारामां छे. व-
ळी राग द्वेष कषाय, तेनी जे संतति एटले श्रेणि, ते रूप बीज छे. ते मनोहा
चित्र रक्षित छे. एटले ए बीजमांथी वृक्ष उत्पन्न थया विना रहेज नहीः तेवुं छे.
अने ए वृक्षने रोगरूप अंकुरा उत्पन्न थया छे. अने विपत्तिरूप पुष्पने जो तुं स-
म्यक् प्रकारे एटले समजणे नहि सहन करे तो, ते पुष्पमांथी अधोगतिनां दुःख
रूप फल उत्पन्न थशे. ॥ १ ॥

वळी आम विचारे छे के, जो हुं आवी पडेली आपदाने समजावे नहिं जो-
गवुं तो, एमांथी महोटं दुर्गतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. माटे हे जव्य जी
वो ! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीने संसार घटाडवा
नो उद्यम करो. ॥ ३८ ॥

निरुद्धंसरनगांडाः जीवः संसारकानने घोरे
३ ४ २ १

२०८ निरुद्धम्मपवणचलिय । जीवो संसारकाणणे घोरे ॥

काः काः विडंबनाः वधबंधनादीविगोपनाः न प्राप्नुयात् दुःसहदुःखं याभ्यस्ताः
६ ७ ८ ९ १० ५

का का विडंबणाओ । न पावए दुस्सहदुक्खाइं ॥७९॥

अर्थ–(घोरे के०) घोर (भयानक) एवुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतानुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिओ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अर्थात् भम्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (दुस्सहदुक्खाइं के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य छे दुःख ते जेनुं एवी (का का के०) केइ केइ (विडंबणाओ के०) वध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो? अर्थात् सर्वे विटंबनाओने पामे छे. ॥ ७९ ॥

भावार्थ–कोइ पुरुष पोतानो लीधेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिषहथी मेघकुमारनी पेठे भागवाने तैय्यार थयो छे. पण तेणे विचार्युं के, आ वार्त्ता गुरुने निवेदन करीने पछी म्हारो नियम मूकुं. एम धारीने जेटलामां गुरु

पाले आवे छे, नेटलाकमां ज्ञानवंत गुरुए उपदेश आपीने निश्चल कर्यो. ते आ प्रमाणे के—हे जप जीव! अहो हो!! आ घोर जवाटवीने विषे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां दुःख नथी सहन कर्यां? अर्थात् सर्व जातिनां वध बंधनादिक दुःख सहन कर्यां छे. अने अनेक प्रकारना अपराधथी राजा प्रमुखे गधेडा उपर बेसाडीने नाक कान कापीने अने कपालमां डाम देइने इत्यादि घणीज विटंबना पमाडीने, ने आखा शेहेरमां फेरवीने शूलिये देवा प्रमुख अगणित दुःख दीधां. त्यां तें परवशपणाथी तेवां दुःख अनंतीवार सहन कर्यां. वली कर्मे करीने जीवने शुं शुं नथी वितलुं? अर्थात् घणुंज वीते छे. जेम के,

निवसइ नरयपडो । निवसइ गिरिगुरुकंदरामज्झो
कम्मवसाणभीवाणं । तहवि न लुणे तिजगं तु ॥ १॥
पायंगलइ सुहिनंदणहरणो । पंकाए रत्तवासो ॥
धूमस्स निरयनवणं । कीरइ नं कम्मुणा सव्वं ॥ २ ॥
राई करेइ रंको । रंको पुण करेइ गयणाइव्वो ॥
जं न कम नइ हीवए । कीरइ नं कम्म जीवाणं ॥ ३ ॥

अर्थ–जो कदापि आ जीव कर्मना भयथी समुद्र मध्ये वास करे, अथवा पर्वतनी म्होटी गुफामां वास करे, तोयपण कर्मनी साथे वलगेला एटले कर्मथी आवरण पामेला ते जीवोने, वलगेलां कर्म कोइ प्रकारे नाश पामतां नथी. अर्थात् निकाचित कर्म भोगव्या विना छुटतां नथी. ॥ १ ॥ वली जुओ के, कर्मने वशे करीने हरिश्चंद्र राजा चंडालने घेर रह्या तथा पांच पांडवो वनवास पाम्या. तथा मुंजराजाये घेर घेर भिक्षा मागी. माटे जे कर्म करे ते सत्य छे. अर्थात् कर्म कोइने पण मूकतुं नथी. ॥ २ ॥ वली कर्म केवां छे? ते कहे छे. थोडीवारमां राजाने रंक करे छे, अने रंकने राजा जेवो करे छे. वली जेना घरमां, कोइए जे हिताऽहितकारी वात हृदयमां न धारी होय; ते वातने, जीवोनां कर्म जे ते थोडीवारमां करी देखाडे छे. एटले जेनुं मनमां पण चिंतवन नथी, एवुं शुभाशुभ अचिंतुं एकदम थइ आवे छे. तेनुं कारण पण कर्म छे. माटे कर्मने कांइ शरम नथी. ॥ ३ ॥ माटे तें कर्मने वश थइने अनेक दुःख सहन कर्यां छे. तेना आगल आ धर्मकृत्य करतां थएलुं अल्प दुःख श्या हिसाबमां छे? एम

उपदेश देईने धर्मने विषे दृढ कर्यो. एम समजी बीजा जीवोए पण धर्मने विषे दृढता राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध छे माटे लख्युं नथी. ॥ ७९ ॥

शिशिरे काले शीतलानिलस्य लहरीणां सहस्रैः भिन्नघनदेहः यथा स्यात्तथा तिर्यग्भवे यत्र यः

सिसिरंमि सीयलानिल । लहरिसहस्सेहिं भिन्नघणदेहो ॥

तिर्यक्त्वे अरण्ये अनंतशः निधनं अनुप्राप्तः

तिरियत्तणंमि रन्ने । अणंतसो निहणम णुपत्तो ॥८०॥

अर्थ—हे जीव! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यंचना भवमां (रन्ने के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर ऋतु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शीतल (ताढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहिं के०) हजारो लहेरोनके (भिन्नघणदेहो के०) भेदाणो छे. एटले पीडायो छे दृढ एवो पण देह ते जेनो, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो

के०) पाम्यो छे. ॥ ८० ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं पूर्वे अनुभवेलां दुःखने, लगार विचारी जो के, तिर्यंचना भवमां तहारो देह, खूब मजबूत हतो, तोयपण पोष महा महिनानी अत्यंत टाढथी, (हिम पडवाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, त्रांबु हरिताल विगेरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवुं धारे छे; तोयपण ते शरीर घोडा जेवुं, अथवा पाडा जेवुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उपमा अपाय छे. तेवा घोडा विगेरे तिर्यंचोनां शरीर पण, अत्यंत ताढथी नाश पामे छे. ते नाश पामवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन कर्यां. तो आ भवमां धर्मसाधन निमित्ते अल्प एवो पण शीत (ताढनो) परिषह तुं केम सहन नथी करतो? ॥ ८० ॥

ग्रीष्मातपसंतप्तः अरण्ये क्षुधितः पिपासितः बहुशः

३ २ ५ ६ ४

गिम्हायवसंतत्तो । ऽरणे छुहिउ पिवासिउ बहुसो ॥

प्राप्तः तिर्यक्त्वे मरणादुःखं बहु पश्चात्तापं विषमानः

संपत्तो तिरियत्तवे । मरणाउहं बहु विसूरंतो ॥ ८१ ॥

अर्थ—हे जीव! तुं (तिरियत्तवे के०) तिर्यंचना भवने विषे (अरणे के०) अ-रण्यमां (गिम्हायव के०) ग्रीष्मऋतुना तनकावडे (गंतत्तो के०) सारी पेठे तप्यो थको, अने (बहुसो के०) घणी घणी (छुहिय के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिओ के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो थको, ने (बहु के०) घणो घणो (विसूरंतो के०) खेद पामतो सतो (मरणाउहं के०) मरणनां दुःखने (संपत्तो के०) पाम्यो हतो. ॥ ८१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन! जेम तें तिर्यंचना भवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम उष्ण कालमां (ग्रीष्मऋतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा तापमां तें तृषा परिषह सहन कर्यो. तेमां वली अनिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. ए

रंतु ते डुःखने विसरी जइने, आ नवमां थोमा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे ठे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यंच नवने विषे तथा नरक नवने विषे में अनंतां तापनां डुःख सहन कर्यां ठे. ते डुःखना आगल आ तापनुं डुःख, इया हिसाबमां ठे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो नथी! ॥ ७१ ॥

वर्षासु अरण्यमध्ये गिरिनिर्झरणोदकैः उह्यमानः
२ ३ ४ ५

वासासु ऽरणमझे । गिरिनिझरणोदगेहि वझंतो ॥

शीतानिलेन दग्धः सन् मृतोसि तिर्यक्त्वे बहुशः
६ ७ १ ७

सीयानिलडझविउ । मउसि तिरियत्तणे बहुसो ॥ ७२ ॥

अर्थ—रे जीव! तुं (तिरियत्तणे के०) तिर्यंचपणाने विषे (वासासु के०) वर्षा ऋतुमां एटले चोमासामां (अरणमज्झे के०) अटवीने विषे रह्यो सतो (गिरिनि

गझरणाइ्तेदि के०) पर्वतनां निर्झरण एज पाणीवडे (नज्झंतो के०) वहन थतो एटले तणातो, अर्थात् चारे पासे पाणीमां अथडातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवा वायुवडे अर्थात् हिमवडे (डज्झंतो के०) दाझलो सतो (नहुतो के०) पणीवार (मउलि के०) मरण पाम्यो छे. ॥ ८२ ॥

भावार्थ—हे जीव तुं तिर्यंचना जनने विषे, चोमासानी ऋतुमां वृक्ष प्रमुख ने विषे घणी दिवस निर्गमन करतां वरसातनी धाराउनां कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली हिम पडवाथी घणीवार मरण पण पाम्यो छे. ने नदीयोमां तणातो तणातो अनेक प्रकारनी वेदना पामीने अकस्मात् कुटाइने घणीवार प्राण त्याग कर्या छे. ए स्मरणां करीने तुं आज केम विसरी जाय छे? ॥ ८३ ॥

एवं तिरियभवेसु कीसंतो दुक्खसयसहस्सेहिं
१ २ ४ ३

एवं तिरियभवेसु । कीसंतो दुक्खसयसहस्सेहिं ॥

उषितः   अनंतवारान्   जीवः   भीषणभवारण्ये
८   ७   ५   ६

वसियो अणंतखुत्तो । जीवो भीसणभवारणे ॥ ८३ ॥

अर्थ-(एवं के०) ए प्रकारे. एटले पूर्वे कह्युं ते प्रकारे (तिरियभवेसु के०) तिर्यंचना भवोने विषे (दुक्खसयसहस्सेहिं के०) लाखो गमे दुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पामतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (भीसणभवारणे के०) भयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) निवास करी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

भावार्थ-हे आत्मन्! तुं तिर्यंचना भवोने विषे पण अनंतां दुःख भोगवी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

दुष्टकर्माण्येव प्रलयानिलस्तेन प्रेरितः   भीषणे   भवारण्ये
२   ३   ४

दुठ्ठकम्मपलया । निलपेरिअ भीसणंमि भवरणे ॥

हिंडमानः नरकेषु अपि अनंतशः हे जीव प्राप्तोसि दुःख
५ ३ ७ ८ ? ९

हिंडंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तुं (उक्कम्म के०) उट एवां जे आठ कर्म, एट ले उट करीने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पवणानिल के० प्रबल कालना वायु तेणे (पेरिअ के०) प्रेरणा कर्यो थको, अने (नीसरणंमि के०) नरकरूप एवी (नवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंडंतो के०) चालतो थको (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणंतसो के०) अनंती वार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे. ॥ ८४ ॥

भावार्थ—हे आत्मन! ते ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म करीने नरकादिकगतिने विषे, अनंतीवार दुःख तेनाथकी पाम्यो सर्वे नथी. तोपण नथी पाछो तेनाथी पुत्र मात मात, तेना उपराग करे जाय छे. माटे हवे तेनां दुःखो जो-यवानो पंथ नहि, तेनो उपाय करव. ॥ ८४ ॥

सप्तसु नरकमहीषु वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्तासु
२ ३ १

सत्तसु नरयमहीसु वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

उषितः अनंतकृत्वः विलपन् करुणाशब्दैः
७ ६ ५ ४

वसियो अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥

अर्थ–हे जीव! तुं (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे. एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीउने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वश्यो छे. ॥ ७५ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो छे. अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवा

हिम्मानः नरकेषु अपि अनंतशः हे जीव प्राप्तोसि दुःख
५ ६ ७ ८ १ ९
हिंमंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तुं (दुक्कम्म के०) दुष्ट एवां जे आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलयानिल के० प्रलय कालना वायु वडे (पेरिउ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अने (भीसणंमि के०) भयानक एवी (भवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंमंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणंतसो के०) अनंती वार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे. ॥ ८४ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मे करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगववामां खामी राखी नथी. तोपण वली पाछां तेनांतिज दुःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जाय छे. माटे हवे तेवां दुःखो भोगववां पडे नहि, तेवो उपाय करव. ॥ ८४ ॥

सप्तसु नरकमहीषु वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्तासु
२ ३ १

सत्तसु नरयमहीसु वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

उपितः अनंतकृत्वः विलपन् करुणशब्दैः
७ ६ ५ ४

वसियो अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥

अर्थ—हे जीव! तुं (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे. एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीउने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशो छे. ॥ ७५ ॥

ज्ञावार्थ—हे आत्मन्! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो छे. अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवा

र सहन करी आव्यो छे. २१७

जेम ग्रीष्मऋतुना छेल्ला समयमां आकाशनी मध्ये आवेलो, मेघरहित, घणा आकरा किरणवालो सूर्य, देदीप्यमान सते, जेना शरीरने विषे पित्तनो प्रकोप थयो छे, तेवा पुरुषने, ज्यारे वाजु खेरना अंगारानो अग्नि सलगावीने तेनी वच्चे राखीए, ने तेने जेवी उष्णवेदना थाय, ते करतां पण अनंतगुणी उष्णवेदना, नरकने विषे नारकीना जीवो भोगवे छे. ते नारकीना जीवोने त्यांथी उपाडीने जो कदापि खेरना धगधगता खेरना अंगारामां सुवाडीए, तो जेम शीतल चंदननो लेप कर्यो होय, ने तेथी जेम अत्यंत सुखथी निद्रा आवे तेवी रीतनी निद्रा ते नारकीना जीवने आवे छे. एवीज रीते पोष महिनानी रात्रीने विषे मेघरहित आकाश थये सते, हृदयादिकमां कंपाराना रोगवाला पुरुषने आवरण रहित, हिमाचलनी पृथ्वीने विषे राख्यो होय, अने वली त्यां अत्यंत वायराना ऊपाटा चालता होय, ते वखत ते जीवने जेवी शीतवेदना थाय, तेथी पण अनंतगुणी शीतवेदना नरकने विषे नारकीना जीवो भोगवे छे. ते नारकी २२४

ना जीवोने पूर्वे कहेला, हिमाचल पृथ्वीना स्थानमां राख्यो होय, तो जेम वा यरा विनाना स्थानमां, शियालाने विषे निद्रा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने निद्रा आवी जाय छे. माटे एवां दुःख तुं अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्यां न जवुं पडे, एवा धर्मकृत्यमां सावधान था! ॥ ८५ ॥

पितृमातृस्वजनराहितः ३ दुरंतव्याधिभिः ४ पीडितः ६ बहुशः ५

पियमायसयणरहिओ । दुरंतवाहिहिं पीडिओ बहुसो ॥

मनुजभवे २ निःसारे १ विलापितः ७ किं ९ न १० तं ८ स्मरसि ११

मणुअभवे निस्सारे । विलाविओ किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—रे जीव! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअभवे के०) मनुष्यभवने विषे (पियमाय के०) पिता माता, अने (सयण के०) स्वजन. तेणे करीने (रहिओ

के०) रहित एवो, अने (दुरंतवाहिहिं के०) दुःखे करीने छे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (वहुसो के०) घणीवार पीमिन्न के०) पीमा पाम्यो एवो. एज कारण माटे (विलाविन्न के०) विलाप करतो एवो, तुं जे ते (तं के०) ते मनुष्यभवने (किं न सरसि के०) केम नथी संभारतो? ॥ ८६ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं मनुष्यभवमां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाम्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय छे? मनुष्यभव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्भाग्यपणा विषे एक सोमिल ब्राह्मणनी कथा टीकामां लखी छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी. ॥ ८६ ॥

कथा. ७

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिद्री एवो रहेतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणुं कुटुंब हतुं. ते कुटुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो,

पण दानभोगे सहित, एटले महोटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते
योगीये द्रव्यनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पूछ्युं के, तहारे शी
चिंता छे? त्यारे तेणे कह्युं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता छे. त्यारे योगी बोल्यो
के, जो तुं महारुं कह्युं करे, तो हुं तने महोटो धनाढ्य करुं. त्यारे ते वात ते ब्रा-
ह्मणे कबूल करी. पछी ते बे जण पर्वतनी तलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया,
त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस छे. एटले योगीए पूर्वे ताढ त
डको भूख तृषादिक वेठीने अने घणा काल सुधी सूकां एवा कंदमूल फल इ-
त्यादिकनुं भोजन करीने, एवी रीते महा महेनत करीने अने समडीना पांद-
डानो पडियो करीने ते वडे रसकुंपिकामांथी लइने घणे काले घणा प्रयासथी
ते रस तुंबडीमां भरी राख्यो हतो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाड्यो. ने कह्युं
के, आ सहस्रवेधी रस छे. एटले त्रांबानां हजार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा
उपरी खडकीने मूक्यां होय, तेमां आ रसनुं एक टीपुं मूक्युं होय तो, ते सर्व
पत्रामां रस वेधइ जाय. एटले पहोची जाय. अर्थात् तेज वखत ते सर्व पत्रां

सुवर्णमय थइ जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कह्युं. त्यारे ते निर्भागी ब्राह्मण ने उलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी वे हाथे झालीने पेलुं रसनुं तुंबडुं, सादडवृक्षना पांनडामां ढोली दीधुं. त्यारे ते योगिये ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने ते नो त्याग कर्यो. अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाम्यो, पण ते मळ्या नही.

आ कथानुं तात्पर्य ए छे के, जेम निर्भाग्य जीवने घणुं धन पामवानो अवसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवुं सूझे नही. तेम आ जीवने पण मनुष्य भवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो छे, तोयपण बहुलकर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानुं मन नथी थतुं, ए बहु आश्चर्यकारक छे!! ॥ ८६ ॥

पवनः इव गगनमार्गे अलक्षितः सन् भ्रमति भववने जीवः
७ ८ ६ ९ १० २ १

पवणु व्व गयणमग्गे । अलक्खिओ भमइ भववणे जीवो ॥ ११६

स्थाने स्थाने समुज्झय अनन्यजनमरणानाम्

स्थाने स्थाने   समुत्सृज्य   धनस्वजनसंघातान्

३   ५   ४

ठाणठाणंमि समु । ज्झिऊण धणसयणसंघाए ॥ ८७ ॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (जीवो के०) आ जीव जे ते (भववणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (ठाणठाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंघाए के०) धन तथा स्वजन तेना समूहने (समुज्झिऊण के०) त्याग करीने (गयणमग्गे के०) आकाशमार्गने विषे (पवणु व के०) पवननी पेठे (अलक्खिज्ज के०) अदृश्य रूपे थयो सतो (भमइ के०) भमे छे. ॥ ८७ ॥

भावार्थ—जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे, तेम आ जीव पण भवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे म्हारो कोण सगो हतो ? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे भ्रमण करे छे. तेमां अनेक भवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेमनी शी गति हशे? एवी चिंता मूकीने वर्त्तमानकालनां स्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन मेलववाने अर्थे देशो

देश जमे वे. अर्थात् वायुवमे पानकुं जेम पराधीन थइने जमे वे, तेम केटलाए क पुरुषो धनने अर्थे शरीरनुं दुःख पण न गणतां, कोइ विलायत जाय वे, कोइ चीन जाय वे, कोइ लंकामां जाय वे, कोइ ब्रह्मदेशमां जाय वे. इत्यादिक अनेक देशमां जाय वे. तेवामां त्यां अनेक प्रकारनां निमित्त मलवाथी मरण पामे वे. एवी रीते आ जीव नजरे देखे वे, तो पण कर्म उपर विश्वास राखीने संतोष राखी धर्मसाधन करतो नथी. ॥ ७३ ॥

विध्यमानाः यमकृत् जन्मजरामरणान्येवतीक्ष्णाः कुंतास्तैः
६ ५ ४
विविज्झंता असयं । जम्मजरामरणतिरककुंतेहिं ॥
दुःखं अनुभवंति घोरं संसारे संसरंतः संतः जीवाः
८ ७ ७ १ २ ३
दुहम ऽणुहवंति घोरं । संसारे संसरंत जिआ ॥ ७८ ॥
तथापि क्षणमपि कदापि निश्चये अज्ञानमेवभुजंगस्तेनदष्टाः जीवाः
१ ७ ५ ६ ३ ४
तहवि खणंपि कयावि हु । अन्नाणभुयंगडंकिया जीवा ॥

संसारएवचारकोगुप्तिगृहं तस्मात् नच उद्विजंते मूढमनसः

७ ९ १० २

संसारचारगाउ । नय उविज्जंति मूढमणा ॥८९॥युग्मम्॥

अर्थ–(संसारे के०) च्यारगतिरूप संसारने विषे (संसरंत के०) पर्यटन करता एवा (जिआ के०) जीव जे ते (जम्मजरामरण के०) जन्म जरा मरणरूप (तिक्खकुंतेहिं के०) तीक्ष्ण नालाथ करीने (असयं के०) वारंवार (विज्झिज्जंता के० विंधाता सता (घोरं के०) रौद्र (आकरा) एवा (दुहं के०) दुःखने (अणुहवंति के०) अनुभवे छे. ॥८८॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूर्वे कह्युं तेवुं दुःख भोगवे छे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ छे मन ते जेमनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणभुयंगडंकिया के०) अज्ञानरूप सर्पे डस्या एवा (जीवा के०) जीव जे ते (कयावि के०) कोइ वखत पण (हु के० निश्चे (संसारचारगाउ के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणंपि के०) क्षणमात्र पण (नय उविज्जंति के० उद्वेग नथी पामता. एटले वैराग्य नथी पामता! आते केटलुं बधुं आश्चर्य? ॥ ८९ ॥

ज्ञावार्थ–जेम कोइ ज्ञालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वली वी जो ज्ञालो मारे एवी रीते उपरा उपरी वागवाथी जेवुं डुःख ज्ञोगवे, तेवी रीते आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां ज्ञयानक डुःख उपरा उपरि ज्ञोगवे छे. ॥८८॥ तोयपण अज्ञानरूप सर्पे डशेला एवा मूढ जीव, संसाररूप वंधिखानाथी कोइ वखत पण क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ केटलुं बधुं आश्चर्य छे!!! ॥ ८९ ॥

कीडिष्यसि कियंतींवेलांयावत् शरीरगेहवापीतस्यां यत्र प्रतिसमयं

कीलसि कियंतवेलं । सरीरवावीइ जछ पइसमयं ॥

कालप्रघट्टघटीभिः शोष्यसे जीवितपेयांभोजंतस्त्र्योवःमत्राहः

कालरहट्टघमीहिं । सोसिज्जइ जीवियंज्ञोहं ॥९०॥

अर्थ–हे जीव! तुं (सरीरवावीइ के०) शरीररूप वाव्यने विषे (कियंतवेलं

के०) केटला काल सूधी (कीलसि के०) क्रीमा करीश? (जद्ध के०) जे शरीररूप वाव्यने विषे (पइसमयं के०) समय समय प्रत्ये (कालरहट्टं घम्रीहिं के०) कालरूप रहेंटनी घम्रीयो वमे (जीवियंज्जोहं के०) जीवितरूप जलनो प्रवाह (सोसिज्जइ के०) शोष पामे छे. अर्थात् सूकाइ जाय छे. ॥ ए० ॥

न्नावार्थ—जेम रहेंट वमे वाव्यमांथी जेम जेम पाणी काढीए, तेम तेम ते पाणी उंचुं थतुं जाय छे. तेम हे जीव! तें पण जेटलुं आयुष्य वांधीने जन्म लीधो छे, ने तेमांथी जे जे समय जाय छे, तेटलुं आउखुं उंचुं थतुं जाय छे. कहेवत छे के, मावाप जाणे के, मह्हारो दिकरो मह्होटो थाय छे; पण ते दिवसे दिवसे आउखुं घटवाथी नह्हानो थतो जाय छे. ए प्रमाणे विचारतां तो, आउखानो अंत आवतां वार नहि लागे. केमके, समये समये घटवापणुं छे माटे. जेमके, कोइने शूली देवा लइ जाय छे, अने ते शूली सो म्गलां छेटी छे. त्यारे ते माणस जेम जेम शूली सन्मुख पगलां न्नरे छे, तेम तेम तेने मृत्यु नजिक नजिक आवतुं जाय छे. अने ते वखत तेने खानपानादिक कांइपण गमतुं नथी. केमके, एने मृत्यु नक्की

हुकवुं जाणवुं छे माटे. तेम हे चेतन! तहारां पण जेम जेम वर्ष जाय छे, तेम तेम तहारे पण मृत्यु सन्मुख आवे जाय छे. एटले जो कदि तहारुं आयुष्य सो वर्षनुं होय, अने तेमांथी जे जे वर्ष गयां, तेटलुं आयुष्य सो वर्षमांथी ढंढुं थयुं जाणवुं. अर्थात् आ अल्प आयुष्य झपाटाबंध पुरु थशे. अने मनना मनसुबा मनमां रही जशे. अने पाछलथी घणोज पश्चात्ताप थशे! माटे प्रमाद छोडीने परलोकनुं साधन करवामां सावधान था. ॥ ९० ॥

एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे के,

रे जीव बुध्यस्व मानुष मा प्रमादं धर्मे कुरु रे पाप

१ २ ३ ६ ५ ७ ४

रेजीव बुझ मा मु । झ मा पमायं करेसि रेपाव ॥

किं परलोके गुरुदुःखभाजनं भविष्यसि हे अज्ञान हे मूढ

११ ९ १० १२ ८

परलोए गुरुदु । खभायणं होहिसि अयाण ॥९१॥ ११९

अर्थ– (रे जीव के०) हे जीव! तुं (वुझ के०) धर्मने विपे वोध पाम्य. पण (मामुझ के०) मोह न पाम्य. जे कारण माटे (रेपाव के०) हे पाप जीव! (पमायं के०) प्रमादने (मा करेसि के०) न करीश. (अयाण के०) हे अजाण! एटले हे मूढ! प्रमाद करीने (परलोए के०) परलोकने विपे (गुरुडुरकभायणं के०) म्होटा डुःखने रहेवाना भाजनरूप (किं के०) केम (होहिसि के०) थाय ले? ॥ ए१ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं अदृष्टना वशथी डुर्लभ एवा मनुष्यभवने पामीने तेमां वली जैनधर्म पामीने धर्मने विपे प्रमाद न कस्य. तेम ठतां जो प्रमाद करीश, तो महा डुःखने पामीश. ॥ ए२ ॥

बुद्धचस्व	रेजीव	त्वं	मामुह्य	जिनमते	ज्ञात्वास्वरूपं
३	१	२	६	५	४

वुझसु रेजीव तुमं । मामुझसि जिणमयंमि नाऊणं ॥

यस्मात् पुनरपि एषा सामग्री दुर्लभा हे जीव
७ ए १० ११ १२ ८

जम्हा पुणरवि एसा । सामग्गी डुल्लहा जीव ॥ए१॥

अर्थ– रे जीव के०) हे जीव (तुमं के०) तुं (वुज्झसु के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. अने (ताळयं के०) धर्मने जाणीने (जिणमयंमि के०) जिनशासनने विषे (मा मुज्झसि के०) मोह न पाम्य. एटले सम्यक् प्रकारे जिनधर्म अंगीकार कस्य. (जम्हा के०) जे हेतु माटे (जीव के०) हे जीव! (पुणरवि के०) फरीने पण (एसा के०) आ (सामग्गी के०) धर्म सामग्री जे ते (डुल्लहा के०) डुर्लभ छे. एटले फरी फरीने धर्म सामग्री मळवी महा डुर्लभ छे. ॥ ए१ ॥

ज्ञावार्थ–हे आत्मन् ! धर्म साधन करवाना अंगरूप एटले मनुष्यनो ज्ञव, शुद्ध श्रद्धा, संजम, अने तेने विषे वीर्यनुं फोरववुं, ते फरी फरीने चक्रवर्तनी पेठे, मळवुं महा डुर्लभ छे. एटले काकतालीयन्यायथी एकवखत तने मळ्युं छे; ते फरीथी मळवुं अत्यंत डुर्लभ छे. ॥ ए७ ॥

दुर्लभ पुनः जिनधर्मःएकशोलब्धः त्वं प्रमादस्याकरःखानिः सुखेषोऐहिसुखपोऽकः च

३ २ १ ४ ५ ७ ६

दुल्लहो पुण जिणधम्मो। तुमं पमायायरो सुहेसी य॥

दुःसह अस्ति च नरकदुःखं कथं त्वं भाविष्यसिअतःकारणात् तम् न जानीमःपरलोके

१० ८ ९ १४ १५ ११ १२ १३

दुसहं च नरयदुक्खं। कह होहिसि तं न याणामो ॥९३

अर्थ—हे जीव! आ (जिणधम्मो के०) आ पामेलो जिनधर्म जे ते, (पुण के०) वली फरीथी पामवो (दुल्लहो के०) महा दुर्लभ छे. अने तुम के०) तुं (पमायायरो के०) प्रमादनी खाण छे. अने (य के०) वली (सुहेसी के०) सुखनी वांछा करे छे. एटले प्रमाद करीने सुखनी वांछा राखे छे, ते सुख तने क्यांथी मलशे? (च के०) अने (नरयदुःख के०) नरकनां दुःख जे ते (दुसहं के०) दुःखे करीने पण सहन करवां कठण छे. माटे (तं के०) ते (न याणामो के०) हुं नथी जाणतो के, (कह होहिसि के०) तुं किये प्रकारे थइश? एटले तहारी शी

गति थशे? ते हुं नथी जाणतो. ॥ ए३ ॥

नावार्थ–श्री आवश्यक निर्युक्तिमां कह्युं छे के, आलसथी साधु पासे जइ ने धर्म सांनली शकतो नथी. तथा मोहथकी घरनी जंजालने विषे मूढ थइने रह्यो छे. अर्थात् साधु पासे जइ नित्य शुं सांनलवुं छे? घणीवार सांनलेलुं छे. एम धारीने धर्म सांनलवानी अवज्ञा करे छे. तथा जात्यादिकना अनिमानथी तथा क्रोधथी तथा प्रमादथी एटले मद्यादिक कुव्यसन सेववाथी तथा कृपणपणाथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो कोइ धर्ममार्गनी टीपमां लोकलाजथी कांइ आपवुं पमशे. तथा नयथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो नरकादिकनां दुःख सांनलवां पमशे. तथा शोकथी तथा अज्ञानथी एटले नाइबंध दोस्तदारना ना केहेवाथी तथा व्याक्षेपथी एटले जाणी जोइने घणी जंजाल उनी करवाथी तथा कुतूहलथी एटले गीत नाटकादिकना छंदमां पमवाथी तथा रमणथी एटले जनावरनी साथे क्रीमा करवाथी इत्यादिक अनेक कारणोथी

पामेलुं एवुं पण मनुष्यपणुं एले गमावे छे. एटले जवसमुद्रथी तारनार अने सकल सुखने आपनार एवा जिनधर्मने करतो नथी. अने सांसारिक सुखनी वांछा करे छे. पण हे जीव! तुं सामान्य दुःख पण सहन करी शकतो नथी, त्यारे नरकनां दुःसह दुःख तहाराथी केम सहन थशे? अने परलोकमां तहारी शी गति थशे? एम गुरु महाराज उपदेश करे छे. ॥ ९३ ॥

अस्थिरेण स्थिरः समलेन निर्मलः परवशेनरोगादिना स्वाधीनः
२ ६ ३ ७ ४ ८

अथिरेण थिरो समलेण निम्मलो परवसेण साहीणो ॥

देहेन यदि उपार्ज्यते धर्मः तदा किं न पर्याप्तं किं नसंपन्नं
५ १ १० ९ ११ १२ १३ १४

देहेन जइ विढप्पइ । धम्मो ता किं न पज्जत्तं ॥९४॥

अर्थ—रे जीव! (जइ के०) जो (अथिरेण के०) अस्थिर एवा, तथा (समलेण के०) मलसहित एवा, अने (परवसेण के०) परवश एवा (देहेण के०) देह

वमे (थिरो के०) स्थिर एवो. अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विढप्पइ के०) उपार्जन थइ शके छे, तो (ता के०) त्यारे तह्मारे (किं न पज्जतं के०) शुं न प्राप्त थयुं ? अर्थात् सर्व प्राप्त थयुं. ॥ ८४ ॥

भावार्थ—हे जीव! आ अशाश्वता देहवमे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय छे, तो शुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्व परिपूर्ण थयुं. एटले घणो महोटो लाभ मळ्यो, एम जाणवुं. तेमज आ मलमूत्र भरेला देहवमे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो, शुं परिपूर्ण लाभ न मळ्यो कहेवाय? अर्थात् जगत्मां जेटला लाभ कहेवाय छे, ते सर्व लाभ मली चूकयाज कहेवाय. तेमज रोगादिकने आधीन एवा देहवमे जो स्वाधीन एवो जिनधर्म मले, तो शुं एने कांइ पण मलवानी खामी रही कहेवाय? अर्थात् नज कहेवाय. ते कह्युं छे के,

चिन्तारत्नमनर्घ्यं चेत्प्राप्यते काचशकलैः ॥

रेणुना चेद्धिरण्यं चेत्सुधाब्धिर्नीरबिन्दुना ॥ १ ॥
गृहेण यदि साम्राज्यं देहेन सुकृतं यदि ॥
कस्तदा तन्न गृह्णीयात्तत्त्वातत्त्वविचारकः ॥ २ ॥ युग्मम्.

अर्थ—तत्त्व अने अतत्त्वनो विचार करनार (बुद्धिमान्) पुरुष जे ते, काचना ककरा साटे, अमूल्य एवा चिंतामणि रत्नने कोण न ग्रहण करे? तथा धूल आपीने सोनुं कोण न ग्रहण करे? तथा पाणीनो बिंदु आपीने अमृतना समुद्रने कोण न ग्रहण करे? तथा पोताने रहेवानुं झुंपडुं आपीने चक्रवर्तिनुं राज्य कोण न ग्रहण करे? अर्थात् तत्त्वातत्त्वना विचारनार तो तरतज ग्रहण करे! तेवीज रीते आ मलमूत्रादिके करीने भरपूर एवा देहवडे पूर्वे कहेला चिंतामणी रत्न समान जैनधर्मने कोण न ग्रहण करे? अर्थात् जे महामूर्ख होय तेज न ग्रहण करे. ॥ १ ॥ २ ॥

एवी रीते विचारीने आ महामलिन एवा शरीर उपरथी मोह उतारीने, जेम बने तेम शुद्ध एवा धर्मने ग्रहण करवु. ॥ ए४ ॥

वंके (धिरो के०) स्थिर एवो. अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विढप्पइ के०) उपार्जन थइ शके छे, तो (ता के०) त्यारे तह्मारे (किं न पज्जतं के०) शुं न प्राप्त थयुं ? अर्थात् सर्व प्राप्त थयुं. ॥ ९४ ॥

भावार्थ—हे जीव! आ अशाश्वता देहवडे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय छे, तो शुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्व परिपूर्ण थयुं. एटले घणो महोटो लाभ मळ्यो, एम जाणवुं. तेमज आ मळमूत्र भरेला देहवडे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो, शुं परिपूर्ण लाभ न मळ्यो कहेवाय? अर्थात् जगत्मां जेटला लाभ कहेवाय छे, ते सर्व लाभ मळी चूकयाज कहेवाय. तेमज रोगादिकने आधीन एवा देहवडे जो स्वाधीन एवो जिनधर्म मळे, तो शुं एने कांइ पण मळवानी खामी रही कहेवाय? अर्थात् नज कहेवाय. ते कहुं छे के,

चिन्तारत्नमनर्घ्यं चेत्प्राप्यते काचखण्डैः ॥

जीवो, जेम चिंतामणि रत्न पामी शके नही, तेम सम्यक्त्वादि गुणरूप विज्ञवे करीने रहित एवा प्राणियो, शुद्ध धर्मरूप रत्नने पामी शके नही. जे जयदेव कुमारनी पेठे घणा पुण्यरूप गुणोए करीने ज्ञरेला होय, तेज प्राणियो, आ मनुष्य गतिने विषे चिंतामणि रत्नसमान सद्धर्म प्रत्ये पामे छे. ॥ ५५ ॥

कथा. ७

इहां पशुपाल अने जयदेवनुं वृत्तांत आ नीचे प्रमाणे.

हस्तिनापुर नगरने विषे नागदेव नामा शेठनी वसुंधरा ज्ञार्यानी कूखमां उत्पन्न थएलो जयदेव नामे पुत्र हतो. तेणे बार वर्ष सूधी रत्ननी परीक्षानो अभ्यास कर्यो. त्यार पछी ते शास्त्रना अनुसारे महा प्रज्ञाववालुं चिंतामणि रत्न जाणीने बीजा मणियोने पथ्थरा तुल्य गणीने तेज चिंतामणि रत्नने मेलववा माटे सर्व नगरने विषे हाट हाट अने घर घर प्रत्ये ज्ञमतो हतो. परंतु ते रत्न क्यांहि पण पाम्यो नही. त्यारे खेद पामीने माता पिताने कहेतो हवो के, मारुं चित्त चिंतामणी रत्नने विषे लाग्युं छे. माटे हुं तेने अर्थे बीजे ठेकाणे जइश.

यथा चिंतामणिरत्नं सुलभं न निश्चये जगति तुच्छविभवानां अल्पपुण्यानां
२ ३ ४ ५ ६ ७ १

जह चिंतामणिरयणं। सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं ॥

गुणविभववर्जितानां जीवानां तथा धर्मरत्नमपि
९ १० ८ ११

गुणविहववज्जियाणं। जियाण तह धम्मरयणंपि ॥९५॥

अर्थ–हे जीव! (तुच्छविहवाणं के०) तुच्छ विभववालाने (जह के०) जेम (चिंतामणिरयणं के०) चिंतामणि रत्न जे ते (सुलहं के०) सुलभ एवुं (न हु होइ के०) नज होय. (तह के०) तेम (गुणविहववज्जियाणं के०) गुण रूप वैभवे करीने रहित एवा (जियाण के०) जीवोने (धम्मरयणंपि के०) धर्मरत्न जे ते पण, सुलभ न होय. ॥ ९५ ॥

भावार्थ–तुच्छ विभववाला जीवोने एटले पशुपाल जेवा स्वल्प पुण्यवाला प्राणियोने, जेम चिंतामणिरत्न सुखे पामवा जोग्य न होय, अर्थात् पुण्यहीन

शी आशा!! अथवा तहारुं नाम चिंतामणी ए साचुं छे. जूठुं नथी. केम के. तने पाम्यो त्यांथी मांडीने महारा मननी चिंता जती नथी!! वली जे हुं रात्र अने ढाश विना क्षणमात्र पण रही न शकुं, ते हुं तहारा माटे करवा मांड्या एवा त्रण उपवासे करीनेज मरण पामुं. ते माटे एम मानुं छुं के, आ वाणियाये मने मारवाने माटे तहारुं वर्णन कर्युं जणाय छे! ते माटे तुं त्यां जा. के, ज्यां फरीने महारे देखवो न पडे. एम कहीने तेणे ते मणिने छेटे नांखी दीधो. ते अवसरे जयदेवे आनंद पामीने तत्काल नमस्कार करीने चिंतामणी ग्रहण करीने, संपूर्ण थयो छे मनोरथ ते जेनो एवो सतो पोताना नगरने सन्मुख चाल्यो. मार्गमां मल्लापुर नगरने विषे मणिना प्रभावथी जेने घणुं द्रव्य प्राप्त थयुं छे एवो ते कुमार सुबुद्धि शेठनी रत्नवती नामे पुत्री तेने परणीने बहु परिवार सहित हस्तिनापुर नगरे आव्यो. आवीने पोताना माता पिताने पगे लाग्यो. ते अवसरे तेवी समृद्धि सहित तेने जोइने माता पिता आनंद पाम्यां अने तेनी प्रशंसा करवा लाग्यां. अने कुटुंबी लोको तेनुं सन्मान करवा लाग्यां. अने वीजा

नके स्थापन करीने चंदन, बरास, फूलादिक वमे पूजीने अने वली नमस्कार
करीने पछी एनी आगल जे पोताने इष्ट होय, ते चिंत्वन करीए. ते सर्व पण
१९५ प्रातःकालमां पामीये. ए प्रकारे सांभलीने ते पशुपाल पोतानी बोकडियोना
समूहने लेइने गामना सन्मुख गयो. त्यार पछी जयदेवे निश्चय कर्यो के, पुण्य
रहित एवा आना हाथमां आ चिंतामणी रत्न नही रहे एम विचारीने जयदेव
पण तेनी पुंठे चाल्यो. हवे पशुपाल मार्गने विषे चालतो सतो कहेवा लाग्यो के,
हे मणि! हमणां आ बोकडियो वेचीने बरास इत्यादिक लावीने तहारी पूजा
करीश. तहारे पण महारो चिंतित अर्थ पूरवाने विषे उद्यम करवो. वली हे म-
णि! हजी गाम पण वेटे छे, माटे मार्गमां कांइक कथा कहे. अने जो तुं न जा-
णतो होय तो हुं तने कहुं. तुं सांभलय. एक नगरने विषे एक हाथनुं देहेरुं, अने
तेमां चार हाथना देव छे. ए प्रकारे वारंवार मणिनी आगल कह्युं, तोपण ते म-
णि बोलतो नथी. तेटलामां ते मूर्ख, रोष चढावीने ते मणिने कहेतो हवो. अरे!
जो तुं हुंकारो पण आपतो नथी, तो वांछित अर्थ निष्पन्न करवाने विषे तहारी १९५

अर्थ–(मिछे के०) मिथ्यात्वने विषे (पयडा के०) प्रकट एवा (अणंतदोसा के०) अनंत दोष जे ते (दीसंति के०) देखाय छे. (य के०) वली. तेमां (गुणलेसो वि के०) गुणनो लेश मात्र पण (न के०) नथी (तहविय के०) तोयपण मोहंधा के०) मोहे करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (तं चेव के०) ते मिथ्यात्वनेज (निसेवंति के०) सेवे छे. ते (हो के०) निश्चे घणुंज आश्चर्य छे !!! ॥ ८८ ॥

भावार्थ–कुगुरु कुदेव अने कुधर्म तेमनो अंगीकार करवारूप अध्यवसायने विषे एटले मिथ्यात्वने विषे नरकपातादिक अनंत दोष प्रकट देखाय छे, पण ते मां गुणनोतो लवलेश पण देखातो नथी. तोयपण मोहे करीने अंध थएला जीवो, ते मिथ्यात्वनोज आश्रय करे छे. एटले ते मिथ्यात्वनेज अंगीकार करे छे, परंतु जिनधर्मने अंगीकार नथी करता, ते घणुंज खेदकारक छे.!!! ॥ ८८॥

धिक्धिक् तत् तेषां नराणां विज्ञाने शिल्पे तथा गुणेषु कुशलत्वंयत्
१.२ ६ ७ ८ ९ १० ११

धिद्धी ताण नराणं। विन्नाणे तह गुणेसु कुशलत्तं॥

जे ते (हु के०) निश्चे (तंमि के०) ते जिनेंद्रप्रणीत धर्मने विषे (कयावि के०) क्यारे पण. एटले कोइ वखत पण (न रमंति के०) नथी रमता. एटले नथी जोमाता! ॥ ए७ ॥

भावार्थ—आ लोकने विषे यश, अने परलोकने विषे स्वर्ग तथा मोक्षनां सुख आपवा. रूप गुणवाला, अने जेने विषे कांइ पण दोष नथी एवा, श्री जिनेंद्रधर्मने प्रत्यक्षपणे देखे छे, तोयपण अज्ञाने करीने आंधला एवा जे पुरुषो, ते जेम जे वस्तु छे, तेम ते वस्तुने जणावनार एवा श्री जिनधर्मने अंगीकार नथी करता ॥ ए७ ॥

मिथ्यात्वे अनंतदोषाः प्रकटाः दृश्यंते न अपि च गुणलेशः
१ ३ २ ४ ८ ७ ५ ६
मिछे अणंतदोसा । पयमा दीसंति न वि य गुणलेसो ॥
तथापि न तं एव जीवाः होंति विस्मये मोहांधाः निषेवंते
९ ११ १३ १२ १५ १० १४
तहवि य तं चेव जिया । ही मोहंधा निसेवंति ॥ए८॥

तेर कलामां कुशल एवा पंमित पुरुषो होय, तोपण जो तेमणे सर्व कलामां श्रेष्ट एवी जे धर्मनी कला नथी जाणी, तो ते निश्चे अपंमितज जाणवा. माटे सर्व परीक्षा करतां धर्मरूप रत्ननी परीक्षा करवी, तेज श्रेष्ठ परीक्षा ठे. ॥एए॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

जिनधर्मः अयं जीवानां अपूर्वः कल्पपादपः
२ १ ३ ४ ५

जिणधम्मो ऽयं जीवाणं। अप्पुवो कप्पपायवो ॥

स्वर्गापवर्गसुखानां फलानां दायकः अयं
७ ० ए ६

सग्गापवग्गसुरकाणं । फलाणं दायगो इमो ॥ १००॥

अर्थ-(अयं के०) आ (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (जिवाणं के०) जीवोने (अप्पुवो के०) अपूर्व एटले अप्रसिद्ध एवो (कप्पपायवो के०) कल्पवृक्ष ठे. केम के, (इमो के०) ए जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष जे ते (सग्गापवग्गसुरकाणं

पुन्नरूपे सत्यरूपे धर्मरत्ने सुपरीक्षां ये न जानंति
१ ३ २ ४ ५

सुहमच्चधम्मरयणे। सुपरिक्खं जे न जाणंति ॥ए ए॥

अर्थ–(सुहसच्चधम्मरयणे के०) सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्नने विषे (जे के०) जे पुरुषो (सुपरिक्खं के०) नली रीते परीक्षाने (न जाणंति के०) नथी जाणता. अर्थात् नथी जाणी शकता, (ताण के०) ते (नराणं के० पुरुषोना (विन्नाणे के०) विज्ञानने विषे (तह के०) तथा (गुणेसु के०) गुणने विषे, (कुसलत्तं के०) कुशलपणाने (धिद्धि के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! ॥ए ए॥

नावार्थ–जगत्‌ने विषे जे पुरुषोनुं शिल्पचातुर्य, कलाकौशल्य, औदार्य तथा शौर्य धैर्यादिकने विषे कुशलपणुं घणुंज वखणाय छे. एटले रत्नादिकनी परीक्षा करवामां घणा माह्या कहेवाय छे, ते पुरुषो सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्ननी परीक्षा. जो न करी शक्या, तो तेमना सघला मह्यापणपणाने अतिशे धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! ते उपर शास्त्र म कह्युं छे के, यदा

मान छे. (य के०) वली (सुमित्तो के०) सारा मित्र समान छे. (य के०) वली (धम्मो के०) धर्म जे ते (परमो गुरु के०) उत्कृष्ट गुरु समान छे. वली ते (धम्मो के०) धर्म जे ते (मुरकमग्गपयट्टाणं के०) मोक्ष मार्गने विषे प्रवर्त्तेला पुरुषोने (परमसंदणो के०) उत्कृष्ट रथ समान छे. ॥ १०१॥

भावार्थ—जेम आपद् कालने विषे भाइ सहायता करे छे, तेम संसाररूप आपद्कालमां, आ जिनधर्म पण सहायता करे छे, माटे भाइ समान छे. तथा सारो मित्र जेम हितकारी अर्थने मेलवी आपवाथी सुख करे छे, तेम आ धर्मरूप मित्र पण मनोवांछित सुख मेलवी आपवाथी सुमित्र समान छे. तथा गुरु जेम असत् मार्गथी पाछो वाले छे, तेम आ जिनधर्म पण, नरक तिर्यंचादिक दुर्गतिमां जवाथी पाछो वाले छे. माटे उत्कृष्ट गुरुसमान छे. तथा रथे करीने जेम मार्गमां सुखे सुखे जवाय छे, तेम धर्मरूप रथे करीने मोक्ष मार्गमां सुखे सुखे जइ शकाय छे. माटे धर्मने परम रथ समान कह्यो छे. एवुं जाणीने आवा जैनधर्मने विषे उद्यम करवो. ॥ १०१ ॥

के०' स्वर्ग एटले देवलोक अने अपवर्ग एटले मोक्ष तेना सुखरूप (फलाणं के०) फलनो (दाइगो के०) आपनारो छे. ॥१००॥

ज्ञावार्थ–आ जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष अपूर्व छे. एटले प्रसिद्ध कल्पवृक्ष तो फक्त आ लोकने विषे रहेलां पुद्गलिक सुखनेज आपनार छे. परंतु आ धर्मरूप कल्पवृक्ष तो, स्वर्गादिक फलने तथा मोक्ष फलने आपनार छे. माटे अपूर्व कल्प वृक्ष कह्यो. एवुं जाणीने तेनोज आश्रय करवो. ॥१००॥

धर्मः बंधुः सुमित्रं च धर्मः च परमः गुरुः
१ २ ॥ ३ ६ ५ ७ ८

धम्मो बंधु सुमित्तो य। धम्मो य परमो गुरू ॥

मोक्षमार्गप्रवृत्तानां धर्मः परमः स्यंदनः रथः
१० ९ ११

मुक्खमग्गपयट्टाणं । धम्मो परमसंदणो ॥ १०१ ॥

अर्थ–रे जीव! (धम्मो के०) आ जिनधर्म जे ते (बंधु के०) बंधु (ज्ञाइ) स-

भावार्थ–आ संसाररूप भयकर दावानलथी दाझेलो एवो जे तु, ते जिन-वचनरूप अमृतना कुंभमां मग्न था. अर्थात् रूडा अनुष्ठानने ग्रहण कस्य. जेथी तने अपूर्व सुखशांति थशे ॥ १०२ ॥

विषमे भवमरुदेशे अनंतदुःखान्येवग्रीष्मतापस्तेनसंतप्ते
२ ४ ३
विसमे भवमरुदेसे । अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते ॥
जिनधर्मएवकल्पवृक्षस्तं स्मर त्वं हेजीव शिवसुखदं
६ ८ ७ १ ५
जिणधम्मकप्परुक्खं । सरसु तुमं जीव सिवसुहदं ॥१०३॥

अर्थ–(जीव के०) हे जीव! (विसमे के०) विषम एटले चालनारने दुःख कारी एवा, अने (अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते के०) अनंतां दुःखरूप ग्रीष्मऋतुना तापवडे सारी पेठे तपेला एवा (भवमरुदेसे के०) संसाररूप मारवाड देशने विषे (सिवसुहदं के०) मोक्ष सुखने आपनार एवा (जिणधम्मकप्परुक्खं

॥ आर्यावृत्तम् ॥

घनदुःखानां गतीनां चान्यनंतानि दुःखानि तान्येवानलस्तेनप्रदीप्ता तेन रक्तानने महाभीमे

चउगइणंतदुहानल । पलित्तभवकाणणे महाभीमे ॥

सेवसु रेजीव तुमं । जिणवयणं अमियकुंडसमं ॥१०१॥

अर्थ–(महाभीमे के०) महा भयंकर एवुं (चउगइणंतदुहानल के०) च्यार गतिमां रहेलां एवां अनंतां दुःखरूप महोटा अग्निये करीने (पलित्तभवकाणणे के० लागतुं एवुं जे संसाररूप वन, तेने विषे रेजीव के०) हे जीव! (तुमं के०) तुं (अमियकुंडसमं के०) अमृतना कुंड समान (जिणवयणं के०) जिन राजना वचनने (सेवसु के०) सेवन कर्य. एटले सिद्धांतमां कहेला अनुष्ठानने निश्चितचित्त अंगीकार कर्य. ॥ १०१ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (किं बहुणा के०) घणुं कहेवे करीने शुं! ते प्रकारे (जिण धम्मे के०) जिनधर्मने विषे (जइयवं के०) यत्न करवो. (जह के०) जेम (जिअ के०) जीव जे ते (घोरं के०) ज्ञयानक एवा (ज्ञवोदहिं के०) संसाररूप समुद्रने (लहु के०) शीघ्रपणे (तरियं के०) तरीने (अणंतसुहं के०) अनंतु छे सुख ते जेने विषे एवुं (सासयं ठाणं के०) शाश्वतु स्थान एटले मोक्ष, तेने (लहइ के०) पामे. ॥ १०४ ॥

ज्ञावार्थ—हे ज्ञव्य जीवो! आखा ग्रंथनो सारमां सार एटलोज कहेवानो छे के, जिनधर्मने विषे प्रमाद रहितपणे प्रयत्न करो. के, जेथी तमने मोक्षनुं शाश्वतुं सुख प्राप्त थाय. ते सुखनुं वर्णन थइ शके तेम नथी. तेम छतां जो तेना स्वरूपने जाणवानी मरजी होय तो श्री आचारांगजी सूत्रना पांचमा लोकसार नामा अध्ययनमां जोइ लेज्यो. ॥ १०४ ॥

के०, जिनधर्मरूप कल्पवृक्षने तुमं के) तुं (नरसु के०) आश्रय कर. (आ ज-ग्याये टीकाकारे कल्पवृक्षनुं स्मरण कर्युं. एवो अर्थ कर्यो छे; ते विचारवा योग्य छे. ॥ १०३ ॥

भावार्थ—हे जीव ! संसारनां अनेक दुःखरूप मारवाड देशनी तपेली रेती, तेमां भ्रमण करता प्राणियोने महोटा भाग्ये प्राप्त थयेलो जिनधर्मरूप कल्प-वृक्ष, तेज आश्रय करवा योग्य छे. के, जेथी सकल वांछित सुखनी सिद्धि थाय. ॥ १०३ ॥

किं बहुना जिनधर्मे यतितव्यं यथात्मा भवोदधिं घोरं
१ २ ३ ४ ५ ६ ७
किं बहुणा जिणधम्मे । जइयव्वं जह भवोदहिं घोरं ॥
लघुत्वेन तीर्त्वा अनन्तसुखं लभते जीवः शाश्वत स्थानं
८ १० ११ १४ ६ १२ १३
लहु तरियम णंतसुहं । लहइ जिउ सासयं ठाणं ॥१०४॥

अने बीजा दश कोडाकोडि सागरोपमे, अवसर्पिणी थाय. ए बे मळीने वीश कोडाकोडि सागरोपमे, एक कालचक्र थाय. एवा अनंता कालचक्रे एक पुद्गल परावर्त्तन थाय. ॥ इति पुद्गलपरावर्त्तन प्रमाणम्. ॥

---

१. इहां पल्योपम त्रण प्रकारना छे. ते कहे छे. १ उद्धार पल्योपम. २ अद्धा पल्योपम. ३ क्षेत्र पल्योपम. तेमां वळी एकेकना बादर अने सूक्ष्म एवा बे भेद छे. तेमांना अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप जणावीए छीए. केम के, आ बादर अद्धा पल्योपमे करीनेज जीवोनां आउखां. कायस्थिति, कर्मस्थिति, पुद्गलस्थिति आदिकनुं प्रमाण गणाय छे माटे, ते अद्धा पल्योपमना पण सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेद छे, तेमां प्रथम बादर अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप कहीए छीए.

देवकुरु उत्तरकुरु क्षेत्रमां जन्मेलां जुगलियांना वाल ते एवा के, जे जुगलने जन्मे एक थे यावत् सात दिवस थया होय, तेवा जुगलियाना केश (वाल) लेइने तेना एवा ककडा करवा के, ते ककडानो बीजो ककडो थइ शके नहीं. तेवा वालाग्रने च्यार गाउनो लांबो, च्यार गाउनो पहोळो अने च्यार गाउनो ऊंडो एवा कूवामां ते वालाग्रने एवा ठांसीठांसीने भरीये के तेना उपर थइने चक्रवर्त्तिनुं सैन्य चाले, तो पण ते वालाग्र हाली शके नहीं. तथा

आ ग्रंथना ७८ मा तथा ६० मा पानानी पुंठिमां जणाव्युं छे के सागरोपमनुं तथा पुद्गलपरावर्त्तननुं स्वरूप ग्रंथने अंते जणावी शुं. ते ते इहां जणावीए छीए.

अनि सूक्ष्मकालने एक समय कहे छे. तेवा असंख्याता समये एक आवली थाय, तेवी (१६७७७२१६) एक क्रोड सत्तसठलाख शित्तोतेरहजार बेंशने सोल आवलीयें, एक मुहूर्त्त थाय छे. तेवा त्रीश मुहूर्ते एक अहोरात्रीरूप दिवस थाय छे. तेवा पंदर अहोरात्रीए एक पखवाडियुं थाय छे. तेवा बे पखवाडिये एक महिनो थाय छे. तेवा बार महिने एक वर्ष थाय छे. तेवा असंख्याता कोडाकोडी वर्षे एक पल्योपम थाय छे. तेवा दश कोडाकोडि पल्योपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. ॥ इति सागरोपम प्रमाणम्. ॥

एज रीते एटले पूर्वे कह्या तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे, उत्सर्पिणी

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

प्रबन्धचिन्तामणि, धर्मबिन्दु । श्रीहारिभद्राष्टकसंघपट्टाः ॥
भाषान्तरेणाभियुता यतः स्युः । सोयं प्रभावो मयि संघदृष्टेः ॥ १ ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

मागधी संस्कृतेऽकारिरम्भामञ्जरी नाटिका ॥
जयतिहुणयस्तोत्रे ज्ञानसारे तु गौर्जरी ॥ २ ॥

॥इति श्री जैनीय अध्यापक, शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ विरचित
श्री वैराग्यशतकनो दंडान्वय सहित बालावबोध समाप्त.

बांधवे वळी शके नहीं. तथा पाणिए करी भींजाय नहीं. एटले तेनी अंदर पाणी उतरी शके नही. तथा वायरे करी ते वालाग्र उडी शके नहीं, एवा ठांसी ठांसीने भरया होय, पछी ते वालाग्रनो एकेको ककडो सो सो वर्षे काढीए, ते काढतां काढतां ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक अध्धा बादर पल्योपम थाय. तेनां संख्याता कोडाकोडि वर्ष थाय. आ दृष्टांत कथन मात्र छे. केम के, आ प्रमाण गणत्रीमां आवतुं नथी गणत्रीमां तो सूक्ष्म अध्धा पल्योपम आवे छे. तेनुं स्वरूप नीचे कहीए छीए.

पूर्वे कह्या एवा युगलियाना एकेका वालाग्रना, असंख्याता खंड कल्पवा. ते वालाग्रना खंडे करी पूर्वे कह्या प्रमाणे, ते कुवो ठांसी ठांसीने भरीये. पछी तेमांथी पूर्वनी पेठे एकेको वालनो ककडो सो सो वर्षे काढीए, पछी ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक सूक्ष्म अध्धा पल्योपम थाय. तेनां असंख्याता कोडाकोडी वर्ष थाय. तेवा दश कोडाकोडी सागरोपमे एक अध्धा सागरोपम थाय. एवी रीतना सागरोपमनुं प्रमाण आ जगाए जाणवुं. आ वातनो विशेष विस्तार श्री अनुयोगद्वार सूत्रमां तथा पांचमा कर्म ग्रंथमां छे. त्यांथी जिज्ञासुना आंखिये जोइ लेवुं.

आ ग्रंथनो बालावबोध करनार कहे छे के,—